

**TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE ÇOK
AMAÇLILIK POLİTİKALARININ, KOOPERATİF
ORTAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**
Mehmet ENGİN

Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR
2018

T.C.

NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE ÇOK AMAÇLILIK
POLİTİKALARININ, KOOPERATİF ORTAKLARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mehmet ENGİN

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

TEKİRDAĞ-2018

Her hakkı saklıdır.

Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR danışmanlığında, Mehmet ENGİN tarafından hazırlanan “Tarım Kredi Kooperatiflerinde Çok Amaçlılık Politikalarının, Kooperatif Ortakları Açısından Değerlendirilmesi” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Juri Başkanı : Prof. Dr. Meral UZUNÖZ

İmza :

Üye : Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

İmza :

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Emine YILMAZ

İmza :

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE ÇOK AMAÇLILIK POLİTİKALARININ, KOOPERATİF ORTAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mehmet ENGİN

Namık Kemal Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Ülkemizdeki tarımsal yapının, küçük parçalı ve dağınık arazilerden oluşması, modern işletme anlayışıyla yönetilmeyen hayvansal ve bitkisel üretim uygulamaları, tarımsal kooperatifçiliğin, tarımda bir denge unsuru olarak bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Kaldı ki, tarım hiçbir zaman serbest piyasa ekonomisi içinde, başı boş bırakılabilecek, kendiliğinden piyasa şekillenmesi beklenebilecek bir sektör değildir. Bu yüzden tarımın kredilendirilmesi, projelerle yönlendirilmesi, ekonomik işletme mantığıyla yönetilmesi, büyük bir zorunluluktur. Ancak bu önemin yeterince anlaşılmadığı, uygulamalarda aksaklıklar olduğu ve giderilmesi yönünde kararlı politikaların ortaya konmadığı, sanayi ve bilişim sektörlerinin diğer tarım ve hizmet sektörlerini baskılamasına, mevcut piyasa yapısının nasıl izin verdiği hususu, bu çalışmada çeşitli verilerle ve tespitlerle ortaya konulmuştur. Araştırma sırasında elde edilen bulgular özetlenerek sıralanmış ve kooperatifçilik ile ilgili teorik bilgiler de göz önüne alınarak tartışılmıştır. Ayrıca daha önce bu konuda yapılan çalışmaların bulguları ile de karşılaştırılarak Tekirdağ ilindeki tarım kredi kooperatiflerinin 32 anket sorusunda ve demografik sorularda analizi ve tarımsal girdi kullanımındaki payı ile ilgili olarak varılan sonuçlar sunulmuştur. Bulgulardan hareket edilerek Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına katkıları ortaya konmuş ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Sonuçlar; Tekirdağ ilindeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin; genel yapısı ve modern kooperatifçilik anlayışı, tarımsal girdi, genel ihtiyaç, sigortacılık, ürün değerlendirme ve iştirak ürünleri satışı vb. çok amaçlılık faaliyetlerinin hedef kitle ortaklar üzerindeki etki değerlendirmesi, çeşitli grafik ve istatistiksel analiz yöntemleriyle yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarım Kredi Kooperatifleri, Kredi, Tarımsal Girdi

2018, 99 sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

EVALUATION OF MULTI PURPOSE POLICIES OF AGRICULTURAL CREDIT COOPERATIVES BY COOPERATIVE PARTNERS

Mehmet ENGİN

Namık Kemal University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR

The agricultural structure in our country, small and scattered terrain of modern business unmanaged consist of animal and vegetable production applications, agricultural cooperatives have to, as a balance to be found in agriculture. Moreover, agriculture is never in a free market economy, the balance of the market that might be on the loose, spontaneous is not a sector that can be expected. That's why agriculture accrediting, managing the logic of economic operation of the directing projects, big is a must. However, this important enough not understood, that the deficiencies in the application and removal direction of not revealing the stable politics, industry and information industry and other agricultural and service sectors, pressures to, how to let the issue of the existing market structure has been put forward by various data and identified in this study. It summarized the results obtained during the investigation and theoretical knowledge about the cooperative ranked are also discussed in mind. It has also been previously presented the conclusions regarding the findings of the studies on this issue by comparing the agricultural credit cooperatives in Tekirdag province with a share of 32 survey questions and analysis of demographic questions and the use of agricultural inputs. Results set forth under the light of their contribution to the Agricultural Credit Cooperatives partners and solutions were discussed. Results; In the province of Tekirdag Agricultural Credit Cooperatives; The general structure and the modern understanding of cooperatives, agricultural inputs, general purpose, insurance, product reviews and participate in product sales and so on. multifunctionality audience ratings effect on the activities of the partners was interpreted with various graphs and statistical analysis.

Keywords : Agricultural Credit Cooperatives, Credite, Agricultural Input

2018, 99 pages

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL DİZİNİ	v
ÇİZELGE DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. MATERYAL	9
2.1. Materyal.....	9
2.2. Yöntem.....	9
3. KOOPERATİFÇİLİK VE TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN YAPISI...	12
3.1. Dünya’da ve Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu.....	12
3.2. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Organizasyon Yapısı.....	16
3.2.1. Birim Kooperatifler.....	16
3.2.2. Bölge Birlikleri.....	18
3.2.3. Merkez Birliği.....	18
3.3. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Amacı ve Çalışma Konuları.....	18
3.4. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Sayısal Gelişimi.....	21
4. TARIMDA KREDİNİN ÖNEMİ VE KREDİLENDİRME	22
4.1. Kredi ve Unsurları.....	22
4.2. Tarım Sektöründe Kredi Gereksinimini Arttıran Nedenler.....	23
4.3. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kredi Kullanılma Nedenleri.....	23
4.4. Kredi Türleri.....	24
4.4.1. İşletme Kredileri (Kısa Vadeli Krediler).....	24
4.4.2. Yatırım Kredileri (Orta Vadeli Krediler).....	26
4.4.3. Tüketim Kredileri.....	27
4.4.4. Faizsiz Krediler.....	27
4.5. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde Faiz Oranları.....	27
5. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE ÇOK AMAÇLILIK POLİTİKALARI	31
5.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Ortaklarının Hizmetine Sunulan Tarımsal Girdiler ve Finansmanı.....	31
5.2. Bitkisel Üretimde Kullanılan Başlıca Tarımsal Girdiler.....	34

5.2.1. Tohumluk.....	34
5.2.2. Gübre.....	36
5.2.3. Bitki Koruma Ürünleri.....	36
5.2.4. Tarım Alet ve Makineleri.....	37
5.2.5. Motorin.....	38
5.3. Hayvansal Üretimde Kullanılan Başlıca Tarımsal Girdiler.....	39
5.3.1. Yem.....	39
5.3.2. Damızlık Hayvan ve Suni Tohumlama.....	39
6. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	41
6.1. Tekirdağ İline Bağlı Tarım Kredi Kooperatiflerinin Genel Yapısıyla İlgili Araştırma Bulguları.....	41
6.2. Tekirdağ İli Bağlı Kooperatiflerindeki Ortakların Görüşleri ve Değerlendirmesi.....	46
6.2.1. Araştırma Kapsamındaki Ortakların Demografik Özellikleri.....	46
6.2.2. Kooperatif Yönetiminde Görev Alma Durumu.....	47
6.2.3. Ortakların Arazi Varlığı Durumu.....	48
6.2.4. Ortakların En Çok Ektikleri Ürünlerin Öncelik Sıralamaları.....	49
6.2.5. Ortakların Hayvan Varlığı.....	50
6.2.6. Ortaklık Bilinci Düzeyi.....	51
6.2.7. Ortağın Memnuniyet Durumu.....	58
6.2.8. Çok Amaçlılık Politikaları Hakkında Görüşleri.....	64
6.2.9. Araştırma Modeli ve Hipotezler.....	72
6.2.9.1. Korelasyon Analizi ve Sonuçları.....	73
6.2.9.2. Varyans Analizi ve Doğrusal Modelleme Sonucu.....	79
7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	82
KAYNAKLAR.....	91
EKLER.....	94
TEŞEKKÜR.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	99

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 3.1. İlgili bakanlıklara göre kooperatif türleri.....	15
Şekil 3.2. Birim kooperatiflerin teşkilat şeması.....	17
Şekil 4.1. Kredinin unsurları.....	23
Şekil 4.2. Kredi türleri.....	24
Şekil 4.3. İşletme kredileri türleri.....	24
Şekil 5.1. Tarım Kredi Kooperatifleri pazar potansiyel haritası.....	33
Şekil 6.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliği Sorumluluk Bölgesi...	41
Şekil 6.2. Kooperatifin sahibi olduğu düşüncesine katılım oranları.....	51
Şekil 6.3. Kooperatifte görüşleri kolaylıkla dile getirebilme oranları.....	52
Şekil 6.4. Ortakların kooperatif toplantılarına katılım oranları.....	53
Şekil 6.5. Kooperatif yönetimine aday olma düşünceleri yüzdelik (%) oranları.....	53
Şekil 6.6. Tarımsal işletmenin gelir gider takibine katılım oranları.....	54
Şekil 6.7. Kooperatifini sosyal iletişim ağlarından takip eden ortakların oranları.....	55
Şekil 6.8. Tarımsal yayımları takip eden ortakların yüzde (%) olarak oranları.....	56
Şekil 6.9. Ortağın Kooperatif hesaplarını denetleyebileceğine inanması.....	57
Şekil 6.10. Alışveriş oranından kardan pay dağıtma yüzde (%) oranları.....	57
Şekil 6.11. Faiz oranları hakkındaki görüş değerlendirmesi yüzde (%) oranları.....	58
Şekil 6.12. Projelere katılım diyen ortakların yüzde (%) oranları.....	58
Şekil 6.13. Tarım Kredi Kooperatiflerinin reklam ve tanıtımının yetersiz olduğunu düşünen ortakların yüzde (%) oranları.....	59
Şekil 6.14. Tarım Kredi Kooperatiflerinde herhangi bir ayırım gözetilmeksizin kredi sağlayabildiğini düşünen ortakların yüzde (%) oranları.....	61
Şekil 6.15. Tarım Kredi Kooperatifleri olmadan tarımsal faaliyetlerini yürütebileceğini düşünen ortakların yüzde (%) oranları.....	61
Şekil 6.16. Tarım Kredi Kooperatifinin gelirini arttırmasında, ayrıca bir katkı sağladığını düşünen ortakların yüzde (%) oranları.....	62
Şekil 6.17. Tarım Kredi Kooperatiflerinin bankacılık faaliyeti yapmasını doğru bulan ortakların yüzde (%) oranları.....	62
Şekil 6.18. Kendisini Tarım Kredi Kooperatifi ailesinden görmeyen ortakların yüzde (%) oranları.....	63
Şekil 6.19. Tarım Kredi Kooperatifinden çiftçilikle ilgili yeterli teknik bilgi alamadığı	

fikrine katılan ortakların yüzdeler (%) oranları.....	64
Şekil 6.20. Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok faaliyeti bir arada yürütmesini doğru bulan ortakların yüzdeler (%) oranları.....	64
Şekil 6.21. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, Kooperatifler Bankasına dönüştürülerek sadece nakdi kredi ihtiyaçlarını karşılamasını isteyen ortaklar.....	65
Şekil 6.22. İştirak ürünlerini, ortak ürünü olarak görüp tercih eden ortaklar.....	65
Şekil 6.23. Tarım Kredi Kooperatiflerinin çok amaçlı kollarda faaliyet göstermesinde bir sakınca görmeyen ortakların yüzdeler (%) oranları.....	67
Şekil 6.24. Kredi kartı uygulamasını bekleyen ortakların oranları.....	67
Şekil 6.25. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, modern uygulamaları sergileyerek ortaklarına daha faydalı olmak için çalıştığına inanan ortaklar (%).....	68
Şekil 6.26. İşletmelerin maliyetini düşürücü uygulamalara yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olan ortaklar (%)	68
Şekil 6.27. Doğru yatırım uygulamaları eğitime ağırlık verilmesini talep eden ortaklar (%).....	69
Şekil 6.28. Teknik ve kredilendirme konularında yeterli toplantıların yapıldığını bildiren ortaklar (%).....	70
Şekil 6.29. Ürünlerinin pazar değerini arttırmak için lisanslı depoculuk konusunda destek bekleyen ortaklar (%)	71
Şekil 7.1. Doğrusal Model Grafiği.....	81

ÇİZELGE DİZİNİ	Sayfa No
Çizelge 3.1. Türkiye’deki Tarımsal Kooperatifler ve Ortak Sayıları.....	15
Çizelge 3.2.Tarım Kredi Kooperatifleri’nin Sayısal Gelişmeleri.....	21
Çizelge 4.1. 24.4.1969 tarih ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde Ziraat Bankası, Tarım Amaçlı Kooperatifler ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde 2018 Yılında Uygulanan Hayvansal Üretim Konulu Faiz İndirim Oranları.....	28
Çizelge 4.2. 24.4.1969 tarih ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde Ziraat Bankası, Tarım Amaçlı Kooperatifler ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde 2018 Yılında Uygulanan Bitkisel Üretim Konulu Faiz İndirim Oranları.....	29
Çizelge 5.1. Bazı tohumluk çeşitlerinde 2011-2012 ve 2015-2016 sezonlarındaki üretim miktarları.....	35
Çizelge 5.2. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2012-2016 yılları arası Türkiye’deki kimyevi gübre tüketimi.....	36
Çizelge 5.3. Gıda, Tarım Hayvancılık Bakanlığı, Türkiye’de 2011-2017 yılları arasında zirai ilaç kullanımı.....	37
Çizelge 5.4. 2004-2017 yılları arası Türkiye’deki traktör ve biçerdöver sayıları.....	37
Çizelge 5.5. Bazı bitkisel ürünler için kullanılan motorin miktarları.....	38
Çizelge 5.6. Türkiye büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı.....	40
Çizelge 6.1. 2016 yılı için göre Tekirdağ Bölge Birliği’ne bağlı Kooperatiflerin bulunduğu İl, İlçe ve Köylere göre dağılımı ile ortak sayıları.....	42
Çizelge 6.2. Tekirdağ İlinde bulunan Kooperatifler ile ilgili genel bilgiler (1. Bölüm).....	43
Çizelge 6.3. Tekirdağ İlinde bulunan Kooperatifler ile ilgili genel bilgiler (2. Bölüm).....	44
Çizelge 6.4. Tekirdağ İlinde bulunan Kooperatifler ile ilgili kuruluş bilgileri.....	45
Çizelge 6.5. Kooperatif Ortaklarının demografik özellikleri	46
Çizelge 6.6. Kooperatif ortaklarının tarımsal gelir aralıkları, Kooperatife ortaklık süreleri ve Köyde sürekli yaşama durumları.....	47
Çizelge 6.7. Kooperatif Yönetiminde görev alma durumu.....	48
Çizelge 6.8. Ortakların arazi varlığı düzeyleri.....	48
Çizelge 6.9. Ortakların en çok ettikleri ürünlerin öncelik sıralaması.....	49

Çizelge 6.10. Ortakların hayvan varlığı düzeyleri.....	50
Çizelge 6.11. Kooperatif ortaklığının işleri kolaylaştırmadaki payı.....	51
Çizelge 6.12. İşletmedeki önemli olayları kaydetme konusunda ortakların katılımı...	54
Çizelge 6.13. Tarımsal girdileri Tarım Kredi Kooperatiflerinden sağlama kolaylığı...	60
Çizelge 6.14. Ürün alım istasyonları kurularak ya da TMO depolarından yararlanarak ürün alımı yapılması fikrine katılan ortakların oranları.....	70
Çizelge 6.15. Tanımlayıcı İstatistik Tablosu (H1 ve H2 için).....	74
Çizelge 6.16. Korelasyon (İşerin kolaylaşması ve birçok faaliyeti yürütme arasında).....	74
Çizelge 6.17. Korelasyon (sosyal beklenti ve birçok faaliyeti yürütme arasında H3 ve H4 için).....	75
Çizelge 6.18. Tanımlayıcı İstatistik Tablosu (H5 için).....	75
Çizelge 6.19. Korelasyon (eğitim durumu, işlerin kolaylaşması ve birçok faaliyet arasında).....	75
Çizelge 6.20. Korelasyon (birçok faaliyet ve eğitim durumu arasında).....	76
Çizelge 6.21. Korelasyon (birçok faaliyet ve ortaklık süreleri arasında, H6 için).....	77
Çizelge 6.22. Korelasyon (birçok faaliyet ve yaş arasında, H7 için).....	77
Çizelge 6.23. Korelasyon (yaş, eğitim ve ortaklık sürelerinin ortak gösterimi).....	78
Çizelge 6.24. Korelasyon (birçok faaliyet, güçlü aidiyet ve işlerin kolaylaşması).....	78
Çizelge 6.25. Aidiyet ve Tarım Kredi Koop. olmasa dahi faaliyetleri yürütebilme konularında çoklu korelasyon tablosu.....	79
Çizelge 6.26. Basit Doğrusal Regresyon (Bir bağımlı değişken ile bir bağımsız değişken arasındaki ilişki) Parametre Tahminleri.....	80

1.GİRİŞ

Tarım Kredi Kooperatifleri, kooperatif ortaklarıyla tasarruf sahipleri ya da kredi kuruluşları (özellikle bankalar) arasında aracılık yapmakta ve küçük üreticinin tek başına alamadığı krediyi ona maliyet fiyatına sağlamayı amaçlamaktadır.

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) tanımından yola çıkacak olursak kısaca kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ve istekleri, müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir yapıdır.

Örgütlenme olgusu ülkelerin kalkınmışlık düzeylerinin belirlenmesinde önemli kriterlerden biridir. Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de tarım sektörünün temel sorunlarının başında, üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar geçen zaman diliminde özellikle ekonomik örgütlenmedeki yetersizlikler gelmektedir. Çiftçi örgütlerinden biri olan kooperatifler, gelişmiş ülkelerde özellikle tarımsal ürünleri pazarlanmasında, önemli rol oynamaktadırlar. Örneğin Finlandiya'da et üretiminin % 74'ü, süt üretiminin de % 96'sı kooperatifler tarafından değerlendirilirken, Polonya'da üretilen sütün % 75'i kooperatifler kanalıyla tüketicilere ulaştırılmaktadır. Tarım ürünlerinin işlenmesinde kooperatiflerin payı, Türkiye'de % 1 ile % 10 arasında, AB ülkelerinde ise % 30 ile % 100 arasında değişim göstermektedir (Mülayim 2013).

Dünyada giderek büyüyen açlık sorunu, ülkemizde ise hızla artan nüfusun yeterli beslenememesi ve tarımın ekonomiye olan katkısını artırma gereği, üretim artışı konusunda tarım uzmanlarının daha çok çaba harcamaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Üretim artışı için yeni tarım alanları elde etme olanağı kalmamıştır. Bu durumda verimi yükseltmek, üretimi artırmanın tek yolu olarak görülmektedir. Tarımda girdi kullanımı, gerek bitkisel gerekse hayvansal üretimde verimin, dolayısıyla üretim miktarının artmasında ve kalitenin yükseltilmesinde en önemli unsurdur. Bitkisel üretim faaliyetlerinde kullanılan başlıca girdiler; tohum, gübre, zirai mücadele ilacı, tarım alet ve makineleri, sulama ve tarımsal kredilerdir. Bu girdilerin yoğun bir şekilde kullanılması, entansif bir tarımsal faaliyeti, o da daha ileri düzeyde bir gelişmeyi simgeler (Çelik 2000).

Tarım sektörü, kaynakların sınırlı olması, üretimin doğal koşullara önemli ölçüde bağımlı olması, üreticilerin fiyat oluşumunda etkili olamamaları, ürünlerin korunması ve

depolanmasının zor olması gibi nedenlerle üretici örgütlenmesine diğer sektörlerden daha fazla gereksinme duymaktadır. Türkiye’de bu gereksinmelere tarım işletmelerinin küçük, çok parçalı ve dağınık bir yapıda olmasını ilave etmek mümkündür (Kıracı 2001).

Tarım Kredi Kooperatiflerinin, bu noktada önemli bir pozisyonda yer aldığı; tarım, kredi ve kooperatif kavramlarından ve bu kooperatifleri destekleyen Türkiye Cumhuriyeti kanunlarından anlaşılacaktır. Çünkü tarım, doğru projelendirilmiş krediye ve birlikte çalışmaya (cooperative) mutlak ihtiyaç duyan bir sektördür. Geçmişte kurulan ahilik teşkilatları ve Mithat Paşa’nın kurduğu Memleket Sandıkları bunun somut örnekleridir. Ne var ki, iyi yönetim, büyük bir özveri ve güven ortamı sağlanamadığında, kalkınma yerine dağılmayı getiren bir yapıdır kooperatifçilik. Örneğin, bir Süt Üretim ve Pazarlama kooperatifinde yöneticiler, işlenen süttten elde edilen peyniri kaliteli üretip, pazar bulamıyorsa, elde edilen geliri doğru yatırım alanlarına yönlendiremiyorsa; bu birlikteliği oluşturan ortaklar, sahibi oldukları kooperatifin onlar için bir gelir kapısı olmadığını düşünerek, tekrar aleyhlerine olan dağınık ve organizasyonsuz üretime geri döneceklerdir.

Ülkemiz tarımsal açıdan dünyanın yedinci büyük tarım ürünleri üreticisi konumundadır. Tarım sektörü, Gayri Safi Yurtiçi Hasılda % 7,9, istihdamda % 24,6, ihracatta % 3,5 ve gıda ürünleri dahil tarımsal ihracatta % 9,8 payı ile Türkiye Ekonomisi içinde önemini korumaktadır (Tarımsal Yapıda Etkinlik Raporu 2014).

Diğer taraftan tarım sektörünün kırsal nüfusun istihdamına sağladığı katkı, diğer sektörlerle sağladığı girdi katkısı, milli gelire ve dış ticarete sağladığı katkılar ülke açısından düşünüldüğünde, ulusal ekonomi için vazgeçilemeyecek bir sektör olduğunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) yayımladığı 2016 yılı verilerine göre, tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı % 19, toplam ihracat içindeki payı % 3,37, toplam ithalat içindeki payı % 3,54 ve gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) içerisindeki payı ise %7,8’dir (TÜİK 2016).

Türkiye’nin doğal ve jeopolitik önemine bağlı olarak tarım sektörünün öz kaynaklarıyla kendini finanse edebilir bir düzeye ulaştırılması, ülkemizdeki tarımsal gelirin; kaynak kullanım giderleriyle azalmasına neden olmadan daha getirimli (rantabil) olması sürecini hızlandıracaktır.

Tarım sektörünün geliştirilmesi ve toprağın verimli şekilde kullanılması için temel ve geliştirilmiş girdilerin üreticilere yeterince ve zamanında sağlanması gerekmektedir. Bunun için ise düzgün çalışan bir pazarlama mekanizmasının bulunması zorunludur. Pazarlama mekanizması ne kadar iyi işlerse, üretimde ve ticarete uzmanlaşma derecesi o kadar artar ve

neticede ekonomik kalkınma hızlanır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tarım ürünleri piyasalarında çok fazla düzensizlik görüldüğünden pazarlama reformuna ihtiyaç duyulmaktadır. Pazar reformu olarak da tanımlanabilen bu hareket, en başarılı biçimde, çiftçiler tarafından kurulan ve işletilen demokratik kooperatifler tarafından gerçekleştirilebilir. Bu nedenlerle, tarımsal girdilerin üreticilere ulaştırılması sırasında ülkenin genelinde yaygın bir şekilde hizmet veren ve çiftçilerin her an ulaşabilecekleri yapıda bir kuruluş olan Tarım Kredi Kooperatiflerinin önemi büyüktür (İnan 2008).

Kooperatifçilik, en çok tarım kesiminde gereksinim duyulan ve iyi işletilmesi gereken, en başta bir ekonomik mücadele aracıdır. Buradan hareketle, kooperatiflerin tarımda olmazsa olmazı Tarım Kredi Kooperatifleridir. Tarım yukarıda da değinildiği üzere, risklerle doludur ve en az sanayi kadar iyi bir ekonomik yönetime ihtiyaç duymaktadır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin kuruluşta tek amaçlı kooperatifler olmasına rağmen, çok amaçlı kooperatifler olarak hareket etmelerinin, ortak çiftçiler açısından bir takım yararları ve kolaylıkları vardır. Kırsal alanda en fazla yayılmış ve köklenmiş olmaları, çok amaçlı kooperatifçiliğe doğru yönelmede önemli bir avantajdır. Ancak bu kooperatifler en büyük sorun, siyasi iktidarların bölge birlikleri ile merkez birliğinin yönetimlerine müdahale etmeleri ve kendilerine yakın kişileri, tarım ve kooperatifçilik konusunda bilgi sahibi olmasalar da yönetici olarak genel müdür, bölge müdürü gibi önemli görevlere getirmeleridir. Bu durum kooperatifçilik ilkelerinden “demokratik ortak kontrolü” ve “özerklik ve bağımsızlık” ilkelerine aykırıdır (İnan 2008).

Aslında Tarım Kredi Kooperatifleri çok amaçlı kooperatifler gibi çalışmakla birlikte, ülkemizde pek örneği olmayan daha çok İsveç, Norveç, Danimarka ve İngiltere gibi ülkelerde göze çarpan Tarım Alım (Tedarik) Kooperatifleri şeklinde de çalıştıkları görülmektedir.

Kooperatif, kelime anlamı işbirliği olan, insanca değerlerin ön planda olduğu ekonomik bir kuruluştur.

“ Niçin Kooperatif? ” denildiğinde,

Birlikte kararlaştırılan ve birlikte gerçekleştirilen alım ve satım işleminden, katma değer ortaya çıkararak, topluluğu meydana getiren üyelere ekonomik kazanç sağlamak ve bunun ortasında sosyal refah seviyesini arttırmak için kooperatif faaliyetine gerek vardır denilebilir.

Tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, iş gücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.

Bir amaca ulaşmak için ekonomik ve sosyal imkanların karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve işbirliği suretiyle bir araya getirilmesinden oluşan ve belli ekonomik grupların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesini amaçlayan kooperatifler, insanların ekonomik faaliyetlerinde daha az külfetle ve daha az zamanda refahı sağlamalarına hizmet eden güven ve inanç kurumlarıdır. Kooperatifler, toplumsal ve ekonomik bir kurum olarak kendine özgü bir karakter taşırlar. Kuruluş ve çalışma esasları açısından, kamu hizmeti prensibiyle kar gayesini birleştirmek suretiyle devletçilik ve liberalizmin meydana getirdiği bazı olumsuzlukları giderirler. Kooperatifleşmenin ilk evrelerinde, çeşitli ihtiyaçların kolay, çabuk, iyi ve ucuz bir biçimde sağlanması için kurulan kooperatifler, ekonomik sistemlerde görülen bazı olumsuzluklara karşı bir düzenleyici olarak günden güne önem kazanmakta ve gelişmektedirler (Atik 2014).

Kooperatifçilik geniş anlamda büyük bir kitlenin aradığı bir sonuca ulaşmak için ortaklaşa gösterilen bir faaliyette gayret ve olanakları birleştirmek, ahenkleştirmek demektir ve Latince işbirliği anlamına gelen *Cooperatio* kelimesinden türetilmiştir. Kooperatifçiliğin amacı, karşılık gözetmeden ortaklarının sorunlarını çözerek, onların ekonomik gelişmelerini sağlamak ve ekonomik olarak güçlü bir kitleye karşı ortaklarını korumaktır. Kooperatifçilikteki kazanç sağlamaktan çok ihtiyaçların karşılanması anlayışı, toplumun daha az ayrıcalıklı kesimlerine daha iyi yaşam koşulları sağlanması açısından da önemlidir. Bir ekonomik ve sosyal örgütlenme olarak kooperatif yaklaşımı, ekonomik güçleri yetersiz bireylerin ihtiyaç duydukları hizmetleri elde edebilme güçlerini ve becerilerini geliştirmektedir. Güven kazanma süreci içinde de bu bireyler, birbirlerine bağımlılıklarının bilincine vararak toplum için yararlı kişiler olmaktadır. Kooperatifçilik böylece komşuya saygı, toplumda başkalarına da ilgi duyma ve toplumsal dayanışma gibi kavramları kökleştirmektedir (Yüksel 2006).

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin 20-23 Eylül 1995 tarihleri arasında İngiltere'nin Manchester şehrinde yapılan genel kurulunda kooperatifçilik ilkeleri tartışılarak yeniden gözden geçirilmiştir. Yeniden şekillendirilen bu ilkelerle getirilen yenilikler, kooperatif tanımlamasında da kendisini göstermektedir. Buna göre kooperatif; "Ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçları ve istekleri, müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir

işletme yoluyla karşılamak üzere, gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattır.” Bu tanımda, kooperatiflerin temel değerleri olarak, kooperatif içinde ve kooperatifler arasında işbirliği, sorumluluk, demokrasi, eğitim, dürüstlük ve dayanışma yer almaktadır.

Uluslararası Kooperatifler Birliği Genel Kurulu tarafından kabul edilen kooperatifçilik ilkeleri,

- Gönüllü ve herkese açık ortaklık,
- Demokratik yönetim ve denetim ilkesi,
- Ortakların ekonomik katılımı,
- Özerklik ve bağımsızlık,
- Eğitim, öğretim ve bilgilendirme,
- Kooperatifler arasında işbirliği,
- Topluma karşı sorumlu olmadır.

Üreticilerin, üretim aşamasında meydana gelen riskleri paylaşmak, daha çok ve kaliteli üretim yapmak, ürünlerini daha iyi şartlarda değerlendirmek ve elde edecekleri gelirle hayat standartlarını yükseltmek amacıyla bir araya gelerek örgütlenmeleri gerekmektedir.

Tarım sektöründe üretici örgütlenmesinin ana amacı, bu kesimde verimliliği yükseltmek ve üretimden tüketim aşamasına kadar tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi suretiyle üreticinin gelirini ve pazardaki konumunu yükseltmektir. Bu yaklaşımdan hareketle üretici örgütlerinin amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Kırsal alanda yaşayanlar-tarımla uğraşanlar için sürdürülebilir bir gelir yapısının sağlanması,
- Özellikle genç nüfus için yeni iş alanlarının meydana getirilmesi,
- Üretim maliyetlerinin azaltılması,
- Çağdaş üretim ortamının oluşturulmasına katkıda bulunulması,
- Etkin pazarlama koşullarının sağlanması,
- Piyasayı yönlendirmede etkin olunması,
- Kredi teminine uygun zemin kurulması,
- Girişimci bir üretici-ortak yapısının oluşturulması,
- Verimlilik ve kalitenin artırılması için gereken girdi ve teknolojilerin sağlanması,

- Ortak davranma ve sorumluluk bilincinin yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Tarımla uğraşanların ve kırsal alanda yaşayanların gelir ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesine katkıda bulunulmasıdır.

Küçük üreticilerin tarımsal girdileri uygun koşullarda temin edebilmeleri ve ürettikleri mahsulleri en uygun fiyattan satabilmeleri etkili bir örgütlenme ile sağlanabilir. Üreticilerin devletin teşvik ve yardımlarından kolay yararlanabilmesi, sahip olunan hayvan varlığının ıslah edilmesi ve buna üreticilerin katılımının sağlanması, yönlendirilmesi, küçük ve dağınık bir yapıdaki işletmelerin rasyonel bir yapıya kavuşturulması ancak üreticilerin etkili bir organizasyon içinde örgütlenmeleri ile gerçekleştirilebilir. Üreticinin örgütlenmesi ve pazarda etkin bir konuma gelebilmesinde en önemli araç ise tüm gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi kooperatiflerdir. Gelişmiş ülkelerde temel örgütlenme modeli olarak görülen kooperatifler, istenilen üretim artışlarının sağlanması, hayvancılığa dayalı sanayinin gelişmesi ve kırsal kalkınmanın hızlandırılması gibi konularda önemli katkılar yapmışlardır (İnan ve ark. 2000).

Tarımda örgütlenme kamu ve üretici örgütlenmesi olarak iki boyutta ortaya çıkmaktadır.

Kamu örgütlenmesi, hükümet politikaları doğrultusunda ve Anayasanın öngördüğü biçimdeki örgütlenmedir. Devlet, esas itibarıyla tarım sektöründe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığıyla, bunun yanı sıra da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlıklarıyla tarım sektöründe birçok önemli görevler üstlenmektedir. Ayrıca Hazine Müsteşarlığı, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri gibi aşağıya doğru indirgenebilir.

Üretici örgütlenmesi (tabana dayalı örgütlenme) de mesleki, ekonomik ve sosyal örgütlenme olarak üçe ayrılmaktadır.

Ekonomik örgütlere örnek olarak, kooperatifler ve üst örgütleri,

Mesleki örgütlere örnek olarak, Ziraat Odaları ve Ziraat Mühendisleri Odaları,

Sosyal örgütlere örnek olarak da Üretici Birlikleri, Yetiştirici Birlikleri, Mahalli İdare Birlikleri, Dernekler, Vakıflar ve Türk Kooperatifçilik Kurumu verilebilir (Özdemir 2016).

Türkiye’de tarım sektörü içindeki ekonomik örgütlenmenin en büyük ağırlığını tarım kooperatifleri meydana getirmektedir.

Tarım kooperatifleri değişik biçimde sınıflandırılmakla birlikte, genellikle ortaklara götürülen hizmetlere göre kooperatiflere isim verilmektedir. Kooperatifin amacı ürün

pazarlama, girdi veya kredi temini gibi hizmetlerden birini yerine getirmek ise diğer hizmetleri sınırlı olarak yapsa dahi tek amaçlı kooperatiftir. Kooperatif birden fazla konuda faaliyet gösteriyor ise çok amaçlı kooperatiftir. Tarım satış, tarım kredi kooperatifleri tek amaçlı kooperatiflere, köy kalkınma kooperatifleri ise çok amaçlı kooperatiflere örnek gösterilebilir (İnan ve ark. 2000).

Ne var ki Tarım Kredi Kooperatiflerinin çok amaçlı kooperatifler gibi çalışma sergilediği, gözden kaçmayacak bir gerçektir. Bu da Türkiye’de kalkınma kooperatiflerinin yeterince aktif olamadığını, bu yüzden bu boşluğu Tarım Kredi Kooperatiflerinin doldurduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Ayrıca ülkemizde, devletin Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla, kamu örgütlenmesine destek vermesi, kamu-üretici örgütlenmesini birleştiren bir köprü yapının ortaya çıktığını göstermektedir.

Avrupa Birliği Komisyonu’nun, 2001 yılındaki “Avrupa Girişimi İçerisinde Kooperatifler” başlıklı istişare belgesinde, kooperatiflerin ekonomik ve sosyal alandaki faydaları belirtilmiştir. Buna göre kooperatifler:

- Piyasa başarısızlığını düzeltir ve etkin bir piyasa organizasyonunu destekler,
- Küçük sınai işletmelere, kendi özerkliklerini kaybetmeksizin daha büyük ve güçlü ekonomik yapılar şeklinde birleşme olanağı sağlar,
- Ürün ya da hizmet arzını koordine etmek suretiyle bireylerin ya da küçük işletmelerin pazar gücünü artırır,
- Düşük sermayeli ortaklara da ekonomik kararlara katılım olanağı sağlar,
- Kooperatif ortaklarına/vatandaşlara hizmet ihtiyaçlarını düzenleme veya tespit etme olanağı sağlar,
- Hissedarlarla ilgili değer değil de paydaşların yararı ön planda olduğundan, geleceği daha fazla düşünür. Kooperatif ortakları, şirket hissedarlarına göre daha az değişkendir,
- Başka türlü sorumlu pozisyonlara gelemeyecek olan kişiler için yönetim deneyimleri kazanma olanakları sunar,
- Nüfusun büyük bölümlerinin ekonomik entegrasyonuna olanak sağlar,
- Yerel piyasalar için avantajlar sağlar, orada oturanlarla yakın temaslar sayesinde yerel ihtiyacı karşılar ve kendi bölgesinde ya da ilgili sektörde ekonomik faaliyeti canlandırır,
- İstikrara katkıda bulunur. Kooperatifin amacı maksimum kar elde etmek değil de ortakların desteklenmesi olduğundan, hiç kar etmediği durumda dahi ortaklarına hizmet

götürmeyi sürdürebiliyorsa genelde ayakta kalmayı başarmakta ve başarılı olmaktadır. Aynı durum yatırımcıların kurduğu ticari şirketler için geçerli değildir,

·Demokratik olarak yönetildiğinden ve ekonomik açıdan yönetime katılmaya olanak sağladığından güven yaratır, sosyal sermaye oluşturur ve muhafaza eder.

Dünya genelinde kooperatifler, ekonominin olduğu kadar toplumun da değişmez unsurlarıdır. İş sahalarının oluşturulması, kaynakların mobilizasyonu, yatırımların teşvik edilmesi ve bunlara bağlı olarak genel anlamda ekonomi açısından sahip oldukları önem giderek daha çok takdir edilmektedir (Atik 2014).

Türkiye'deki tarımsal kooperatiflerin, çoğunlukla kırsal alanda yaşayan ve tarımsal bünyeleri yetersiz işletmelerin gelişmelerine olanak sağladığı ve bu organizasyon neticesinde gelirlerini arttırdığı bir gerçektir. Kooperatifler, serbest piyasanın eziciliğini ortadan kaldırmaktadırlar. Diğer sektörlerin (sanayi, turizm, bilişim ve hizmet sektörleri) tarım sektörü üzerindeki baskısı; üretim, işleme, pazarlama ve kredi sağlamaya dayalı kooperatiflerin piyasada varlığıyla önlenebilir.

AB'de tarımın gelişmesinde, yönlendirilmesinde, sanayileşmesinde ve finansmanında tarımsal kooperatifler itici güç durumundadır (Turan 1997).

Toplumların sahip olduğu siyasi, sosyal, ekonomik yapısı ve gelişmişlik düzeyi örgütsel yapısıyla oldukça bağlantılıdır. Bir ülke ne kadar gelişmişse, o ülkede örgütlenmenin yaygın ve güçlü olduğu, örgütlerin etkin ve verimli çalıştığı kabul edilmektedir (Rehber 2007).

Tüm bu faydaları göz önünde bulundurularak uluslararası uygulamalarda kooperatiflere kamusal destekler de sağlanmaktadır. Dünyada kooperatiflere kamusal destek verilirken; destek verilecek kooperatiflerin finansal ve yönetsel bağımsızlıklarının bozulmaması, kooperatif faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin ön planda tutulması, kooperatiflerin faaliyetlerini sürdürürken kamusal desteklere bağımlı hale gelmemesi, kooperatiflere verilen desteklerin kamu kaynaklı ana sermaye yahut başlangıç desteği şeklinde olması ve destek verilen kooperatiflerin sosyal amaçlı olsalar dahi kar amacı gütmelerinin esas olması ilkeleri gözetilmektedir (Anonim 2011).

2.MATERYAL ve YÖNTEM

2.1.Materyal

Bu araştırmanın ana materyalini, Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortakları ile yapılan yüz yüze görüşmeler ve anketler yoluyla elde edilen veri ve değerlendirmeleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge Birliği Tedarik, Pazarlama, Mali İşler ve Strateji Geliştirme Yönetmenliklerinden yararlanılmıştır. Kooperatiflerin pazar payı ve satış potansiyelleri, kredilendirmedeki tercihleri ve memnuniyet incelemeleri, devamlılık ve modernizasyonu ile ortaklarının yeterli kazancı elde edebilme ve kooperatife bağlılık derecelerinin analiz edilmesi bu çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Konu hakkında literatür taraması yapılmış, Avrupa Birliği ve Dünyadaki bu komplekse sahip tarımsal üretici kuruluşlarının etkinlikleri ve yapıları incelenmiştir.

Konuyla ilişkili bilgi, istatistik, rapor ve yayınlar ile tarımla ilgili kurum ve kuruluşlar ile üniversitelerin yayınları da materyal olarak alınmıştır.

2.2.Yöntem

Çalışmanın öncelikli materyali, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu ile bu kanuna dayalı olarak yürürlüğe giren alt mevzuatlardır. Ayrıca 2012-2016 yılları arasında Tarım Kredi Kooperatiflerindeki ortak sayısı ve değişimleri ve uyguladıkları politikalar değerlendirilmiştir. Daha sonra ortaklarla yapılan anketlerle ortakların kooperatifçilik bilinç düzeyleri, kooperatiften memnuniyetleri, çok amaçlılık politikaları hakkında görüşleri, ortakların demografik yapısı ortaya konulmuştur.

Araştırmada Tekirdağ Bölge Birliği Tekirdağ İline Bağlı kooperatif ortakları ana kitleyi oluşturmaktadır. Anketin uygulanabilmesi için, bu kooperatiflere kayıtlı ortaklar ele alınmıştır. Bu itibarla, 43 birim kooperatifte, 18.190 ortaktan 13.747'si faal ortaktır. Örnek hacminin belirlenmesinde, oranlar için sınırlı ana kitle formülünden yararlanılmıştır. Formülde %99 güven aralığı, %10 hata payı ve ana kitleyi oluşturan faal kooperatif ortaklarının oranı $(13.747/18.190) p=0,76$ ve faal olmayan ortaklar $q=(1-p)=0.24$ olarak alınmış ve örnek hacmi 121 ortak olarak bulunmuştur. Örneğe alınan kooperatif ortakları tesadüfi olarak belirlenmiştir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliği Müdürlüğü, E-Koop Otomasyon Bilgi Sistemi kayıtlarından faydalanılarak kooperatifler, ölçek büyüklüğüne göre sınıflandırılmış ve örnek işletme sayısı İstatistikteki Nayman yöntemine göre tespit edilmiştir. Popülasyonu oluşturan işletme sayılarından, anket yapılacak işletme sayısının tespitinde kullanılan örnekleme sayısı belirleme formülü aşağıda verilmiştir.

$$n = \frac{N \cdot p \cdot (1-p)}{(N-1) \cdot \sigma_p^2 + p \cdot (1-p)}$$

Formülde;

n : Örnek büyüklüğü,

N : İşletme sayısı, (kooperatifle çalışan toplam işletme sahipleri)

σ_p^2 : Oranın varyansı,

r : Hata (% 10)

$Z_{\alpha/2}$: % 99 güven aralığında z cetvel değeri (2,58)

p : Faal işletme sayısının popülasyondaki oranını göstermektedir.

$$\sigma_p^2 = \frac{r}{Z_{\alpha/2}}$$

$$\sigma_p^2 = 0,10/2,58 = 0,0015023$$

$$n = \frac{18190 \cdot 0,76 \cdot 0,24}{(18189 \cdot 0,0015023) + (0,76 \cdot 0,24)} = 120,60 \approx 121$$

	p	N	T	H (Alfa)	Alfa/2	Formül Sonucu
Tekirdağ	0,76	18.190	2,58	0,01	0,005	121

Geliştirilen anket çalışması, yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Anketlerde ortaklara faaliyetleriyle ilgili teknik, ekonomik ve sosyal yapısını yansıtan, örgütlenme ile ilgili üreticilerin görüş, yaklaşım ve taleplerini ortaya çıkarabilecek sorular seçilmiştir. Ayrıca, bu sorulardan bazıları aşağıdaki gibi değişik şekillerde ölçeklendirilmiştir.

Ölçek 1

Kesinlikle Katılmıyorum- Katılmıyorum- Fikrim Yok- Katılıyorum- Kesinlikle Katılıyorum

1

2

3

4

5

Ölçek 2

Önem derecesine göre sıralama 1. 2. 3. 4. 5. şeklinde değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında; kooperatif ortaklarının, bilgi ve bilinçleri, kooperatiflerden memnuniyetleri, kredi olanaklarının kendilerine verdikleri avantajlardan yararlanma konusundaki görüşleri, kooperatife olan ilgileri ve bağlılık düzeylerinin ölçümü ile bu konulardaki tarımsal pazar tercihi yargılarının belirlenmesi için anket formu hazırlanmıştır. Anket formunda ölçeklerden yararlanılmış ve ölçeklerde yer alan ifadelerin yanıtları için beş aralıklı Likert tipi ölçek cetveli kullanılmıştır. Örneğin, “Tarım Kredi Kooperatiflerinin bu kadar faaliyeti bir arada yürütmesini doğru buluyorum” ifadesinin yanıt için 1) “ kesinlikle katılmıyorum” 2) “ katılmıyorum”, 3) “fikrim yok” 4) “katılıyorum”, 5) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beş seçenek bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak ankete katılanların demografik özellikleri çeşitli tablo ve grafiklerle ifade edilmiştir.

Ortak görüş ve değerlendirmeleri sonucunda, tarım kredilerin çok amaçlı faaliyetlerinin ortaklar ve verimlilik açılarından doğrudan ve dolaylı ilişki denklemleri kurularak, bu ilişkinin matematiksel gösterimleri çıkarılmıştır.

Anket formlarında; birinci bölümde ortakların bilinç düzeyleri, ikinci bölümde kooperatif memnuniyetleri üçüncü bölümde çok amaçlılık faaliyetleri hakkındaki görüşleri ve son bölümde ise yaş, eğitim durumları, kaç yıldır kooperatif ortağı oldukları ve varlık durumuyla ilgili sorular yöneltmiştir. Ortakların, Tarım Kredi Kooperatifleri olmasa da tarımsal faaliyetlerin yürütüp yürütemeyeceği, uğraştıkları tarımsal faaliyetler, Tarım Kredi Kooperatifleri dışında tarımsal girdi ihtiyaçlarını karşılayabilme durumları, bir üretim dönemi içerisinde kullandıkları tarımsal girdileri rahatlıkla ve uygun koşullarda temin edip edemedikleri, işletmelerini takip edebilme yetenekleri, kullandıkları tarımsal girdi, ürün değerlendirme ve teknik hizmetlerden memnuniyetleri, ortağı buldukları kooperatifin geliştireceği proje ve faaliyetlere katılım hakkındaki görüşleri ve bağlılık düzeyleri, faiz indirimli kredilerin, ortakların kooperatiftan kredi kullanmaları üzerindeki etkileri ve kooperatiflerin ortakların beklentilerini tam olarak karşılayıp karşılayamadıklarının ortaya çıkması amaçlanmıştır. Ortakların, bu yargılara hangi ölçüde katıldıkları aşağıdaki ölçekte gösterilen şekilde belirlenmiştir.

Ölçek:

Yargılar	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
----------	-------------------------	--------------	------------	-------------	------------------------

Ayrıca diğer kaynaklardan toplanan veriler dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler sonrasında, sonuçlar SPSS programı vasıtasıyla analiz edilerek yorumlanmıştır.

Örneğin gübre, motorin, yem, bitki koruma ürünü, tohum vb. girdilerini Tarım Kredi Kooperatiflerinden tedarik eden bir üreticinin sağladığı fayda, çeşitli analizlerle incelenebilmiştir.

Anket uygulaması, Tekirdağ Bölge Birliği'nin Tekirdağ ili sınırları içerisinde bulunan Süleymanpaşa, Hayrabolu, Malkara, Çerkezköy, Çorlu, Ergene, Saray, Muratlı, Şarköy ve Marmara Ereğlisi ilçelerine bağlı 43 birim kooperatif ve 121 Tarım Kredi Kooperatifi Ortak Üreticisi üzerinde uygulanmıştır.

Buradan hareketle, Tarım Kredi Kooperatiflerinin önemi ve tarıma katkıları ile ortakların konuya bakışı ortaya konulmuştur.

3. KOOPERATİFÇİLİK VE TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN YAPISI

3.1. Dünya'da ve Türkiye'de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu

Birlikte iş yapma, karşılıklı yardımlaşma, işbirliği ve bileşke (kooperatif) oluşturma geleneğinin insanlığın geçmişi kadar eski olduğu anlaşılmaktadır. İlkel toplumdan bu yana, insanların tek başlarına yenededikleri kimi zorlukları yenmek için işbirliği yapma yoluna gittikleri, böylece iktisadi açıdan yarar sağladıkları bilinmektedir. İşbirliği ve birleşmenin örgütlenişi toplumun bulunduğu çeşitli aşamalara göre farklı farklı biçim almaktadır. İş bölümü ve uzmanlaşma arttıkça ortaklaşa çalışmanın dayanışma ve yardımlaşma üzerinde daha belirgin faydaları görülmüş, çağdaş kooperatifçilik anlayışına elverişli düşünsel, toplumsal ve ekonomik koşullar ortaya çıkmıştır (Mülayim 2013).

Çağdaş anlamda kooperatif örgütlenmeleri, tıpkı sendikacılık gibi endüstri devriminden sonra işçi sınıfının geçim ve çalışma koşullarının ağırlığından doğan sorunların yoğunluk kazanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Tüketim alanındaki ilk kooperatif, İngiltere'de "Rochdale Öncüleri" olarak bilinen, 28 dokuma işçisi tarafından 1844 yılında kurulmuştur. Bu 28 dokuma işçisinin koyduğu kuralları, Uluslararası Kooperatifler Birliği sonradan kooperatifçilik ilkeleri olarak benimsemiştir. Fransa'da 1831'de ilk kooperatif marangozlarca

kurulmuş, bunu 1835 yılında Lyon'daki tüketim kooperatifinin kurulması izlemiştir. Almanya'da 1849 yılında esnaf hammadde alım kooperatifi, 1850'de de esnaf kredi kooperatifi kurulmuştur. Schulze Delitzsch adıyla anılan esnaf kredi kooperatifçiliğinin ilkeleri de böylece atılmıştır. Almanya'da 1847 yılındaki kötü hasat mevsiminde zarar eden küçük çiftçilerin borçlanmaları ve sefalet içine düşmeleri üzerine kasaba belediye başkanı olan F.W. Raiffesien öncülüğünde ilk olarak bir tüketim kooperatifi olarak kurulan, fakat hemen sonrasında alım ve kredi işlevleri de yüklenen kooperatifler, sonra da biriktirme ve borçlanma sandıklarını oluşturmuşlardır. Böylece, 1872 yılında ilk kooperatif bankaları kurulmuştur. Raiffesien ilkeleri diye bilinen kurallar küçük çiftçilerce yaşama geçirilmiş ve başarıyla uygulanmıştır. Bu ülkelerdeki başarılı örnekler kooperatifçiliğin dünyada yaygınlaşmasına yol açmıştır (Geray 1992).

Dünyada bugün, Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) üye 100 ülkeden oluşmakta ve dünya çapındaki bir milyar kooperatif üyesinin % 93'ünü temsil etmektedir. İsveç'teki OK Kooperatifinin büyük bir petrol rafinerisi vardır ve ülke akaryakıt pazarının %20'sine hakimdir. Kanada'da buğday ve tahılların %75'ini kooperatifler pazarlamaktadır. Avrupa Birliği'nde, tarımsal kooperatiflerin 30.000 civarında işletmesi vardır. Bu işletmelerde 600.000 civarında daimi statüde işçi çalışmaktadır. İş hacimleri 210 milyar euro'nun üstündedir. AB'de tarımsal girdilerin %55'ini sağlamakta, tarımsal ürünlerin de %60'ını pazarlamaktadırlar. Dünyanın en büyük 50 bankası içindeki, Almanya'dan 2, Fransa, Hollanda ve Japonya'dan 1'er olmak üzere 5 banka, kooperatif bankasıdır. Dünyada 3 milyar kişi ekonomik yaşantısında kooperatiflerle ilintilidir (Anonim 2016).

Kooperatifler global olarak yaklaşık 100 milyon kişiye istihdam sağlamaktadır. Bu rakam dünya dış ticaretinin üçte ikisini elinde tutan çok uluslu şirketlerin, istihdam ettiği işçi sayısından fazladır. ABD'de en büyük 500 firma içinde 14 kooperatif şirketi vardır (Anonim 2016).

Dünyadaki en büyük 300 kooperatifin yıllık iş hacmi, dünyanın 10. büyük ekonomisine eşdeğer bir iş hacmine sahiptir (Çıkmın 2017).

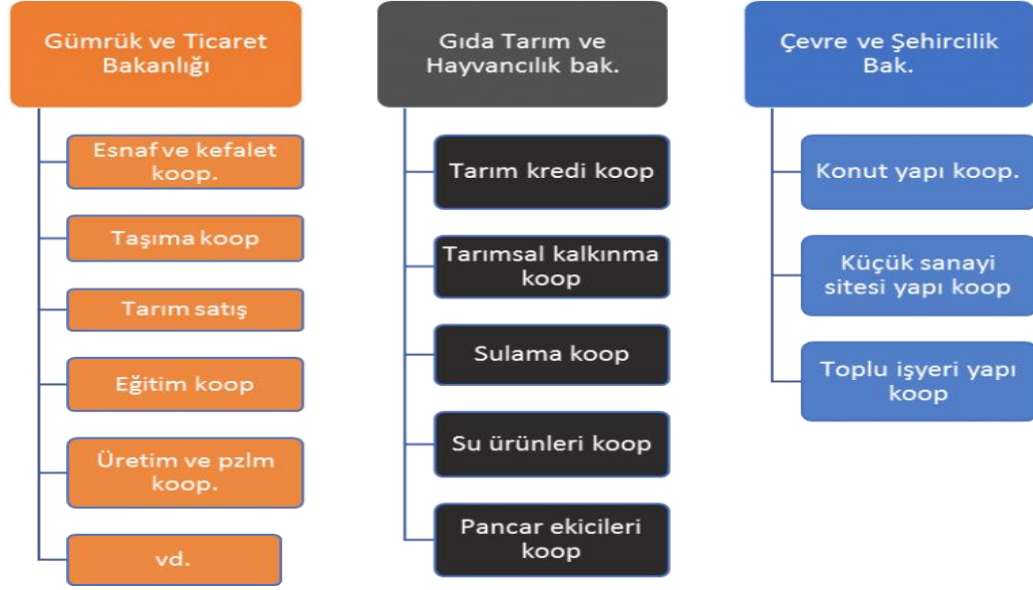
Türkiye'de ise kooperatifçilik hareketi Mithat Paşa ile başlamıştır. Mithat Paşa, Türk köylüsünü, içinde bulunduğu kötü ekonomik şartlardan ve yüksek faizle para veren aracılardan kurtarmak amacıyla, 1863 yılında kooperatife benzer bir kuruluş olan ve özellikle demokratik yönetim ile kredi dağılımında adaletle önem veren Memleket Sandıkları'nı kurmuştur.

Memleket Sandıkları'nın kurulmasıyla köylünün ihtiyaç duyduğu kredinin bir kısmı bu sandıktan sağlanmıştır. Bu sandık, yapı itibarıyla Avrupa'daki Rochdale Öncüleri'nin kurdukları, örgütlenmiş tüketim kooperatiflerine benzemekle birlikte ülkemizdeki kooperatifçiliğin bir başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Mülayim 2013).

Mithat Paşa tarafından 1867'de hazırlanan Memleket Sandıkları Nizamnamesi ile Türkiye'de tarım kredi kooperatiflerinin temeli atılmıştır. Devletin bu kuruluşlar aracılığıyla vergi toplamaya çalışması başlangıçtaki ilgiyi azalttığından Memleket Sandıkları'nın yerine Menafi (faydalı) Sandıkları kurulmuştur. Daha sonra bu sandıkların yerini 1888'de kurulan Ziraat Bankası almıştır. Anadolu'da gerçek anlamda ilk kooperatifçilik hareketi ise yabancı şirketlerin Türk incirini ucuz fiyatla satın almak için çeşitli yollara başvurması karşısında başlamıştır. Yabancılara karşı birleşen incir üreticileri, ortak sayısını çoğaltmak ve güçlenmek amacıyla 1914'te Aydın İncir Müstahsilleri (üreticileri) Kooperatifi adı altında örgütlenmişlerdir. Bu dönemde 1. Dünya Savaşı'nın çıkması sonucunda kooperatifçilik, Cumhuriyet kuruluncaya kadar önemli bir varlık gösterememiştir. Kooperatifçilik, Cumhuriyet devrinde yeniden ele alınmış ve Atatürk'ün de katkılarıyla kooperatiflerin kurulmaları çeşitli yollarla teşvik edilmiştir (Atik 2014).

Atatürk'ten sonra Planlı Dönem'e (1938-1960) kadar kooperatifçilik durağan bir süreç geçirmiştir. 1960 sonrasının en önemli gelişmelerinden birisi kooperatifçiliğin Anayasa'da yer almasıdır. 1961 Anayasası'nın 51. maddesinde "Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." ifadesinin yer alması kooperatifçiliğin gelişmesi için devleti daha aktif ve sorumlu duruma getirmiştir. Toplumsal ve ekonomik faktörleri nedeniyle kooperatifçilik ilk olarak tarım alanında ortaya çıkmış ve uzun yıllar bu alanda yoğunlaşmıştır. Daha sonra, ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen değişimler ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar sebebiyle, başta konut/işyeri inşaatı olmak üzere taşımacılık, tüketim, kredi-kefalet gibi alanlara da yayılmıştır. Türkiye'de kooperatifçilik ile ilgili olan 3 bakanlık mevcuttur. Bunlardan ana yetkili ve sorumlu olan bakanlık Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB)'dir. GTB içerisinde kooperatifçilikten sorumlu ve yetkili bir Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (Koop-Gem) mevcuttur. Diğer iki bakanlık ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB)'dir. İlgili Bakanlıklara göre kooperatifler Şekil 3.1.'de gösterilmektedir.

Şekil 3.1. İlgili bakanlıklara göre kooperatif türleri (S.S. Denizli Hay-Koop. Birliği, 2017)

31.12.2016 itibariyle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görev ve sorumluluk alanında faaliyet gösteren 29 ayrı türde, toplam 7.422.994 ortağı bulunan 53.259 kooperatif bulunmaktadır. Çizelge 3.1.'de 30.04.2018 tarihi esas alınarak hazırlanan ve tarımsal faaliyet gösteren kooperatiflerin türleri, ortak sayıları ve üst birlikleri ile ilgili sayısal bilgiler verilmiştir.

Çizelge 3.1. Türkiye'deki tarımsal kooperatifler ve ortak sayıları

İlgili Bkn.	Kooperatif Türleri	Kooperatif		Birlik		Merkez Birliği	
		Sayısı	Ortak Sayısı	Sayısı	Ortak Koop. Sayısı	Sayısı	Ortak Birlik Sayısı
Gıda, Tarım Hayvancılık Bakanlığı	Tarımsal Kalkınma Koop.	6.901	758.801	84	4.788	5	100
	Sulama Koop.	2.453	301.927	13	696	1	13
	Su Ürünleri Koop.	551	30.871	17	227	1	14
	Pancar Ekicileri Koop.	31	1.409.721	1	31	-	-
	Tarım Kredi Koop.	1.625	911.218	17	1.625	1	17
	ARA TOPLAM	11.561	3.466.972	132	7.367	8	144
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım Satış Koop.	399	533.456	17	332	-	-
	Yaş Sebze Meyve Koop.	37	3.142	-	-	-	-
	Üretim Pazarlama Koop.	428	18.845	4	51	-	-
	GENEL TOPLAM	12.425	3.967.981	153	7.750	8	144
	Tarım Kredi Kooperatiflerinin Payı (%)	13,08	22,96	11,11	20,97	12,50	11,81

Kaynak: GTH Bakanlığı (30.04.2018), <https://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/BelgeAra.aspx?k>

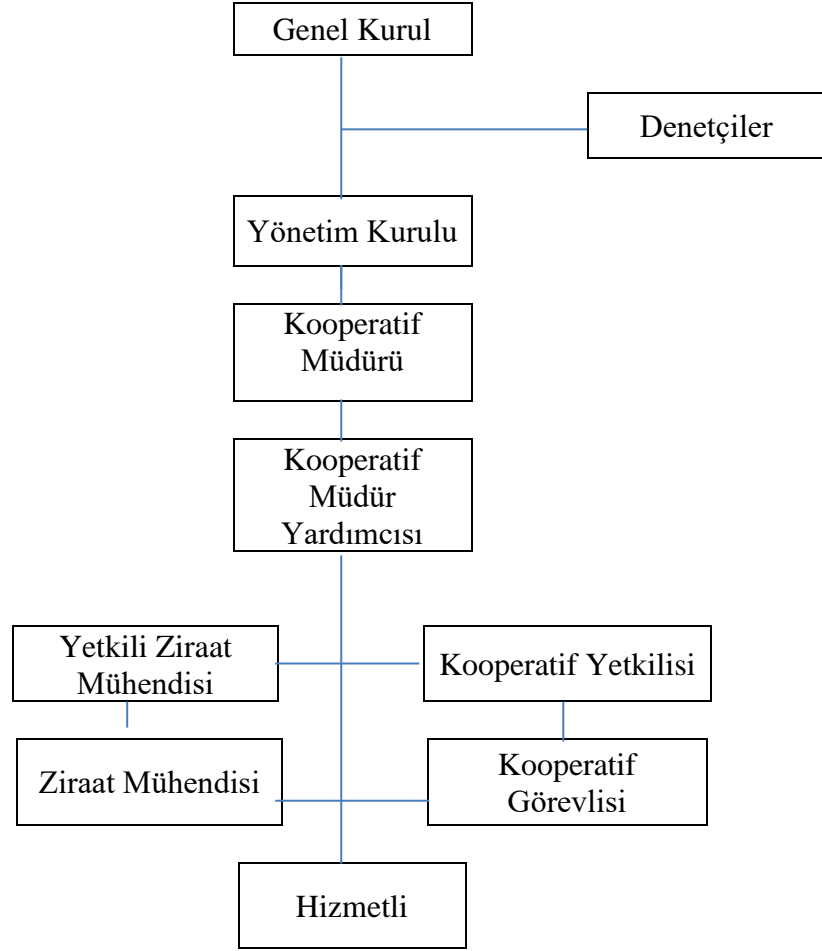
3.2. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Organizasyon Yapısı

Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilat şemasını açıklayabilmek amacıyla birim kooperatiflerden Merkez Birliği'ne doğru gidildiğinde; en az 30 üreticinin bir araya gelerek kurabildiği birim kooperatifler; bu şekilde kurulan en az 30 birim kooperatifin bir araya gelmesiyle oluşan bölge birlikleri ve en az 5 bölge birliğinin bir araya gelerek merkez birliğini oluşturabildiği bir yapı görülmektedir. Bu bölümde sırasıyla birim kooperatiflerin, bölge birliklerinin ve merkez birliğinin organizasyon yapısıyla ilgili bilgiler sunulmuştur.

3.2.1. Birim Kooperatifler

Tarım Kredi Kooperatiflerinin hukuksal dayanak noktası 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'dur. Bu kanunun birinci maddesinde "Bu Kanunda yazılı hükümlerden faydalanılmak suretiyle üreticiler, aralarında ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla karşılıklı yardım ilkesine dayanan ve tüzel kişiliği olan değişir ortaklı, değişir sermayeli Tarım Kredi Kooperatifleri kurabilirler." denilmektedir.

Şekil 3.2.'deki Birim Kooperatif organizasyon şeması incelendiğinde, En üstte Kooperatifin Genel Kurulu, ardından Genel Kurulun seçtiği Yönetim Kurulu ve Denetçiler, Sonrasında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ve Bölge Birliği'nin atadığı ve Kooperatifi diğer kurum ve kuruluşlara karşı temsile yetkili Kooperatif Müdürü bulunmaktadır. Kooperatif Müdürlüğü bünyesinde ise kooperatifin potansiyeline ve iş yoğunluğuna bağlı olarak Kooperatif Müdür Yardımcısı, Ziraat Mühendisi, Yetkili Ziraat Mühendisi, Kooperatif Görevlisi, Kooperatif Yetkilisi ve Hizmetli ünvanlarından bir ya da birkaçı çalışabilmektedir.

Şekil 3.2 Birim kooperatiflerin teşkilat şeması (Kaynak: Tarım Kredi Koop. 2017 İstatistik Yıllığı)

Şekil 3.2’de kooperatifin en yetkili organının genel kurul olduğu; genel kurul sonucunda 4 yıl için seçilen 5 yönetim kurulu üyesinin ve 2 denetçinin bulunduğu; diğer personelin ise yönetim kuruluna bağlı olarak görev yaptığı görülmektedir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği’nin 2017 İstatistik Yıllığı verilerine göre; Tarım Kredi Kooperatifleri, 51.367 bağlı yerleşim birimindeki 908.763 ortağına; 1 Merkez Birliği, 17 Bölge Birliği, 1.625 Tarım Kredi Kooperatifi, 197 Hizmet Bürosu şeklinde teşkilatlanarak, hizmet etmektedir.

3.2.2. Bölge Birlikleri

1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'na göre bölge birlikleri, ortak sayıları sınırlandırılmadan kuruluşta en az 30 ortak kooperatifin bir araya gelmesiyle oluşturulabilen ve ortak kooperatiflerin müşterek menfaatlerini korumak, amaçlarını gerçekleştirmeleri yolunda faaliyette bulunmak ve çalışmalarını düzenlemek üzere kurulan yapılardır. Bölge birliğinin organları, genel kurul, yönetim kurulu, denetçiler ve bölge birliği müdürlüğüdür. En son genel kurulu gerçekleştirilen yeni Bölge Birliğiyle beraber Merkez Birliği'ne bağlı 17 Bölge Birliği bulunmaktadır.

Çalışma konumuzu oluşturan Tekirdağ ilindeki kooperatifler, Tekirdağ Bölge Birliği Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Tekirdağ Bölge Birliğini, Tekirdağ ili ile birlikte Edirne, İstanbul (Avrupa yakası), Çanakkale (Avrupa yakası) ve Kırklareli illerinde bulunan toplam 101 adet Tarım Kredi Kooperatifi oluşturmaktadır.

3.2.3. Merkez Birliği

Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu esaslarına göre kurulmuş olan kooperatiflerin oluşturduğu 16 bölge birliği tarafından 17.05.1977 tarihinde kurulmuş olup birliğin merkezi Ankara'da bulunmaktadır. Şu anda, 2017 yılında en son katılan Şanlıurfa Bölge Birliğiyle beraber 17 Bölge Birliği bulunmaktadır.

Merkez Birliği ana sözleşmesinin 3. maddesinde birliğin amacı “Tarım kredi kooperatifleri ile bölge birliklerinin, müşterek menfaatlerini korumak, amaçlarını gerçekleştirmeleri yolunda faaliyette bulunmak ve her türlü çalışmalarını düzenlemek” olarak belirtilmiştir.

Merkez Birliğinin organları genel kurul, yönetim kurulu, denetçiler ve genel müdürlüktür.

3.3. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Amacı ve Çalışma Konuları

Tarım Kredi Kooperatifleri sistemi içerisinde bulunan birim kooperatifler, bölge birlikleri ve merkez birliğinin amaçları ve çalışma konuları 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ve ana sözleşmeler ile belirlenmiştir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin amaçları genel olarak şöyle sıralanabilir:

- 1) Mevduat toplamak,
- 2) Kredi sağlamak,
- 3) Faiz oranını düşürmek,
- 4) Ortaklarına kredi konusunda önerilerde bulunmak,

Tarım Kredi Kooperatifleri sadece kredi dağıtımını değil, ortaklarının ve çiftçinin her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya dönük mal ve hizmetleri uygun şartlarda sağlamayı ve ürünlerini pazarlamayı; bununla birlikte sürdürülebilir, üretken bir tarım sektörü için ortak üreticilerini, eğitim ve teknik olanaklarla da bilinçli yatırımlara yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunların yanında, sosyo-ekonomik özelliği de bulunmaktadır.

Birim kooperatiflerin amaçları, kooperatif ana sözleşmesinin 5. maddesinde “Karşılıklı yardım prensibine dayanılarak üreticilerin ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak” olarak belirtilmiştir.

Birim kooperatiflerin çalışma konuları ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Ortakların:
  - Kısa ve orta vadeli kredi ile her türlü tarımsal girdi ihtiyaçlarını karşılamak,
  - Mahsullerini değerlendirmek ve pazarlamak,
  - Müştereken faydalanabilecekleri her çeşit makine, ekipman ve tesisleri temin etmek.
- Ortak ve gerektiğinde diğer müşterilerin:
  - Üretim ve zarurî tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak ve bu maksatla, Merkez Birliği yönetim kurulunun müsaadesi ile kuruluşlara iştirak etmek,
  - Hükümetçe görev verildiği takdirde, Devletçe yapılacak destekleme ödemelerine aracılık etmek,
  - El sanatlarını geliştirmek ve mamullerini değerlendirmek,
  - Meslekî ve teknik yönden bilgilerini arttırmak, sosyal ve kültürel konularla ilgili faaliyetlerde bulunmak, kurslar açmak ve seminerler tertip etmek.
- Mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliği yapmak.
- 1581 Sayılı Kanun ile ek ve değişikliklerine göre kurulmuş diğer kooperatifler, bölge birlikleri ve Merkez Birliği ile kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere banka ve sigorta şirketi kurmak veya bu gibi kuruluşlara iştirak etmek.
- Bölge birliğince kendisine verilecek diğer görevleri yapmak.

Bölge birliklerinin amaçları, bölge birliği ana sözleşmesinin 5. maddesinde “Ortak kooperatiflerin müşterek menfaatlerini korumak, amaçlarını gerçekleştirmeleri yolunda faaliyette bulunmak ve çalışmalarını düzenlemek” olarak belirtilmiştir.

Merkez Birliği'nin amaçları, Merkez Birliği ana sözleşmesinin 3. maddesinde “Tarım kredi kooperatifleri ile bölge birliklerinin, müşterek menfaatlerini korumak, amaçlarını gerçekleştirmeleri yolunda faaliyette bulunmak ve her türlü çalışmalarını düzenlemek” olarak belirtilmiştir:

Kooperatif ve bölge birliklerinin görev ve çalışma konularının düzenle yürütülmesini sağlamak üzere genel uygulama esaslarını tespit etmek, kooperatif ve bölge birliklerini denetlemek, Bölge birlikleri ve kooperatiflerle, kredi ihtiyaçlarını da karşılamak üzere ortaklaşa bir banka ve sigorta şirketi kurmak veya bu gibi kuruluşlara iştirak etmek bunlardan bazılarıdır.

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği'ne bağlı olarak, Türkiye'deki coğrafi, iktisadî ve ulaşım şartlar göz önüne alınarak aşağıda belirtilen illeri içine alan 17 Bölge Birliği tespit edilmiştir:

1. Bölge: Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, İstanbul (Trakya Kesimi), Çanakkale (Trakya Kesimi)
2. Bölge: Balıkesir, Bursa, Çanakkale (Anadolu Kesimi)
3. Bölge: Sakarya, İstanbul (Anadolu Kesimi), Kocaeli, Bolu, Zonguldak, Bartın, Karabük, Yalova, Düzce
4. Bölge: İzmir, Manisa, Aydın, Muğla, Denizli
5. Bölge: Kütahya, Eskişehir, Afyonkarahisar, Uşak, Bilecik
6. Bölge: Antalya, Burdur, Isparta
7. Bölge: Konya, Niğde, Aksaray, Karaman
8. Bölge: Ankara, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Kırıkkale
9. Bölge: Kayseri, Yozgat, Kırşehir, Nevşehir
10. Bölge: Sivas, Tokat, Erzincan
11. Bölge: Samsun, Sinop, Amasya, Ordu
12. Bölge: Trabzon, Giresun, Rize, Gümüşhane, Artvin, Bayburt
13. Bölge: Erzurum, Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan
14. Bölge: Malatya, Elazığ, Tunceli, Bingöl, Diyarbakır, Bitlis, Van, Hakkâri, Muş
15. Bölge: Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis
16. Bölge: Mersin, Hatay, Adana, Osmaniye
17. Bölge: Şanlıurfa: Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin, Siirt, Şırnak, Batman

Merkez Birliği ortakları, bu bölgelerde kurulan bölge birlikleridir. Ancak, kuruluşta en az beş bölge birliğinin ortak olması gerekir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın izni alınarak yeni bir bölge birliği kurulabilir (17. Bölge Birliği).

3.4. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Sayısal Gelişimi

Çizelge 3.4.'de son 87 yıllık dönemde tarım kredi kooperatifleri ile ilgili sayısal gelişmeler gösterilmiştir. Bu sayılar kooperatiflerin ilk kurulmaya başladıkları 1930 yılından itibaren hem kooperatif sayılarında (1930 yılında 191 olan tarım kredi kooperatifi sayısı 2017 yılına gelindiğinde 1625 olmuştur), hem kooperatiflere bağlı köy sayılarında, hem de ortak sayılarında artışlar olduğunu göstermektedir. Ancak ortak sayıları, 2010 yılından hızla azalışa geçmiştir. Bunun nedeni, kırsal alanda tarımla uğraşan nüfusun azalmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 3.2. Tarım Kredi Kooperatifleri'nin sayısal gelişmeleri (Tarım Kredi Koop. Merkez Birliği 2017)

Yıllar	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
1930	191	20.170
1940	543	138.126
1950	900	438.410
1960	1.572	937.696
1970	2.021	1.305.461
1980	2.236	1.435.790
1990	2.459	1.579.208
2000	2.489	1.569.844
2010	1.791	1.083.041
2013	1.679	1.081.000
2014	1.625	1.054.340
2017	1.625	908.763

Ortakların sayısının azalması, tarımsal kesimin azalma eğiliminde olması olarak algılanabilir. Bu durum ise çok amaçlı faaliyetlerin; daha bilinçli ve ortakların tarımsal üretimini arttırıcı yönde yapılması gereğini ortaya koymaktadır. Tarımsal pazara hakim olma oranı, sermayesi güçlenen ortaklarla daha da artacaktır. Bununla birlikte çok amaçlılık politikalarının; şirket gibi verimli ama bir o kadar da piyasayı, ürün konusunda ani düşüş, tedarik konusunda ani yükselmelere karşı koruyucu bir araç halinde yönetilmesi şarttır.

Ortaklar, çok amaçlı politikaları anlamakta bazen yetersiz kalabilmektedir. Bunun için bilişim, yayım, eğitim, seminer ve tanıtıcı faaliyet şeklindeki girişimler bu konudaki başarıya katkı sağlayacaktır.

Hangi tarımsal girdinin, kooperatif ortağına daha çok katma değer sağlayacağı vurgusu da çeşitli ürün yetiştirme analiz tablolarıyla görsel olarak anlatılmalıdır.

Bilinçsiz tarımsal yatırım geriye dönmesi zorlaşan kredi anlamına gelir. Bu yüzden, kredili satış sonrası ortak faaliyet takibi önemlidir. Diğer bir açıdan satış sonrası hizmet, çok amaçlı politikaların bütünlük ve optimizasyonuna pozitif etki yapacaktır.

Türkiye’de tarımsal amaçlı kooperatifçiliğin geçmişi oldukça gerilere gitmesine rağmen kooperatiflerin istenilen etkinlikte oldukları söylenemez.

4. TARIMDA KREDİNİN ÖNEMİ VE KREDİLENDİRME

4.1. Kredi ve Unsurları

Sözlük anlamında saygınlık ve güven olan kredi; Belirli miktardaki mal, para ve hizmet cinsinden satın alma gücünün, belirli bir süre için ve geri verilmek üzere, bir bedel karşılığı (genellikle faiz) gerçek ya da tüzel kişilere verilmesidir.” şeklinde tanımlanabilir.

Kredi; tanımlaması içerisinde aşağıda gösterilen dört unsuru barındırır.

- 1- Zaman unsuru; Ödünç verilen kredinin belirli bir süre sonra iade edilmesi gerektiğinden dolayı kredide zaman unsuru çok önemlidir.
- 2- Güven unsuru; Krediler belirli bir süre sonunda geri alınma koşulu taşınması nedeniyle kredi alan kişilerin kredi kuruluşu nezdinde bir saygınlığı olmalı ve güven uyandırmalıdır
- 3- Risk unsuru; Kredinin tahsili ve taahhüdün yerine getirilmesi sürecinde ortaya çıkabilecek; kredinin zamanında ve eksiksiz ödenmemesi, sözleşmedeki koşulların yerine getirilmemesi gibi tehlikelerin hepsi olarak tanımlanabilir.
- 4- Gelir unsuru; Krediler, kredi kuruluşlarının elde edecekleri faiz ve komisyon gelirleriyle en önemli gelir kaynağını oluşturduğu gibi, krediyi kullanan kişilerin gelirlerini arttırma amaçlıdır.

Şekil.4.1. Kredinin unsurları

4.2. Tarım Sektöründe Kredi Gereksinimini Arttıran Nedenler

- 1- Tarım kesimindeki sermayenin yetersizliği,
- 2- Giderler ile gelir arasındaki sürecin uzunluğu,
- 3- Tarımsal üretimin kapalı ev ekonomisinden pazar üretimine dönüşmesi,
- 4- Tarımda makineleşme ve yeni girdilerin sürekli gelişme göstermesi, rekabet açısından bu girdilerin kullanılması,
- 5- Tarımsal gelirlerdeki istikrarsızlık,
- 6- Çiftçilerin daha fazla üretim yapmak suretiyle hayat standartlarını yükseltmek istemeleri,
- 7- Kredi şartlarının elverişliliği (Tarıma yönelik %50, %100 faiz indirimli kredi seçeneklerinin Hazinece sağlanması) nedeni ile kredi kullanımının cazip hale gelmesi, olarak sıralayabiliriz.

4.3. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kredi Kullanırma Nedenleri

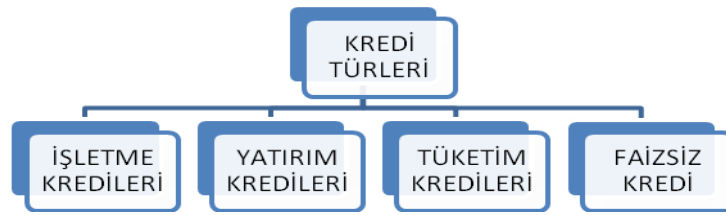
- 1- Kuruluş amacını yerine getirerek ortaklarının kısa ve orta vadeli kredi ile her türlü tarımsal girdi ihtiyaçlarını uygun şartlarda karşılamak,
- 2- Ortaklarını zararlı kredi yollarından (yüksek faizli banka kredi ve tefecilerden) korumak,
- 3- Ortakların tarımsal üretiminin gerçekleşmesini ve gelişmesini sağlayarak gelirlerini arttırmak,
- 4- Tarımsal girdi ve finans piyasasında denge unsuru olmak,
- 5- Kredi faaliyetleri sonucu elde edilecek gelir ve fonlar ile varlıklarını sürdürmek,
- 6- Devletin sağlamış olduğu tarımsal sübvansiyonları ortaklarına ulaştırmak,

7- Kredinin amacına uygun ve bilinçli kullanılmasını sağlayarak, ülke kaynaklarının israfını önlemek, çevrenin korunmasına hizmet etmek,

8- Atıl durumdaki tarımsal işletmeleri faal hale getirerek üretim ve gelir artışı yoluyla milli ekonomiye fayda sağlamak, olarak sıralayabiliriz.

4.4. Kredi Türleri

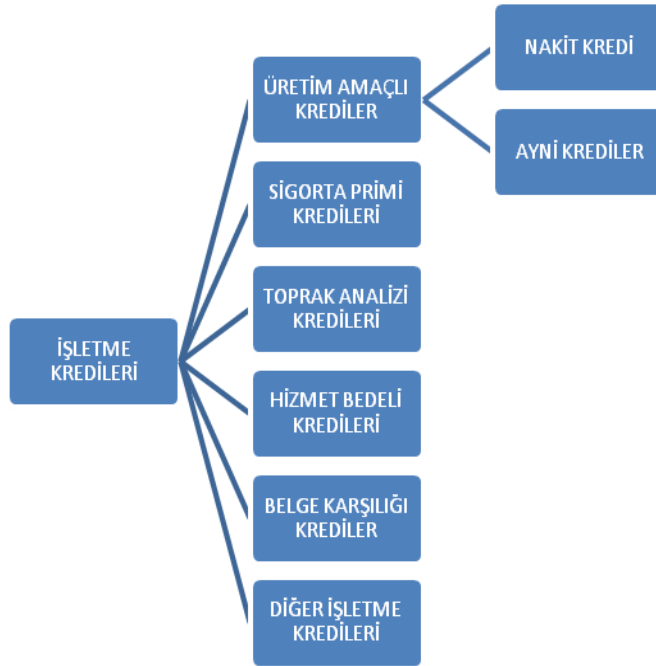
Kooperatifler, ortaklarının kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılar ve aşağıda belirtilen türlerde kredi kullanırlar.

Şekil 4.2. Kredi türleri

4.4.1. İşletme Kredileri (Kısa Vadeli Krediler)

İşletme kredileri; ortağın tarımsal faaliyetini yürütmesi için gerekli girdilerin (nakit dahil) temini amacıyla kullanılan azami 1 yıl vadeli kredilerdir.

Şekil 4.3. İşletme kredileri türleri

a) Üretim Amaçlı Krediler

a.1) Nakit Kredi

Üretim unsurlarından bitki besleme ürünleri, bitki koruma ürünleri, tohum, fide, fidan, enerji ürünleri, yem gibi girdiler dışındaki finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla nakit olarak kullanılan kredilerdir.

a.2) Ayni Krediler

Üretim unsurlarından olan ve kooperatifçe ayni olarak karşılanan, bitki besleme ürünleri, bitki koruma ürünleri, tohum, fide, fidan, enerji ürünleri, hayvancılık, su ürünleri, arıcılık vb. konularda kullanılan kredilerdir.

b) Sigorta Primi Kredileri

Ortakların tarımsal üretimleri ile hayvansal varlıklarının teminat altına alınması amacıyla yapılan tarımsal sigortalar ile Merkez Birliğince belirlenecek diğer sigorta konularındaki sigorta prim bedelleri için kullanılan kredilerdir.

c) Toprak Analizi Kredileri

Ortaklarımızın gereğinden az veya fazla gübre kullanmalarının önlenmesi, ürünlerin verim ve kalitesinin artırılarak gelir seviyelerinin yükseltilmesi ve doğru gübre kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla yapılan toprak analizi bedelleri ve sair masraflar için kullanılan kredilerdir.

d) Hizmet Bedeli Kredileri

Kooperatifin sahip olduğu, kiralama veya hizmet alımı yoluyla temin ettiği taşıt, makine, zirai alet vb. araçların ortakların tarımsal ihtiyacı doğrultusunda kullanımına sunulması suretiyle kullanılan kredilerdir.

e) Belge Karşılığı Krediler

Tarımsal girdilerin Kooperatifçe ayni olarak karşılanması esas olmakla birlikte, herhangi bir sebeple ayni olarak karşılanamayan tarımsal girdi konularında Tedarik ve Pazarlama Yönetmeliği esasları dahilinde kullanılan kredilerdir. (örneğin; sulama sistemleri

kredileri, bitkisel üretim kredileri, hayvancılık kredileri, traktör ve zirai alet makine kredileri, hizmet alım kredileri ve veteriner hizmetleri kredileri)

f) Diğer İşletme Kredileri

Ortakların tarımsal üretimlerinin gerçekleştirilmesi için yukarıda belirtilenlerin dışında ortaya çıkacak Merkez Birliğince belirlenen girdi ve finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanılan kredilerdir.

4.4.2. Yatırım Kredileri (Orta Vadeli Krediler)

Yatırım kredileri; tarımsal işletmenin canlı ve cansız demirbaş unsurlarını oluşturan her çeşit tarımsal araç-gereç, traktör, biçer-döver, tarımsal araç lastikleri, sergi ve örtü malzemesi, arı kovanı, su ürünleri ekipmanları, ipekböcekçiliği ve kümes hayvancılığında kullanılan canlı ve cansız donatma malzemeleri ve irat hayvanlarının sağlanması yanında bitkisel üretime yönelik fidan ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla açılan kredilerdir.

Bu kapsamda kullanılacak kredilere en çok 4 yıla kadar vade verilebilecektir. Bu kredilerin başlıcaları aşağıda gösterilmiştir;

a) Tarımsal Araç-Gereç Yatırım Kredileri

İşletmenin faaliyetini sürdürmesinde ihtiyaç duyulan traktör, biçer-döver, her çeşit tarım araç-gereci, tarımsal araç lastikleri, sergi ve örtü malzemesi vb. konularında ortaklara en çok 4 yıla kadar vadeli kullanılan aynı kredilerdir.

b) Hayvancılık Yatırım Kredileri

Ortağın ihtiyacı olan büyükbaş ve küçükbaş irat hayvanı, arı kovanı ve kolonisi, su ürünleri ekipmanları, ipekböcekçiliği ve kümes hayvancılığında kullanılan canlı ve cansız donatma malzemelerinin karşılanması amacıyla 4 yıla kadar vadeli olarak kullanılan aynı kredilerdir.

c) Diğer Orta Vadeli Yatırım Kredileri

Ortakların üretimlerini artırıcı, geliştirici ve üretim faaliyetlerini destekleyici konularda (motosiklet, motosiklet yük sepeti, yük taşıma aracı, konteyner v.b) en çok 4 yıla kadar vade ile kullanılan kredilerdir.

4.4.3. Tüketim Kredileri

Ortakların, Tarımsal kredi kapsamına girmeyen ihtiyaçlarının karşılanması için aynı ve belge karşılığı olarak kullanılan İşletme ve Yatırım kredileridir.

4.4.4. Faizsiz Krediler

Ortakların ihtiyaçlarının, finansman maliyeti ilave edilmek suretiyle belirlenecek bedel üzerinden vade tarihine kadar faizsiz bir şekilde karşılanmasına yönelik aynı olarak kullanılan işletme veya yatırım kredileridir.

4.5. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde Faiz Oranları

Tarım bankacılığında büyük bir yarış yaşanmaktadır. Tarım kredileri, büyümenin göreceli yavaşladığı 2015'te bile yüzde 34 büyümüştür. 2016'nın ilk 5 ayında ise büyüme yüzde 12'ye ulaşmıştır. 2016 yılında Finansbank yüzde 45, Anadolubank yüzde 35, Denizbank yüzde 30, Garanti Bankası ve Tarım kredilerinin yüzde 63'ünü veren Ziraat Bankası da yüzde 25 büyüme hedeflemiştir. Tarım bankacılığı kredileri, son 5 yılda ortalama yüzde 22 büyümüştür. BDDK interaktif bültenine göre, 2016 yılsonu itibarıyla tarım sektörünün finansmanında kamu bankalarının etkisi % 70'dir.

Tarım kredilerinin toplam krediler içindeki payında da güçlü bir artış trendi mevcuttur. Tarım kredilerinin Mart 2014'te toplam krediler içindeki oranı yüzde 3,3 iken, Mart 2016'da bu oran yüzde 4,2'ye kadar çıkmıştır. Tarımsal kredi sektöründe 2016 yılı Mart sonu itibarıyla 63 milyar TL tarım kredisi büyüklüğü bulunmaktadır.

Tarım kredisi veren kamu ve özel bankaları ise şunlardır:

1. Ziraat Bankası
2. Halkbank
3. TEB
4. Denizbank
5. Garanti Bankası
6. Şekerbank
7. Yapı ve Kredi Bankası
8. İş Bankası
9. Qnb Finansbank

Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin 2018 yılı hayvansal üretim ve bitkisel üretim kredileri cari faiz oranları % 8- 21 arasında değişmekle birlikte, bu faizlere limitler dahilinde uygulanan indirim oranları aşağıdaki çizelgede verilmiştir:

Çizelge 4.1. 24.4.1969 tarih ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde Ziraat Bankası, Tarım Amaçlı Kooperatifler ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde 2018 Yılında Uygulanan Hayvansal Üretim Konulu Faiz İndirim Oranları

KREDİ KONUSU	Yatırım Dönemi Kredisi İndirim Oranı (%)	İşletme Dönemi Kredisi İndirim Oranı (%)	Kredi Üst Limiti (TL)
HAYVANSAL ÜRETİM KONULARI			
Sütçü, etçi, kombine sığır yetiştiriciliği			12.500.000
100.000 TL'ye kadar	100	100	
100.001 – 750.000 TL	100	50	
750.001 – 5.000.000 TL	75	50	
5.000.001 – 12.500.000 TL	50	25	
Yaygın hayvansal üretim			250.000
100.000 TL'ye kadar	100	100	
100.001 -250.000 TL	75	50	
Damızlık düve yetiştiriciliği	100	75	7.500.0.00
Büyükbaş hayvan besiciliği	50	50	5.000.000
Küçükbaş hayvancılık	100	75	5.000.000
Arıcılık	50	50	1.500.000
Kanatlı sektörü	50	25	3.000.000
Kanatlı sektörü damızlık yetiştiriciliği	100	100	7.500.000
Su ürünleri sektörü			5.000,000
100.000 TL'ye kadar	100	100	
100.001 – 5.000.000 TL	100	50	

Çizelge 4.2. 24.4.1969 tarih ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde Ziraat Bankası, Tarım Amaçlı Kooperatifler ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde 2018 Yılında Uygulanan Bitkisel Üretim Konulu Faiz İndirim Oranları

KREDİ KONUSU	Yatırım Dönemi Kredisi İndirim Oranı (%)	İşletme Dönemi Kredisi İndirim Oranı (%)	Kredi Üst Limiti (TL)
BİTKİSEL ÜRETİM KONULARI			
Kontrollü Örtü altı Tarım			10.000.000
750.000 TL'ye kadar	75	50	
750.001 – 5.000.000 TL	50	25	
5.000.001 – 10.000.000 TL	25	25	
Yaygın bitkisel üretim			750.000
250.000 TL'ye kadar	50	50	
250.001 -750.000 TL	25	25	
Yem bitkisi üretimi	100	100	2.500.040
Yurt içi sertifikalı tohum, fide, Fidan üretimi	100	100	10.000.000
Yurt içi sertifikalı tohum, fide, fidan kullanımı			5,000.000
100.000 TL'ye kadar	100	100	
100.001 -5.000.000 TL	50	50	
Süs bitkisi üretimi	50	50	5.000.000
Stratejik bitkisel üretim			3.000.000
2,000.000 TL'ye kadar		50	
2.000.001 -3.000.000 TL		25	
Sera Modernizasyonu	100	50	300.000

Örneğin, Sözleşmeli Üretim Modeli kapsamında, üreticiler ile imzaladığı sözleşmeler dâhilinde yetiştirilen ürünü almayı garanti etmek suretiyle tarımsal üretim yaptıran gerçek ve tüzel kişi üreticilere, söz konusu üretim faaliyetlerinin finansmanı amacıyla azami 10.000.000 TL'ye kadar sözleşmeli üretim kredisi açılabilir. Gerçek ve tüzel kişi üreticilerin sözleşme yaptığı üreticilere aynı üretim konusunda kredi açılmış olması durumunda, bu tutarlar gerçek ve tüzel kişi üreticilere tahsis edilecek sözleşmeli üretim kredisi limitinden düşülür. Bu

kredilere, sözleşmeli üretim modeli kapsamında imzalanan sözleşmelerde yer alan üretim konuları bazında Çizelge 4.1 ve Çizelge 4.2’ de belirtilen indirim oranları uygulanır.

Bu Karar kapsamında, kredi tahsis edilecek üreticilerin kredi değerliliklerinin ve kredi tahsis kriterlerinin belirlenmesi, kredi limitleri ve vadeleri ile yatırım döneminin tespit edilmesi, kredilerin teminat alınması, özkaynak oranlarının belirlenmesi, geri ödeme koşullarının tespiti ile borçlandırma, kullandırma, takip ve tahsil işlemleri Bankanın ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin kendi usul ve mevzuat esasları dâhilinde yürütülür.

Kredi kullandırmadaki teknik kıstaslar (hayvanların cinsi, yaşı, sertifikasyona ilişkin tanımlamalar gibi) ve bu kıstaslarla ilgili değişiklikler, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca Hazine Müsteşarlığının uygun görüşü alınarak hazırlanan ve Resmi Gazete ‘de yayımlanan tebliğ esasları ile belirlenir.

Ayrıca bu Karar kapsamında, kredi kullanmak suretiyle yapılan yatırımlardan sigortaya konu olabilecek varlıklar (ahır, kümes, hayvan ve benzeri) ile tarımsal ürünlerin kredi tutarı üzerinden sigorta ettirilmesi zorunludur. Kredi konusu varlığın 14/6/2005 tarihli ve 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu kapsamında olması halinde Devlet destekli tarım sigortası aranır. Sigorta mevzuatından kaynaklanan nedenlerle (dönem uyumsuzluğu ve benzeri) kredi kullanımını sırasında sigorta yaptırılması mümkün olmayan tarımsal ürünlerin sigortası, kredi kullanım tarihinden itibaren azami 6 ay içerisinde tamamlanır.

Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı’nın 2016 yılında 30.000 TL hibe olarak açıkladığı ve 2018 yılında 50.000 TL’ye çıkardığı ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde uygulanmakta olan Genç Çiftçi Projesine başvurma şartları şöyle sıralanmıştır:

- Öncelikle bu projenin adından anlaşılacağı gibi genç çiftçilere özel olarak verilen hibe kredisi olduğundan dolayı 18-40 yaş aralığında bulunanlar bu kredi türüne başvuru yapabilmektedir.
- Nüfus bakımından 20 binden az olan yerleşim yerinde yaşıyor olmak,
- ÇKS’ye kayıtlı olmak ve herhangi bir yerde ücretli çalışıyor olmamak,
- Başvuru tarihinden, itibaren herhangi bir eğitim kurumunda örgün eğitim programına kayıtlı olmamak,
- Sunulacak proje kapsamı içerisinde daha önce bu proje ile birlikte herhangi bir kurumdan kredi veya hibe almamış olmak,
- Proje, 3 yıl geçerli olduğundan bu süre içinde kırsal alanlarda yaşıyor olmak gerekmektedir.

5. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE ÇOK AMAÇLILIK POLİTİKALARI

5.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Ortaklarının Hizmetine Sunulan Tarımsal Girdiler ve Finansmanı

Dünyada giderek büyüyen açlık sorunu, ülkemizde ise hızla artan nüfusun yeterli beslenememesi ve tarımın ekonomiye olan katkısını artırma gereği, üretim artışı konusunda tarım uzmanlarının daha çok çaba harcamaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Üretim artışı için yeni tarım alanları elde etme olanağı kalmamıştır. Bu durumda verimi yükseltmek, üretimi artırmanın tek yolu olarak görülmektedir. Tarımda girdi kullanımı, gerek bitkisel gerekse hayvansal üretimde verimin, dolayısıyla üretim miktarının artmasında ve kalitenin yükseltilmesinde en önemli unsurdur (Çelik 2000).

Tarımsal üretimde kalite ve yüksek verim, bir girdinin yüksek miktarda kullanılmasına bağlı değil, gerekli tüm girdilerin dengeli ve uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına verdikleri krediler kredi türleri bölümünde değindiğimiz gibi kısa vadeli işletme ve orta vadeli yatırım kredileri olarak ikiye ayrılır. (Mülayim 2006)

Kısa vadeli işletme kredileri, ortakların işletmelerine ait tohumluk, fide, kimyasal gübre, ilaç, yem, akaryakıt, tüketim maddeleri ve sigorta gibi tek yıllık kredi konularını kapsar.

Orta vadeli yatırım kredileri ise, hayvan tedarigi, makine-alet ekipmaları tedarigi, sulama sistemleri ekipmanları tedarigi, çeşitli proje kurulum tedarikleri gibi 2-5 yıllık kredi konularını kapsar.

Bir piyasada, bütün üretici firmaların belirli bir zaman içinde satmayı planladıkları mal veya hizmet miktarını, aşağıdaki önemli etkenler belirler:

- Malın fiyatı
- Girdi fiyatları
- Teknoloji düzeyi
- Üretilen diğer malların fiyatları
- Firma sayısı
- Geleceğe dönük fiyat beklentisi

İkame veya tamamlayıcı malı bulunan malların piyasa fiyatları, aşağı yönlü seyreder. Çünkü arz edilen mala alternatifler geliştirilmesi söz konusu olmaktadır. İşte kooperatifler,

piyasaya çeşitli ürünlerle girdiklerinde, serbest piyasa alternatifi olan alanda kar marjını aşağı yönlü çekme eğilimi gösterecektir.

Tarımsal girdiler hakkında detaylı inceleme yapmadan önce Tarım Kredi Kooperatiflerinin Türkiye'deki ve Tekirdağ Bölge Birliği'ndeki Pazar potansiyelini bir inceleyelim:

➤ Türkiye'de Tarım Kredilerin genel pazar payı ortalama olarak % 18,96'dır. (2015)

Tarımsal kredi sektörüne ait pazar paylarına bakıldığında;

- Özel bankaların % 38,2 (2007) , % 32.42 (2010)
- Ziraat Bankasının %45,5 (2007) , % 57.2 (2010)
- Tarım Kredi Kooperatiflerinin % 16,3 (2007) , % 10.8'lik (2010) tarımsal kredi pazar payına sahip olduğu anlaşılmaktadır.
- Merkez Birliği 2013 yılından 2017 yılına kadar % 8 -11 arasında cari faiz oranlarında krediler kullanmıştır. 2015 yılı istatistiksel net rakamlarına göre 16 Bölge Birliği'ne bağlı kooperatiflerde 6.405.798.867 TL tutarında tarımsal kredi kullanmıştır.
- Sadece Tekirdağ Bölge Birliği Bağlı kooperatiflere 2015 yıl sonu itibariyle 642.326.923 TL tutarında kredi kullanılmıştır. 2017 yıl sonunda bu kredinin 780.000.000 TL civarında gerçekleşmiştir. Tekirdağ Bölge Birliği'nin 2016 yıl sonu tahsilat oranı %92,27'dir. 2017 yıl sonu tahsilat oranı ise % 96,87'dir.
- Tekirdağ Bölge Birliği 2015 yılsonu itibariyle 143.905 ton ve 144.853.030 TL tutarında kimyevi gübre satışı gerçekleştirmiştir. Yine 2017 yılsonu ile 170.000 ton ve 180.000.000 TL civarında satış hacmine ulaşmıştır.

Şekil 5.1.'deki pazar payı haritasında, Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge Birliklerinin 2015 yılında Türkiye tarımsal pazarından aldıkları pazar payları görülmektedir. Bu göstergelerden, Tarım Kredilerin Kooperatiflerinin, ortaklar açısından ne kadar oranda kabul görerek tarımsal girdi ve hizmet sağladığı konusunda fikir edinilebilir.

23,6 olarak gerekleŒmiŒ ve 2007 yılı seviyesine geri dnmüŒtür. 2014 yılında önceki yıla göre 2,5 puan azalarak yüzde 21,1 olarak gerekleŒmiŒtir. Bu azalıŒın temel nedenleri arasında, tarım sektöründe makinalaŒmaya bağlı olarak iŒgc talebinin azalması, sanayi ve hizmetler sektörünün iŒgc ihtiyacının artması ile kırsalda hızlı nüfus artıŒı ve ekilebilir toprakların parçalanmasıyla tarım sektöründe geçim imknlarının daralması yer almaktadır.

Ülkemizde tarım sektörünün GSYH içerisindeki payı 1980 yılında yüzde 26,1 iken, 1990'da yüzde 17,5, 2000 yılında 12,2, 2010 yılında yüzde 9,4 olarak gerekleŒmiŒtir. Tarım sektörünün GSYH içerisindeki payı, 2013 yılında yüzde 9,2, 2014 yılında ise yüzde 8,8 olarak gerekleŒmiŒtir. Tarım sektörünün GSYH'daki payının giderek dŒmesi, sanayi ve hizmet sektörlerinin geliŒmesinin göreceli olarak daha hızlı gerekleŒmesinden kaynaklanmaktadır.

5.2. Bitkisel retimde Kullanılan BaŒlıca Tarımsal Girdiler

Toprak, iŒgc ve sermayeyi giriŒimcilik ve tarımsal girdilerle hareket kazanır. Bitkisel retim faaliyetinde kullanılan baŒlıca girdiler tohum, gübre, bitki koruma ürünleri, tarım alet ve makineleri ve akaryakıttır. Bu girdilerin yoğun (entansif) bir Œekilde kullanılması, daha verimli bir tarım yapmamıza olanak sağlar. Ancak ihtiyaçtan fazla ve hatalı kullanılan girdilerin, ürünün kalitesini dŒreceėi; toprak, su ve havaya zarar vererek çevresel döngüye zarar vereceği unutulmamalıdır.

5.2.1. Tohumluk

Tarımda bitkinin geliŒimi için gerekli koŒullar en ideal olsa bile yeterli ve nitelikli ürün elde etmek, kullanılan tohumluğun kalite özelliklerine bağlıdır. Bitkisel retimde verim ve kaliteyi artırmak için kullanılması gereken en önemli girdi tohumluktur. Kaliteli tohumluk kullanımında fiyatlardaki artıŒlar sertifikalı tohumluk tercih sebebi olmasının önünde engeldir. Çünkü retici, genelde tohumluk fiyatıyla ürettiği ürünün fiyatı arasında bir iliŒki kurmaktadır. Tohumluk fiyatındaki artıŒın ürün fiyatındaki artıŒtan daha fazla olduğunda çiftçilerin sertifikalı tohumluğa olan talebi azalmaktadır. Ancak istenilen düzeyde kalite ve verim artıŒı sağlamak için her eŒitte sertifikalı tohumluk kullanımının yaygınlaŒtırılması gerekmektedir. Ancak, sertifikalı tohum kullanımı, ülkemizin içinde bulunduğu tarımsal Œartlar nedeniyle en iyi düzeyde değildir. Üretici gelirlerinin diğer sektör alıŒanlarına göre daha dŒk olması, sertifikalı tohum kullanımını önünde bir olumsuz faktördür.

Sertifikalı tohumluk, verimliliğin ve üretimin artırılmasında, üretim maliyetinin düşürülmesinde tarım sektörünün en temel ve en önemli girdisi durumundadır. Üretim ve verimin artırılması için yetiştirme tekniği metotları, arazi ıslahı, sulama, mekanizasyon, gübreleme, mücadele tekniklerinin uygulanmasıyla birlikte bölgeye uyumlu kaliteli tohum çeşitlerinin kullanılması gerekmektedir. Kaliteli bir sertifikalı tohumluğun verimi artırmadaki payının buğday ve fasulye gibi kendine döllen bitkilerde % 20-30 seviyesinde, mısır ve ayçiçeği gibi yabancı döllen bitkilerde ise % 100'lerin üzerinde olduğu bilimsel araştırmalarla ortaya konulan bir gerçektir.

Uluslararası Tohum Federasyonu (ISD) verilerine göre 2011 yılında dünya ticari tohumluk pazarının 45 milyar USD civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu miktar gerek ülkesel bazda, gerekse ürün grubu temelinde asimetrik bir dağılım göstermekte olup, dünya toplam tohumluk ticaretinin %27'sini ABD, %24'ünü AB ülkeleri (23 ülke), %20'sini Çin, %6'sını Brezilya, %4'ünü Hindistan, %3'ü Japonya ve %16'sını diğer ülkeler oluşturmaktadır. Diğer yandan dünya tohumluk ticaretinde ağırlıklı olarak tahıllar, yağlı tohum bitkileri, sebzeler, çiçekler ve çim bitkileri yer almaktadır.

Ülkemizde 2011/2012 ve 2015/2016 piyasa yıllarında (üretim sezonları) üretilen arpa, buğday, ayçiçeği ve tahıl tohumluk üretim miktarları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir. Buna göre, tahıl grubunda, arpa ve buğday çeşitleri bazında tohumluk üretimleri 2015-2016 üretim sezonunda 2011-2012 üretim sezonuna göre azalma gösterirken, ayçiçeği tohumluğu aynı dönemler kıyaslamasında artış göstermektedir. Trakya'da en yaygın üretimi yapılan bitkisel ürün ayçiçeği olup ardından buğday, arpa ve diğer tahıllar gelmektedir.

Çizelge 5.1. Bazı tohumluk çeşitlerinde 2011-2012 ve 2015-2016 sezonlarındaki üretim miktarları.

Ürün Adı	Piyasa Yılı (Sezonu)	Üretim Miktarı (Ton)	Ekilen Alan (Ha)	Tohumluk Kullanımı Miktarı (Ton)
Tahıl (Buğday, arpa, mısır, diğer)	2011-2012	34.302.073	11.804.035	2.085.656
Tahıl (Buğday, arpa, mısır, diğer)	2015-2016	37.717.138	11.597.367	2.030.324
Arpa	2011-2012	7.600.000	2.868.833	573.767
Arpa	2015-2016	8.000.000	2.783.583	556.717
Buğday	2011-2012	21.800.000	8.096.000	1.457.280
Buğday	2015-2016	22.600.000	7.866.887	1.416.040
Ayçiçeği	2011-2012	1.335.000	655.700	9.836
Ayçiçeği	2015-2016	1.680.700	685.317	10.280

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001

5.2.2. Gübre

Bitkisel üretimde verimliliğin artırılabilmesindeki en etkin araçlardan biri de kimyasal gübrelerdir. Yoğunlaşan tarım uygulamaları ve çevresel faktörlerle toprakta kaybolan besinlerin tamamlanması bitkilerin ihtiyaç duyduğu besinleri ideal bir şekilde alabilmesi bakımından önemlidir. Bu özelliği nedeniyle devletçe önemli bir kaynak ayrılarak bu girdi desteklenmektedir. Ancak kimyevi gübrenin çevreye zarar vermeden toprak tahlilleri ve tektürü (yapısı) göz önünde bulundurularak uygulanması toprağın sürdürülebilirliği açısından gereklidir. Çizelge 5.2’de 2012-2016 yılları arası ülkemizdeki azotlu, fosforlu ve potaslı gübre tüketim miktarları ton birimi cinsinden gösterilmektedir.

Çizelge 5.2. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2012-2016 yılları arası Türkiye’deki kimyevi gübre tüketimi.

GÜBRE CİNSİ	2012 (ton)	2013 (ton)	2014 (ton)	2015 (ton)	2016 (ton)
AZOTLU (%21 N)	6.817.217	7.542.247	7.107.106	7.077.214	9.028.793
FOSFORLU (%17 P ₂ O ₅)	3.129.299	3.662.099	3.353.104	3.437.368	4.660.032
POTASLI (%50 K ₂ O)	202.466	211.410	234.333	263.197	236.623
EŞDEĞER TOPLAMI	10.148.982	11.415.756	10.694.544	10.777.779	13.925.448

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001

5.2.3. Bitki Koruma Ürünleri

Tarımda verimliliği arttırmak ve bitkisel ürünlerin korunmasında bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele edilmesi gerekmektedir. Zirai mücadelenin ideal şekilde yapılamaması zararlı ve yabancı otların yetiştirilen ürünlerde meydana getirdikleri ürün kaybı ciddi boyutlara ulaşabilmektedir. Bu verim kayıplarının önüne geçebilmek için zirai mücadelenin yapılması ihtiyaçtır. Bununla birlikte bitki korumanın önce kültürel yöntemler uygulandıktan kimyasal mücadele yöntemlerine başvurulması, doğal dengenin muhafazası açısından son derece önemlidir. Çizelge 5.3.’te TÜİK’nun Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı’ndan sağladığı verilerine göre 2011-2017 yılları arasında, ülkemizdeki zirai ilaç (bitki koruma ürünü) kullanım miktarları gösterilmektedir.

Çizelge 5.3. Türkiye’de 2011-2017 yılları arası zirai ilaç kullanımı.

Yıllar	İnsektisitler (ton)	Fungusitler (ton)	Herbisitler (ton)	Akarisitler (ton)	Rodendisitler (ton)	Diğer (ton)	Toplam (ton)
2011	6.120	17.546	7.407	1.062	421	6.978	39.534
2012	7.264	18.124	7.351	859	247	8.766	42.611
2013	7.741	16.248	7.336	858	129	7.128	39.440
2014	7.586	16.674	7.794	1.513	149	6.007	39.723
2015	8.117	15.984	7.825	1.576	197	5.327	39.026
2016	10.425	20.485	10.025	2.025	259	6.835	50.054
2017	11.436	22.006	11.759	2.452	236	6.209	54.098

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001

5.2.4.Tarım Alet ve Makineleri

“Tarımsal Mekanizasyon; tarımsal faaliyetlerde insan gücünün yerini alarak, verimliliği artırmak amacıyla her türlü mekanik araç, gerecin imalatta ve tarımda uygulamaya konulması için gerekli tüm tedbirlerin alınması olarak tanımlanabilmektedir. Tarımsal üretimde, toprak işleme, ekim, dikim, çapa, hasat, harman, tarımsal mücadele, ürün değerlendirme gibi hemen her alanda mekanizasyondan geniş ölçüde yararlanılmakta ve böylece bir yandan birim alandan alınan ürün artırılırken, diğer yandan ürünün birim maliyetinde azalma görülmekte ve çok zor bir uğraş olan tarımsal faaliyet kolay hale gelmektedir” (Çelik 2000).

Çizelge 5.4. 2004-2017 yılları arası Türkiye’deki traktör ve biçerdöver sayıları

Türkiye’de 2004-2017 Yılları İtibariyle Traktör ve Biçerdöver Sayıları		
Yıllar	Traktör Sayısı (Adet)	Biçerdöver Sayısı (Adet)
2004	1.009.065	11.519
2005	1.022.365	11.811
2006	1.037.383	12.359
2007	1.056.128	12.775
2008	1.070.746	13.084
2009	1.073.538	13.360
2010	1.096.683	13.799
2011	1.125.001	14.313
2012	1.178.253	14.813
2013	1.213.560	15.486
2014	1.243.300	15.899
2015	1.260.358	15.998
2016	1.273.531	16.247
2017	1.306.736	17.199

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001

Çizelge 5.4 incelendiğinde, tarımsal makineleşmede önemli gösterge olan traktör ve biçerdöver sayılarının giderek artması, Türkiye’deki tarımsal teknolojinin de ilerlediği anlamına gelmektedir. Burada da kooperatifçilik konusuyla bağlantı kurulduğunda, makine kullanım kooperatiflerinin devreye girmesi neticesinde, bu kadar ağır maliyetli araçların ortak kullanım yoluyla daha verimli (yüksek kapasiteli) sonuçlar elde edileceği ve böylece tarımdaki finans sorununa yardımcı bir uygulamanın devreye gireceği göz önünde tutulmalıdır.

5.2.5. Motorin

Tarımsal üretimde makine kullanımı arttıkça, akaryakıt kullanımını artmakta ve motorin toplam üretim maliyeti içerisindeki payı da yükselmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda; bitkisel üretim faaliyetinde toplam maliyeti içerisinde işgücü maliyeti ve arazi kirasından sonra motorin maliyeti en önemli kalem olarak tespit edilmiştir (Yavuz ve Atsan 2003).

Tarımda mazot kullanımını açısından önemli bir başka nokta da tarım ürünlerinin üretim maliyetleri içerisinde mazot giderinin payıdır.

Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliği, 2017 yıl sonuna göre 30.000 tonluk motorin satışıyla, Trakya Bölgesi toplam motorin pazarının yaklaşık % 30’una tedarik sağlamaktadır.

Çizelge 5.5.’de, bitkisel üretim sırasında 1 dekada kullanılan mazot miktarları gösterilen bazı tarım ürünlerinin üretim maliyetleri içerisindeki motorinin payı gösterilmiştir.

Çizelge 5.5. Bazı bitkisel ürünler için kullanılan motorin miktarları

Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Motorin Miktarı (Litre)	Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Motorin Miktarı (Litre)
Buğday	6,54	Mercimek	6,06
Arpa	4,98	Patates	23,28
Mısır	11,88	Domates	16,98
Pamuk	20,76	Kayısı	11,16
Çeltik	20,40	Portakal	24,84
Şeker Pancarı	12,18	Üzüm	7,02
Ayçiçeği	7,50	Fındık	5,40
Tütün	6,66	Zeytin	5,76
Nohut	6,60		

Kaynak: KHGM, 2005. Türkiye’de Üretilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri Rehberi, Ankara

5.3. Hayvansal Üretimde Kullanılan Başlıca Tarımsal Girdiler

Türkiye’de hayvansal üretim de bitkisel üretimde olduğu gibi çeşitlilik göstermektedir. Tarım işletmelerinin genelinde hayvansal üretim bitkisel üretimle birlikte yürütülmekle beraber son yıllarda hayvancılık konusunda yapılan yeniliklerle büyük ve teknolojinin ileri seviyede kullanıldığı, sütçülük ve besicilik üzerine kurulmuş çiftliklerinin sayısı artmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun 2016 yılı verilerine göre Türkiye’de toplam büyükbaş hayvan sayısı 14.080.155 baş olmuştur. Küçükbaş hayvan sayısı incelendiğinde ise koyun sayısı 2016 yılına 30.983.933 baş, keçi sayısı ise 2010 yılından itibaren artış göstererek 10.345.299 baş olmuştur.

Bu bölümde hayvansal üretim faaliyetlerinde kullanılan girdilerden olan karma hayvan yemleri, damızlık hayvan ve suni tohumlama incelenecektir.

5.3.1. Yem

Hayvancılıkta genotip ve çevrenin yanında besleme de verimin artırılmasında önemli bir faktördür. Hayvansal üretimde birim hayvan başına verimin artırılmasında en önemli girdilerden biri olan yem, girdi maliyetlerinin % 45-75’ini oluşturmaktadır. Ülkemizde toplam yem tüketiminin % 78’i kaba yemlerden, % 22’si kesif yemlerden karşılanmaktadır. Türkiye’de kaba yem ihtiyacının % 38’ini çayır-mera ve nadas alanları karşılarken, Avrupa Topluluğu’na üye ülkelerde ihtiyacın % 80-90’ı çayır ve meralardan karşılanmaktadır (Anonim 1990).

Demircan ve ark. (2006) tarafından Burdur ilinde yapılan çalışmada toplam yemin %39.68’i kesif, %46.51’i kaba ve %13.81’i yeşil yemdir.

5.3.2. Damızlık Hayvan ve Suni Tohumlama

Hayvansal ürünlere gün geçtikçe artan talebin karşılanmasında; hayvan sayısını artırmak ve birim başına verimi yükseltmek gibi iki seçenek mevcuttur. Hayvan sayısının sürekli olarak artırılması mümkün ve ekonomik olmadığından hayvan başına verimin yükseltilmesi gerekmektedir. Bu da ancak ırk ıslahı ve çevre şartlarının iyileştirilmesi ile mümkündür (Anonim 2011).

Hayvancılık sektörüne verilen kredilerin en önemli kısmını, T.C. Ziraat Bankası ve bu bankanın finansmanını temin ettiği Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK) ve Tarım Satış Kooperatifleri (TSK) sağlamıştır. Bu kredilerin açılış amaçları, hayvansal gıda talebini yeterli bir şekilde üretebilmek için hayvancılığın geliştirilmesi, hayvan varlığını ıslah ederek kültür ve melez ırkların oranının artırılması, erken kuzu ve buzağı kesimini önlemek için işletmelere

gerekli finansmanın sağlanması ve yeni teknolojilerin temin edilerek modern hayvancılık işletmelerinin kurulması olarak sıralanabilir (Yurdakul ve Ören 1995).

Tareks Hayvancılık A.Ş., Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından kurulmuş şirketlerden biri olup kooperatif ortakları başta olmak üzere tüm yetiştiricilerin damızlık hayvan ihtiyacını karşılamaktadır. Yozgat-Boğazlıyan ile Kırklareli-Lüleburgaz'daki çiftliklerinde, büyükbaş hayvan üretilmekte ve farklı ülkelerden damızlık ve besilik hayvan ithalatı yapılmaktadır.

Çizelge 5.6. Türkiye büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı

Canlı hayvan sayısı				
	Sığır (Baş)	Koyun (Baş)	Keçi (Baş)	Toplam (Baş)
2001	10 548 000	26 972 000	7 022 000	44 542 000
2002	9 803 498	25 173 706	6 780 094	41 757 298
2003	9 788 102	25 431 539	6 771 675	41 991 316
2004	10 069 346	25 201 155	6 609 937	41 880 438
2005	10 526 440	25 304 325	6 517 464	42 348 229
2006	10 871 364	25 616 912	6 643 294	43 131 570
2007	11 036 753	25 462 293	6 286 358	42 785 404
2008	10 859 942	23 974 591	5 593 561	40 428 094
2009	10 723 958	21 749 508	5 128 285	37 601 751
2010	11 369 800	23 089 691	6 293 233	40 752 724
2011	12 386 337	25 031 565	7 277 953	44 695 855
2012	13 914 912	27 425 233	8 357 286	49 697 431
2013	14 415 257	29 284 247	9 225 548	52 925 052
2014	14 223 109	31 140 244	10 344 936	55 708 289
2015	13 994 071	31 507 934	10 416 166	55 918 171
2016	14 080 155	30 983 933	10 345 299	55 409 387

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1. Tekirdağ İline Bağlı Tarım Kredi Kooperatiflerinin Genel Yapısıyla İlgili Araştırma Bulguları

Bu çalışmanın esas konusunu oluşturan Tekirdağ ilindeki kooperatifler Tekirdağ Bölge Birliği Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Tekirdağ Bölge Birliği'ni, Tekirdağ ili ile birlikte Edirne, İstanbul (Avrupa yakası), Çanakkale (Avrupa yakası) ve Kırklareli illerinde bulunan toplam 101 adet Tarım Kredi Kooperatifi oluşturmaktadır.

Tekirdağ ili Türkiye'nin kuzey-batısında, Marmara Denizi'nin kuzeyinde, Trakya Bölgesinde yer almaktadır. Tekirdağ ilinin yüzölçümü 6.313 kilometrekaredir. Tekirdağ ili yüzölçümü itibariyle Marmara Bölgesi'nin % 8.60'mı, Türkiye topraklarının ise % 0.80'ini kaplamaktadır. İlin, Marmara Denizi'ne 133 km, Karadeniz'e 2,5 km uzunluğunda kıyısı bulunmaktadır.

Şekil 6.1. Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliği Sorumluluk Bölgesi

Tekirdağ, bitki örtüsü itibariyle güneyindeki nemli deniz ikliminin etkisinin altında çeşitli orman topraklarının var olduğu, iç kesimlerinde ise kurak bozkır özelliklerine uygun orman, otlak ve genellikle tarım alanlarının yaygın olarak bulunduğu, bu sebeple de biyolojik çeşitlilik bakımından zengin bir ekolojik sistemler birliğidir.

Çizelge 6.1. 2016 yılı için göre Tekirdağ Bölge Birliği'ne bağlı kooperatiflerin bulunduğu il, ilçe ve köylere göre dağılımı ile ortak sayıları

Yıl	İller	İl Koop. Sayısı	İlçe Koop. Sayısı	Belde Koop. Sayısı	Köy Koop. Sayısı	Toplam	Bağlı Yerleşim Sayısı	Ortak Sayısı
2016	Tekirdağ	1	8	12	22	43	317	18.190
	Edirne	1	9	7	11	28	255	16.804
	Kırklareli	1	6	4	9	20	212	10.100
	İstanbul	0	4	0	2	6	110	2.141
	Çanakkale	0	2	2	0	4	44	2.256
	Toplam	3	29	25	44	101	905	54.437

Buna göre Tekirdağ Bölge Birliği faaliyet alanında 905 yerleşim birimi bulunmaktadır. Bağlı yerleşim yeri sayısı en fazla olan il 284 ile Tekirdağ'dır. Tekirdağ ilindeki kayıtlı ortak sayısı 18.190'dır. Faal ortak sayısı 13.747'dir. Bu beş il içerisinde Tekirdağ, kooperatif sayısı, bağlı yerleşim yeri sayısı, kayıtlı ortak sayısı ve faal ortak sayısı gibi göstergelerin tümünde en önde bulunmaktadır. Kooperatif sayısı, bağlı yerleşim yeri sayısı, kayıtlı ve faal ortak sayısı gibi göstergelerde Tekirdağ ilini sırasıyla Edirne, Kırklareli, İstanbul ve Çanakkale takip etmektedir. Ancak faal ortakların kayıtlı ortaklara oranı incelendiğinde, bu oranın İstanbul ilindeki kooperatiflerde daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

2017 yılı verilerine göre, Tekirdağ Bölge Birliği'ne bağlı kooperatiflerde toplam 46.153 kayıtlı ortak bulunmakla birlikte bu ortakların 35.302 adedi aktif çalışan ortaktır. Tekirdağ Bölge Birliği sahası içerisinde 72.686 kişi Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kayıtlı üretici yer almaktadır. Bunun anlamı ÇKS'ye kayıtlı üreticilerin % 63,5'i Tarım Kredi Kooperatiflerine ortak, 48,57'si aktif ortaktır.

Tekirdağ İl Nüfusu: 906.732 Kişi

Toplam Yüzölçümü: 634 Bin ha

Toplam Tarım Alanı (2014) : 3.502.095 da

ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı (2014) : 26.113

ÇKS'ye Kayıtlı Arazi Varlığı (2014) : 3.172.221 da

Tekirdağ İlinde Tarım Alanlarının Dağılımı Ve Üretim Miktarı

Kullanılmış Şekli	Alan (da)	2014 Üretim (ton)
Tarla Bitkileri	3.345.440	1.664.537
Meyve ve uzun ömürlü bitkiler	98.595	43.765
Sebze	56.826	181.513

**Tekirdağ İlinde Hayvan Varlığı
Büyükbaş Hayvan Sayıları**

Küçükbaş Hayvan Sayıları

Büyükbaş Sayısı	2014 (Baş)	Küçükbaş Sayısı	2014 (Baş)
Sığır (Kültür)	136.383	Koyun (Merinos)	85.438
Sığır (Melez)	15.813	Koyun (Yerli)	158.259
Sığır (Yerli)	1.906	Keçi (Kıl)	65.540
Sığır Toplam	154.102	Keçi (Tiftik)	0
Manda	561	Toplam	309.237
Toplam	154.663		

Tekirdağ ili genelinde merkez ve diğer 8 ilçede toplam 43 adet birim kooperatif bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin 9 tanesi Tekirdağ il merkezinde, 9 tanesi Hayrabolu ilçesinde, 7 tanesi Malkara ilçesinde, 6 tanesi Çorlu ilçesinde, 5 tanesi Muratlı ilçesinde, 4 tanesi Saray ilçesinde bulunmaktadır. Ayrıca Marmara Ereğlisi, Çerkezköy ve Şarköy ilçelerinde birer kooperatif bulunmaktadır.

Tekirdağ ilinde bulunan kooperatiflerle ilgili kuruluş tarihleri, bağlı yerleşim yeri sayıları, faal ortak sayıları ve personel sayıları gibi genel bilgiler Çizelge 6.2. ve 6.3'de belirtilmiştir.

Çizelge 6.2. Tekirdağ İlinde bulunan Kooperatifler ile ilgili genel bilgiler (1. bölüm)

Koop. Nosu ve Adı	Toplam Ortak Sayısı	Aktif Ortak Sayısı	Kooperatif Ölçek Grubu (2015 Yıl Sonuna Göre)	Bağlı Yerleşim Yeri	Pers. Mevcudu	2016 yılı Ekim Ayı Sonu İtibariyle Kullandığı Kredi Toplamı (TL)
18 Sayılı Tekirdağ	516	287	A2 (Büyük)	9	4	7.237.012
714 Sayılı İnceik	698	557	A2 (Büyük)	14	6	8.709.524
716 Sayılı Barbaros	385	166	D1 (Çok Küçük)	10	2	2.234.597
2117 Sayılı Ortaca	155	124	D2 (Çok Küçük)	2	1	1.371.674
2120 Sayılı Banarlı	393	276	C1 (Küçük)	5	2	3.521.032
2190 Sayılı Karacaklavuz	359	274	C1 (Küçük)	1	2	3.616.377
2210 Sayılı Ferhadanlı	361	341	B2 (Orta)	4	4	5.311.133
2339 Sayılı Kaşıkçı	410	343	B1 (Orta)	7	3	5.830.836
2360 Sayılı Mahramlı	325	312	C1 (Küçük)	9	2	3.203.097
209 Sayılı Malkara	1.277	920	A1 (Büyük)	25	6	10.767.937
388 Sayılı Karamurat	472	434	B1 (Orta)	10	4	6.167.143

Çizelge 6.3. Tekirdağ İlinde bulunan Kooperatifler ile ilgili genel bilgiler (2. bölüm)

Koop. Nosu ve Adı	Toplam Ortak Sayısı	Aktif Ortak Sayısı	Kooperatif Ölçek Grubu (2015 Yıl Sonuna Göre)	Bağlı Yerleşim Yeri	Pers. Mevcudu	2016 yılı Ekim Ayı Sonu İtibariyle Kullandığı Kredi Toplamı (TL)
852 Sayılı Şahin	625	499	A2 (Büyük)	11	5	5.808.447
854 Sayılı Balı	795	651	A2 (Büyük)	14	4	7.279.488
2233 Sayılı Kozyörük	583	466	B1 (Orta)	8	3	5.024.608
2359 Sayılı Sağlamtaş	301	273	D1 (Çok Küçük)	5	1	2.337.043
2695 Sayılı Hemit	383	338	B2 (Orta)	4	2	3.446.307
700 Sayılı Çerkezköy	426	276	B2 (Orta)	11	4	5.996.961
206 Sayılı Çorlu	548	352	A1 (Büyük)	19	6	11.674.573
839 Sayılı Seymen	519	285	A2 (Büyük)	5	4	5.767.509
840 Sayılı Misinli	367	304	B2 (Orta)	5	3	4.547.490
1688 Sayılı Ulaş	324	167	B2 (Orta)	4	3	2.948.523
2366 Sayılı Karamehmet	282	227	B2 (Orta)	2	2	3.496.490
1853 Sayılı M.Ereğlisi	323	231	B2 (Orta)	7	3	1.979.019
2318 Sayılı Yeniçiftlik	417	380	A2 (Büyük)	3	4	10.553.204
217 Sayılı Hayrabolu	696	512	A2 (Büyük)	7	6	7.337.380
704 Sayılı Çerkezmüsellim	591	483	A2 (Büyük)	6	5	6.861.510
709 Sayılı Delibedir	207	152	C2 (Küçük)	5	1	1.983.039
808 Sayılı Susuzmüsellim	192	166	D1 (Çok Küçük)	2	2	1.835.611
1168 Sayılı Dambaslar	272	224	C1 (Küçük)	6	2	3.149.275
2010 Sayılı Kandımaş	244	212	C1 (Küçük)	5	2	4.470.843
2371 Sayılı Lahana	325	273	C1 (Küçük)	4	2	3.002.402
2379 Sayılı Şalgamlı	369	296	D1 (Çok Küçük)	3	1	2.706.856
2911 Sayılı Kutlugün	241	193	C2 (Küçük)	5	2	2.371.312
687 Sayılı Muratlı	265	193	C1 (Küçük)	10	3	3.320.073
2090 Sayılı Yeşilsirt	185	142	D1 (Çok Küçük)	3	1	2.145.967
2133 Sayılı Aşağısevindikli	203	181	D2 (Çok Küçük)	1	2	2.670.315
2656 Sayılı Arzulu	158	146	D2 (Çok Küçük)	2	1	2.085.151
2741 Sayılı Balabanlı	133	115	D1 (Çok Küçük)	2	1	1.893.730
702 Sayılı Saray	380	252	B2 (Orta)	15	3	4.103.753
701 Sayılı Büyükmanika	299	261	B2 (Orta)	8	3	3.608.851
841 Sayılı Beyazköy	425	338	B1 (Orta)	4	3	5.130.069
1709 Sayılı Demirler	273	240	B1 (Orta)	5	3	3.627.199
188 Sayılı Şarköy	1.488	885	B1 (Orta)	30	3	3.228.167
Toplam	18.190	13.747		317	126	194.361.527

Çizelge 6.4. Tekirdağ ilinde bulunan kooperatifler ile ilgili kuruluş bilgileri

Kooperatif Adı	Kuruluş Tarihi	Kooperatif Adı	Kuruluş Tarihi
Tekirdağ	01.01.1930	Demirler	26.11.1955
Şarköy	01.01.1932	Marmaraereğlisi	08.07.1960
Çorlu	01.01.1931	Kandamış	03.12.1965
Malkara	01.01.1931	Yeşilsirt	09.08.1966
Hayrabolu	06.06.1937	Ortaca	01.01.1967
Karamurat	01.01.1932	Banarlı	28.04.1967
Muratlı	25.06.1935	Aşağı Sevindikli	03.07.1967
Çerkezköy	01.01.1937	Karacakılavuz	01.01.1968
Büyükmanika	08.11.1936	Ferhadanlı	25.10.1968
Saray	11.01.1937	Kozyörük	01.02.1968
Çerkezmüsellim	01.01.1936	Yeniçiftlik	21.09.1971
Delibedir	01.01.1937	Kaşıkcı	19.09.1975
İncik	01.01.1937	Sağlamtaş	18.04.1978
Barbaros	01.01.1937	Mahramlı	01.01.1978
Susuzmüsellim	01.01.1945	Karamehmet	16.08.1978
Seymen	02.06.1945	Lahana	01.01.1979
Misinli	01.01.1945	Şalgamlı	20.09.1978
Beyazköy	17.07.1945	Arzulu	26.07.1985
Şahin Bucağı	01.01.1945	Hemit	11.04.1986
Ballı	17.09.1945	Balabanlı	02.06.1987
Dambaslar	01.01.1951	Kutlugün	28.01.1997
Ulaş	15.09.1955		

Kaynak: Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge Birliği (2016)

Buna göre Tekirdağ ilindeki en eski kooperatif 1930 yılında kurulan Tekirdağ Merkez kooperatifidir. En son kurulan kooperatif ise 28.01.1997 tarihinde Hayrabolu ilçesinde kurulan 2911 Sayılı Kutlugün Tarım Kredi Kooperatifidir. Kooperatiflere bağlı yerleşim yerleri incelendiğinde en fazla yerleşim biriminde hizmet veren kooperatifler 209 Sayılı Malkara Tarım Kredi Koop. ve 188 Sayılı Şarköy Tarım Kredi Kooperatifleridir. 2133 Sayılı Aşağısevindikli Tarım Kredi Koop.ve 2090 Sayılı Karacakılavuz Tarım Kredi Kooperatifleri ise yalnızca kooperatifin bulunduğu yerleşim yeri sınırlarında hizmet vermektedirler.

Faal ortak sayıları incelendiğinde, en fazla faal ortağı olan kooperatif 209 Sayılı Malkara Tarım Kredi Kooperatifidir. Faal ortak sayısı en az olan kooperatif ise 2741 Sayılı Balabanlı Tarım Kredi Kooperatifi'dir. Tekirdağ ilinde bulunan 43 birim kooperatifte çalışan toplam personel sayısı 01.11.2016 tarihi itibarıyla 126'dır. En fazla personele sahip kooperatifler 714

Sayılı İncecik Tarım Kredi Koop., 209 Sayılı Malkara Tarım Kredi Koop., 206 Sayılı Çorlu Tarım Kredi Koop. ve 217 Sayılı Hayrabolu Tarım Kredi Kooperatifidir.

Tekirdağ ilinde bulunan tarım kredi kooperatiflerinin genel yapısı ve özellikleri ile ilgili olarak araştırma kapsamında ortaklarla yapılan anketler ile ortakların yaşları, eğitim durumları, kaç yıldır kooperatif ortağı oldukları, uğraştıkları tarımsal faaliyetler ve başka kooperatiflere ortak olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

6.2. Tekirdağ İli Bağlı Kooperatiflerindeki Ortakların Görüşleri ve Değerlendirmesi

Aşağıdaki tablolarda, Tekirdağ iline bağlı 43 Tarım Kredi Kooperatifi'nde 121 ortak üzerinde yapılan anket sonuçlarına ilişkin verilerin SPSS uygulamalı istatistiksel analiz yöntemiyle sonuçları ortaya konulmuştur.

6.2.1. Araştırma Kapsamındaki Ortakların Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında anket yapılan ortakların demografik özellikleri, Çizelge 6.5.'te gösterilmektedir. Buna göre ankete katılan ortakların cinsiyet, yaş grubu, medeni durumu, çocuk sayıları, eğitim seviyeleri ortaya konulmaktadır.

Çizelge 6.5. Kooperatif ortaklarının demografik özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%	Yaş Grupları	Sayı	%
Erkek	1	0,8	18-25 yaş aralığı	1	0,8
Kadın	120	99,2	26-35 yaş aralığı	9	7,5
Medeni Durum	Sayı	%	36-45 yaş aralığı	31	25,6
Evli	108	89,3	46 ve üstü	80	66,1
Bekar	13	10,7	Eğitim Seviyesi	Sayı	%
Çocuk Sayıları	Sayı	%	İlköğretim	69	57,0
Çocuksuz ortaklar	20	16,5	Ortaöğretim/Lise	38	31,4
1-2 çocuk sahibi ortaklar	79	65,3	Ön lisans	8	6,6
3 ve üzeri çocuk sahibi ortaklar	22	18,2	Lisans	6	5,0
			Yüksek Lisans	0	0

Ortakların, % 1'inin kadın olduğu anlaşılmaktadır. Ortakların % 89'u evli, % 11'i bekar. Buradan hareketle ortakların nerdeyse 9/10'unun bakmakla yükümlü olduğu bir ailesini olduğu ve onların geçimini sağladığı ortaya çıkmaktadır. Hiç çocuğu olmayan ortaklar % 17'dir. En çok orana sahip olan ortaklar % 65 oranıyla 2 çocukludur. Ortakların 66'sı 46 yaş ve üzeri iken % 1'i 18-25 yaş aralığındadır. Yani Tarım Kredi Kooperatifleri ortakları çoğunlukla orta yaş üzeridir. Eğitim düzeyleri % 57 ile çoğunluklu olarak ilköğretim iken Önlisans ve Lisans mezunu ortakların toplam oranı % 12'dir.

Çizelge 6.6.'da ankete katılan ortakların bir yıl sonunda elde ettikleri net gelir düzeyleri, kooperatife ortaklık süreleri ve köyde sürekli yaşayıp yaşamadıkları öğrenilmektedir. Buna göre, ortakların % 55'i 2000 - 4.999 TL yıllık net gelir aralığına sahiptir. Ortakların % 36'sının 21 yıl ve üzeri süreden beri kooperatife üyeliği devam etmekte olup % 57'si köyde sürekli ikamet etmektedir.

Çizelge 6.6. Kooperatif ortaklarının tarımsal gelir aralıkları, kooperatife ortaklık süreleri ve köyde sürekli yaşama durumları

Yıllık Tarımsal Net Gelir Aralığı (TL)	Sayı	%	Kooperatife Ortaklık Süreleri	Sayı	%
<1.999 TL	17	14,0	1 Yıldan Az Bir Süre	2	1,7
2.000 TL - 4.999 TL	67	55,4	1-5 Yıl	16	13,2
5.000 TL ve üzeri	37	30,6	6-10 Yıl	17	14,0
Köyde Yaşama Durumu	Sayı	%	11-15 Yıl	16	13,2
Köyde sürekli yaşıyorum	69	57	16-20 Yıl	26	21,5
Köyde sürekli yaşamıyorum	52	43	21 Yıl ve üzeri	44	36,4

6.2.2. Kooperatif Yönetiminde Görev Alma Durumu

Çizelge 6.7.'de ankete katılan ortakların Kooperatif yönetiminde görev alma durumları gösterilmektedir. Buna göre anket değerlendirmesine katılan ortakların % 92'si sadece ortak üye, % 6'sı yönetim kurulu üyesi, % 2'si kooperatif başkanıdır. Ankete katılan ortaklar arasında Denetim Kurulu Üyesine rastlanmamıştır.

Çizelge 6.7. Kooperatif Yönetiminde görev alma durumu

Kooperatif Yönetiminde Görevi	Sayı	%
Yönetime üye olmayan (Sadece ortak olanlar)	112	92,5
Yönetim Kurulu üyesi	7	5,8
Denetim Kurulu üyesi	0	0
Kooperatif Başkanı	2	1,7

6.2.3. Ortakların Arazi Varlığı Durumu

Türkiye’de ortalama işletme büyüklüğü 6,1 hektardır. İşletme başına 4-5 parsel düşmekte olup, ortalama parsel büyüklüğü 1,5 hektardır. Yine TÜİK verilerine göre işletmelerin % 78,9’u 10 hektardan küçük araziye sahiptir. Bu işletmelerin tasarrufunda bulundurduğu arazi ise toplam arazinin % 34,3’ünü oluşturmaktadır. Tarım arazisi miktarında artış yaşanmasına karşın, 1990’lı yılların başından itibaren tarım alanlarında daralma meydana geldiği görülmektedir. Bu durumun temel nedenleri ise, tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanıma tahsis edilmesi ve uygun olmayan tarımsal faaliyetler ile arazinin kabiliyeti dışında kullanımı sonucu toprak yapısının bozulmasıdır (Tarımsal Yapıda Etkinlik Raporu, 2014).

Ankete katılan ortakların arazi varlık durumlarına ait elde edilen sonuçlar ve yüzdelik payları Çizelge 6.8.’de gösterilmektedir. Buna göre, en yüksek oranla ortakların % 35’i 21 ile 100 da arasında araziye sahip iken % 14’ü 501 da ve üzeri araziye sahiptir. Elde edile rakamlar TÜİK’nun Türkiye’deki 10 ha yani 100 da’dan küçük işletmelerin oranı olan % 79 ile kıyaslandığında, anket katılan ortakların % 40’ının bu durumda olduğu görülmektedir.

Çizelge 6.8. Ortakların arazi varlığı düzeyleri

Arazi Varlığı Düzeyi	Sayı	%
20 da’dan az	6	5,0
21-100 da arası	42	34,7
101-250 da arası	29	24,0
251-500 da arası	27	22,3
501 da ve üzeri	17	14,0

6.2.4. Ortakların En Çok Ektikleri Ürünlerin Öncelik Sıralamaları

Ankete katılan ortak üreticilerin en çok ektikleri bitkisel ürün çeşitlerinin öncelik sıralamaları aşağıdaki Çizelge 6.9.'de gösterilmiştir.

Çizelge 6.9. Ortakların en çok ektikleri ürünlerin öncelik sıralaması

Önemli 1. Ürün Olarak Ekilen Bitki	Sayı	%
Hiç ürün ekmeyen	5	4,1
Buğday	80	66,2
Arpa	6	5,0
Mısır	1	0,8
Ayçiçeği	26	21,5
Kanola	1	0,8
Üzüm	1	0,8
Yonca	1	0,8
Önemli 2. Ürün Olarak Ekilen Bitki	Sayı	%
Hiç Ürün ekmeyen	7	5,8
Buğday	30	24,8
Arpa	2	1,7
Mısır	2	1,7
Ayçiçeği	77	63,5
Kanola	2	1,7
Çeltik	1	0,8
Önemli 3. Ürün Olarak Ekilen Bitki	Sayı	%
Hiç ürün ekmeyen	50	41,4
Buğday	3	2,5
Arpa	19	15,7
Mısır	20	16,5
Ayçiçeği	9	7,4
Kanola	10	8,3
Soğan	1	,8
Karpuz	5	4,1
Çeltik	3	2,5
Macar Fiğ	1	,8
Toplam	121	100

Buna göre ankete katılan ortaklardan en önemli birinci ürün olarak; buğday ürünü eken 80 ortak, arpa ürünü eken 6 ortak, mısır eken 1 ortak, ayçiçeği eken 26 ortak, kanola eken 1 ortak, üzüm eken 1 ortak, yonca yem bitkisi eken 1 ortak, ürün belirtmeyen 5 ortak olmak üzere toplam 121 ortak görülmektedir. Ortakların % 66,2'si birinci ürün olarak buğday, % 63,5'i ikinci ürün olarak ayçiçeği, % 16,5'i üçüncü ürün olarak mısır bitkisi ekmektedir.

6.2.5. Ortakların Hayvan Varlığı

Anket çalışması yapılan ortakların hayvan varlıkları gruplandırılmış halde Çizelge 6.10.'da gösterilmektedir. Buna göre ankete katılan ortakların % 12,4'ü 1-10 arasında büyükbaş hayvana, % 4,2'si 11-20 arasında küçükbaş hayvana, % 8,3'ü ise 10-50 arasında kümes hayvanına sahip bulunmaktadır. Bu durum, ülke nüfusumuzun et tüketimi göz önüne alındığında ülkemiz ihtiyacının altında hayvansal üretimin yapıldığı anlaşılabilir.

Türkiye'nin kırmızı ette arz yetersizliğinin üç önemli ana nedeni vardır:

- Sürülerde gebelik oranı ve döl veriminin düşüklüğü.
- Özellikle buzağı ölümleri ve hastalık nedenleriyle yaşanan kayıplar.
- Etçi ve kombine ırk hayvan sayısının azlığı.

Bu üç önemli sorun, Türkiye'nin kasaplık gücünü sığırdan % 28'den % 24'e, küçükbaş hayvanlarda ise % 43'ten % 16'ya düşürmüştür. Büyükbaş hayvan varlığımız sütçü tip genetik yapıya sahiptir ve et verimi düşüktür (Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği 2016).

Çizelge 6.10. Ortakların hayvan varlığı düzeyleri

Büyükbaş Hayvan Sayısı (Adet)	Sayı	%
Hiç büyükbaş hayvanı olmayan	90	74,2
1-10	15	12,4
11-20	5	4,2
21-30	5	4,2
31-50	5	4,2
51 ve üzeri	1	0,8
Küçükbaş Hayvan Sayısı (Adet)	Sayı	%
Hiç küçükbaş hayvanı olmayan	105	86,8
1-20	3	2,4
21-50	3	2,5
51-100	5	4,2
101-150	2	1,6
151-250	3	2,5
Kümes Hayvanı Sayısı (Adet)	Sayı	%
Hiç kümes hayvanı olmayan	109	90,1
10-50	10	8,3
51-100	1	0,8
101 ve üzeri	1	0,8
Toplam	121	100

6.2.6. Ortaklık Bilinci Düzeyi

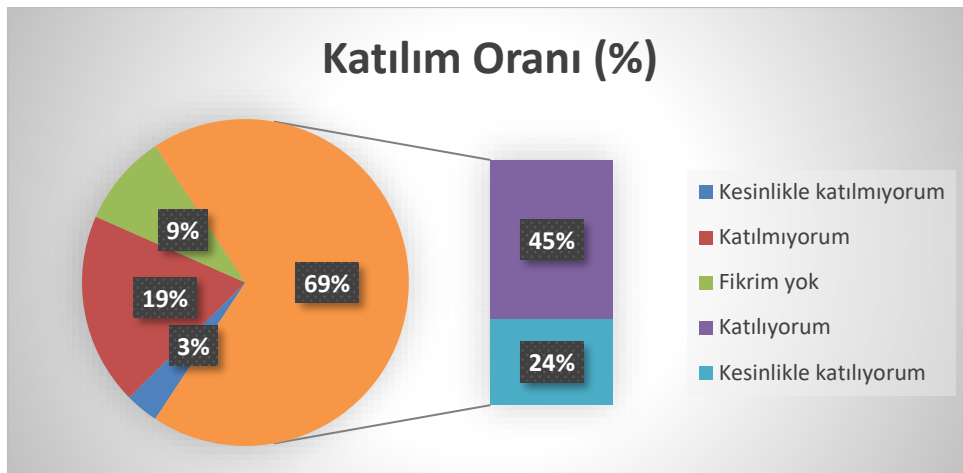
“Kooperatif ortağı olmam işimi kolaylaştırıyor.” sorusuna alınan yanıtlar Çizelge 6.11.’de gösterilmektedir.

Çizelge 6.11. Kooperatif ortaklığının işleri kolaylaştırmadaki payı

Fikir İfade Düzeyi	Frekans	Yüzde, %
1	0	0
2	3	2,5
3	7	5,8
4	59	48,8
5	52	43,0
Toplam	121	100,0

Ankete katılan ortaklara Tarım Kredi Kooperatifi ortağı olmalarının işlerini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı sorulmuş ve % 92’si Kooperatif ortağı olmalarının işlerini kolaylaştırdığı inancını taşıdıklarını bildirmişlerdir. Yapılan anketlerde ortakların % 2,5’i bu fikre katılmamış olup % 6’sı ise bir fikir beyan etmemişlerdir. Bu şu anlama gelmektedir; Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklar için işlerini yürütmede önemli bir araçtır.

Ankete katılan ortakların kooperatifi sahiplenme durumu hakkında ortaya çıkan sonuçlar yüzde olarak Şekil 6.2.’de gösterilmiştir.

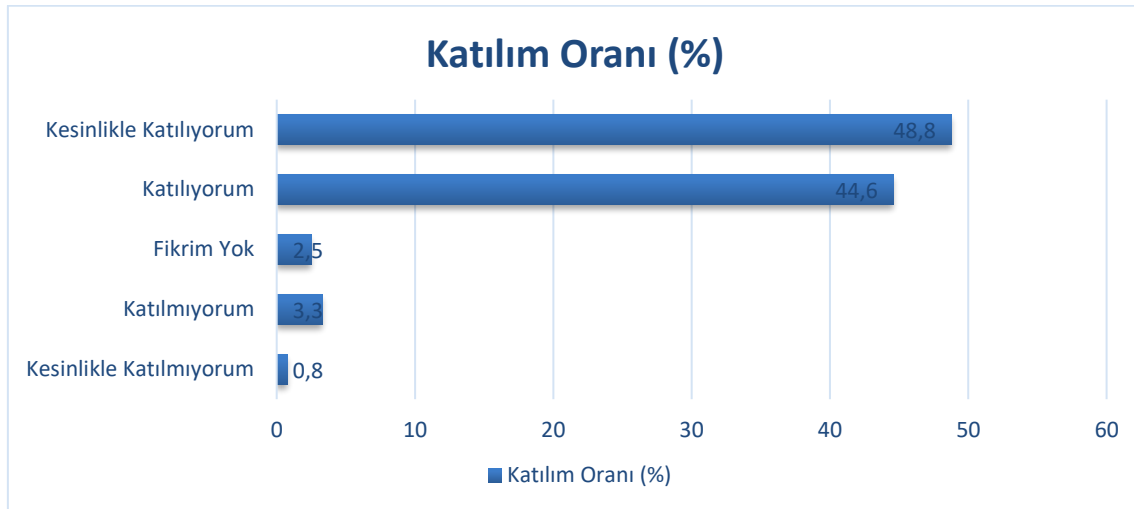

Şekil 6.2. Kooperatifin sahibi olduğu düşüncesine katılım oranları

Araştırmaya katılan ortakların % 69'u ortağı oldukları kooperatifi sahiplenmişler ve yani olumlu yanıt vermiştir. Yine ankete katılanların % 3'ü kesinlikle katılmadığını, % 19 ise katılmadığını belirtmiştir.

“Kooperatif İşletmelerinde İş Görenlerin İş Tatmini İle Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma” adlı benzer bir çalışmada, “Kooperatifin asıl sahibi kimdir” sorusunda çalışanların 91'i ortaklardır, % 9'u ise devlettir cevabını vermiştir (Er Ülker 2011). Buradan bakıldığında iş görenler, ortaklara hizmet ettiklerini düşünseler de ortaklar, büyük ölçüde bu görüşte değildir. Ortakların % 22'si bu düşünceye katılmamakta, yüz yüze yapılan görüşmeler ışığında Tarım Kredi Kooperatiflerinin devletin malı olduğu kanaatini taşımaktadır.

“Kooperatifte görüşlerimi kolaylıkla dile getirebilirim.” sorusu karşısında ortakların düşünceleri Şekil 6.3'te oransal olarak ifade edilmektedir.

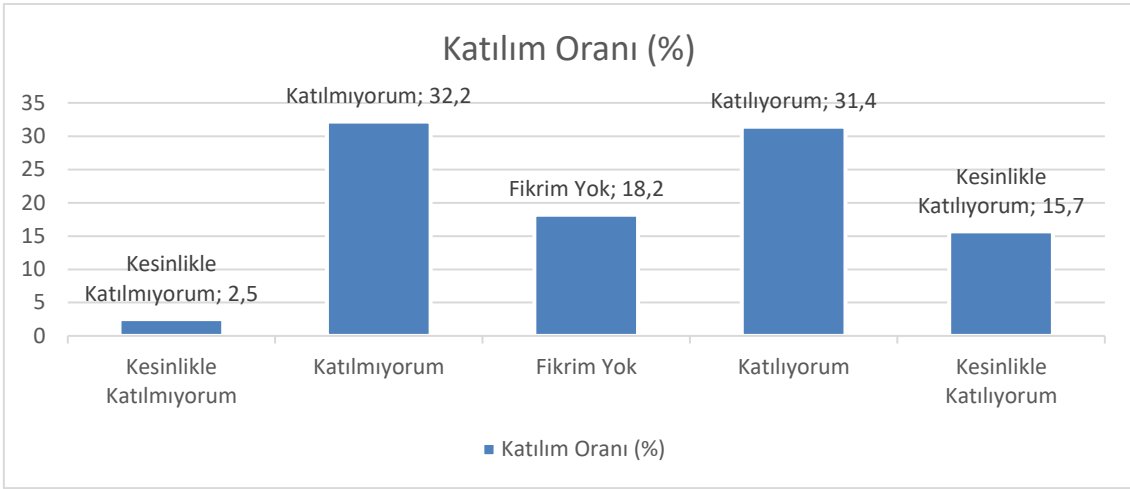

Şekil 6.3. Kooperatifte görüşleri kolaylıkla dile getirebilme oranları

Ankete katılan ortakların % 93,4'ü görüşlerini kolaylıkla dile getirebildikleri belirtmiştir. % 4,1'i bu görüşte değildir. Bu demektir ki ortakların bağlı olduğu Tarım Kredi Kooperatifi'nden ihtiyaçlarını dile getirmede bir sıkıntı yoktur.

Dinlemek, çoğu kitlesel pazarlamacının ana beceri kümesinin bir parçası asla olmamıştır. Ancak geleceği düşünen şirketler, sosyal medya sohbetlerinin aslında ne paha biçilmez bir kaynak sağladığını artık fark ediyor. Çünkü müşteri (ortak) ne kadar dinlenir, anlamaya çalışılır ve yorumlanırsa o kadar müşteri ihtiyaç ve isteklerine uygun ürünlerle, serbest piyasadaki pazarlama stratejisi güçlendirilerek müşterilerin (ortakların) karşısına çıkılabilecektir.

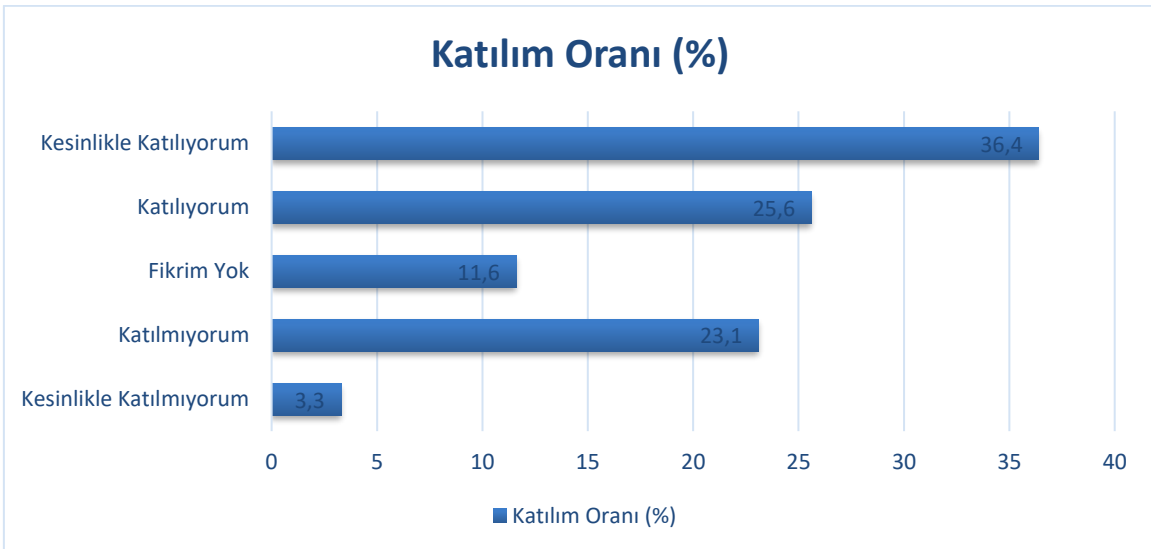
Ortakların kooperatif toplantılarına aksatmadan katılımına verdiği yanıtlar ve oranları Şekil 6.4.'te gösterilmektedir.

Şekil 6.4. Ortakların kooperatif toplantılarına katılım oranları

Kooperatif toplantılarına aksatmadan katıldığını bildiren ortakların oranı % 47'dir. Yani Tarım Kredi Kooperatifi ortakları, toplantılar konusunda çok hassas bir tutumda değildir. Çoğunlukla ihtiyaçları olduğunda kooperatife uğramaktadırlar.

“Kooperatif yönetimine istersem aday olabilirim.” düşüncesinde olan ortakların yüzde oranları aşağıdaki Şekil 6.5’de verilmektedir.

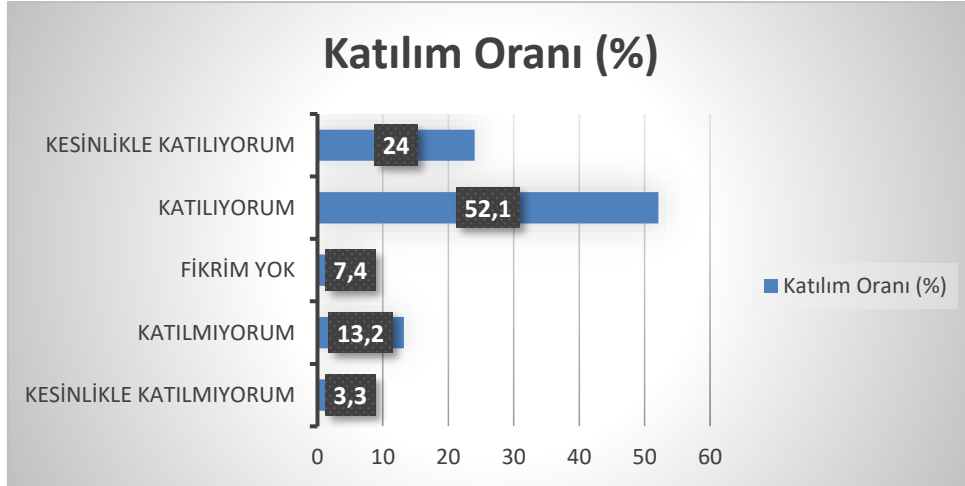

Şekil 6.5. Kooperatif yönetimine aday olma düşünceleri yüzdelik (%) oranları

Ankete katılan ortakların % 62'si isterlerse yönetime aday olabileceklerini bildirmişlerdir. Bu değer gösteriyor ki ortaklar yönetime karşı ilgilidirler. Ancak burada çok yüksek bir ilgiden bahsedemeyiz.

Tarımsal işletmenin gelir ve giderlerini hesaplama ve günlük üretim değerlerini takip etme konusunda ortakların düşünceleri, Şekil 6.6.'da oransal olarak ifade edilmiştir.

Şekil 6.6. Tarımsal işletmenin gelir gider takibine katılım oranları

Yukarıdaki soruya, ankete katılan ortakların % 76'sı olumlu yanıt vererek işletmelerinin gelir giderlerini hesapladıklarını ve günlük üretim değerlerini takip ettiklerini bildirmişlerdir. Bu sonuç işletmelerin sağlıklı işlemesi açısından memnun edici bir göstergedir. Ancak bir sonraki soruda da görüleceği üzere, bu takip kayıt altına alma sorusuyla doğru orantılı değildir. İşletmeler daha çok zihinsel ve yüzeysel olarak gelir giderlerini takip etmektedir.

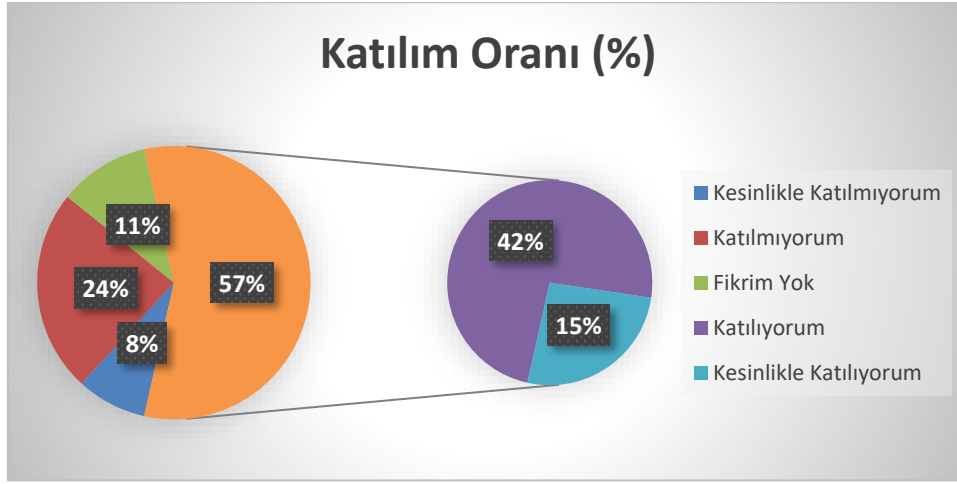
İşletmede gerçekleşen önemli faaliyetleri kayıt altına alan ortakların mevcudiyeti Çizelge 6.12'de belirtilmektedir.

Çizelge 6.12. İşletmedeki önemli olayları kayıt altına alma konusunda ortakların katılımı

Fikir İfade Düzeyi	Frekans	Yüzde, %
1	7	5,8
2	36	29,8
3	7	5,8
4	45	37,2
5	26	21,5
Toplam	121	100,00

İşletmede gerçekleşen önemli faaliyetleri kayıt alan Tarım Kredi Kooperatifi ortağı üreticilerin oranı, % 58 (% 37+ % 21) dir. Bu soruya alınan yanıtlarda kesinlikle katılıyorum cevabı veren ortaklar, daha düzenli bir takip sistemiyle bilgisayar veya defterden yararlandığı, katılıyorum diyen ortakların, daha düzensiz bir kayıt sistemi uyguladığı gözlemlenmiştir. Önemli kayıtları, basit not defterleri ve akıllarında tutmayı tercih eden ortaklar çoğunluktadır. Çünkü, katılıyorum diyen % 21’lik bir kesimin bilinçli bir kaydetme ve sınıflama yapmadığı, anlık ve yüzeysel kararlarla hareket etme yönünde bir davranış sergilendiği izlenimi alınmıştır.

Bağlı olduğu Tarım Kredi Kooperatifini facebook, whatsapp, web sitesi vb. sosyal iletişim yollardan takip eden ortaklar Şekil 6.7’de gösterilmiştir.

Şekil 6.7. Kooperatifini sosyal iletişim ağlarından takip eden ortakların oranları

Bağlı olduğu Tarım Kredi Kooperatifini facebook, whatsapp, web sitesi vb. yollardan takip eden ortakların oranı % 57’dir. Bu değer, günümüz teknoloji çağında düşük olarak değerlendirilebilir. Ancak ortakların % 66,1’inin 46 yaş ve üzeri olduğu dikkate alınırsa daha objektif değerlendirmek mümkün olacaktır. Bu durum, Tarım Kredi Kooperatiflerinin oluşturduğu kurumsal facebook hesabı ve whatsapp gruplarıyla reklam, bilgilendirme ve iletişim bakımlarından farklı yeni bir çabayla geliştirilmeye çalışılmaktadır.

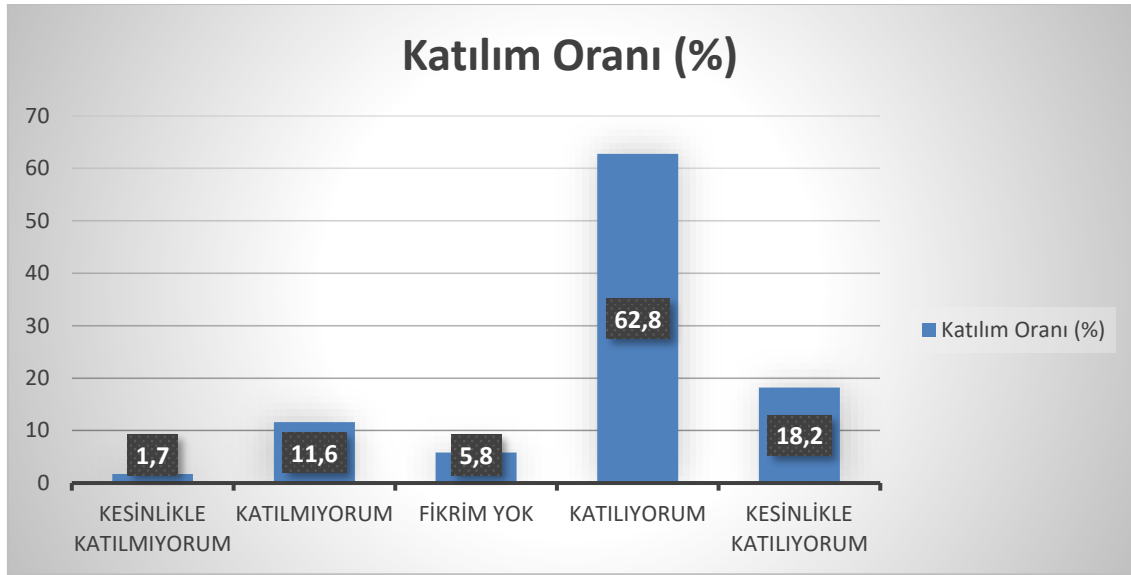
Pazarlama harcamalarına dair, 1 to 1 media araştırmasına göre; şirketlerin, % 69’u sosyal medya harcamalarını, % 68’i e-posta harcamalarını, % 50’si telefonla arama harcamalarını arttırmıştır. (Peppers ve Rogers 2013)

Müşterileri izlemek ya da diğer bir deyimle dinlemek, müşterilerin satır aralarında söylediklerine dikkat etmeyi içerir ve müşteri davranışları ile nihayetinde bireysel müşteri ihtiyaçları hakkında iç görü kazandırır. Bu da müşterilerin iç görüşlerini ve geribildirimlerini paylaştıkları sosyal medyada mümkündür.

İşletmeyi (kooperatifi) markalaştırmak ve canlı tutmak günümüzde, müşterileri (ortakları) sosyal medyada dinlemek ve analiz etmekten geçmektedir.

Şirketler (kooperatifler) davranışlarında, geribildirimler doğrultusunda elinden gelen kendini yenilemeleri yapmalıdır. Aksi durum, müşteri (ortak) ilişkisi zayıf bir bağ olarak kalacak belki de zamanla ortadan kalkacaktır.

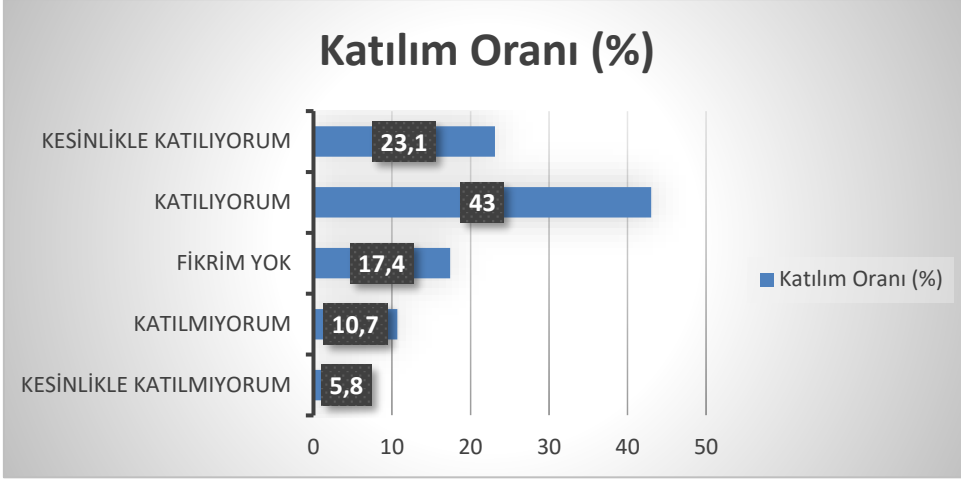
Tarımsal teknik bilgi sunan, gazete, dergi ve kitapları, televizyon programlarını takip eden ortakların düşünceleri Şekil 6.8’de gösterilmektedir.

Şekil 6.8. Tarımsal yayımları takip eden ortakların yüzde (%) olarak oranları

Ankete katılanların % 81’i tarımsal teknik bilgi sunan, gazete, dergi ve kitapları, televizyon programlarını takip ettiklerini bildirmişlerdir. Bu oran oldukça yüksek bir orandır. Çünkü 46 yaş ve üstü ortaklar da televizyon, gazete, dergi ve kitapları takip etme olanağına sahiptir.

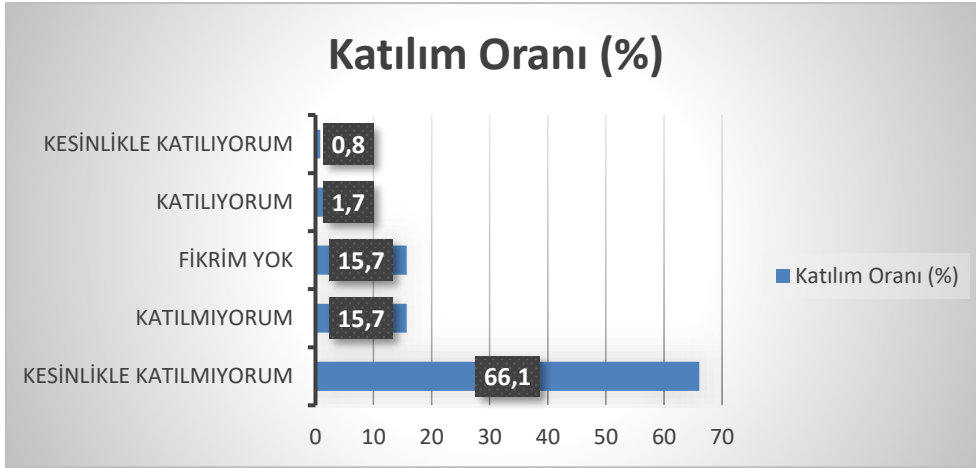
“Kooperatif hesaplarını ortak olarak ben istersem denetleyebilirim.” sorusuna alınan yanıtlar aşağıdaki Şekil 6.9’da gösterilmiştir.

Şekil 6.9. Ortağın Kooperatif hesaplarını denetleyebileceğine inanması

Ankete katılan ortakların % 66'sı kooperatif hesaplarını ortak olarak isterse denetleyebileceği bilincini ortaya koyabilmiştir. Bu sonuç bize, önemli bir sahiplenme ve bilinç düzeyinin olduğu anlamına sunmaktadır. Ortak hesaplarını takip ederse, ödemelerini de takip edecek demektir ki, kredilendirmenin devamlılığı açısından olumlu bir durumdur.

“Kooperatif bana alışverişim oranında kardan pay verir.” sorusuna alınan yanıtlar aşağıdaki Şekil 6.10'da gösterilmiştir.

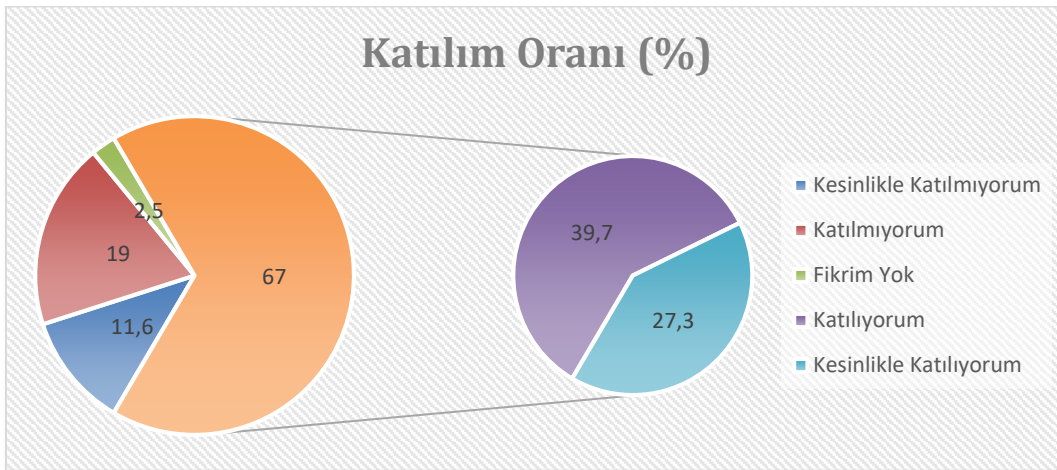

Şekil 6.10. Alışveriş oranından kardan pay dağıtma yüzde (%) oranları

Ortakların % 81'i kooperatif bana alışverişim oranında kardan pay verir sorusuna olumsuz yanıt vermekle birlikte % 16'sı da olumlu fikir beyan etmemiştir. Tarım Kredi Kooperatiflerinde alışveriş oranında kardan pay dağıtma (risturn) ilkesi uygulanmamaktadır. Karlar özsermaye ve yedek akçe fonlarına aktarılmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri, tarımsal girdi ve ürün değerlendirme alanlarında faaliyet gösteren iştiraklerinde sermaye sahibidir.

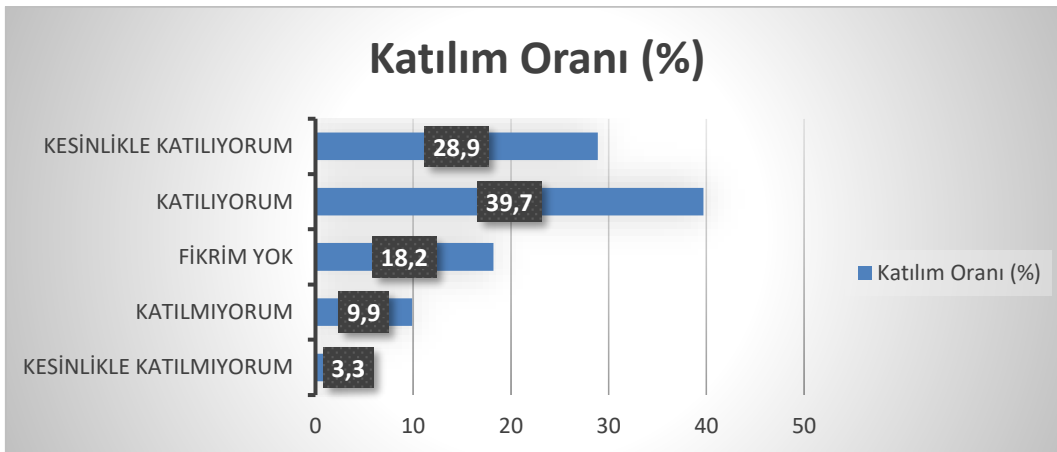
6.2.7. Ortağın Memnuniyet Durumu

“Tarım Kredilerin faiz oranlarını yeterince düşük bulmuyorum.” sorusuna alınan yanıtlar aşağıdaki Şekil 6.11’de gösterilmiştir. Aşağıdaki grafiğe bakıldığında, ortakların % 67’sinin Tarım Kredilerin faiz oranlarını yeterince düşük bulmadıkları görülmektedir. Yani faiz oranlarını yüksek bulduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kooperatifler Bankası ya da ortak fon kaynakları oluşturarak, kaynak maliyetini aşağı çekmesi gibi çözüm önerilerinin değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Şekil 6.11. Faiz oranları hakkındaki görüş değerlendirmesi yüzde (%) oranları

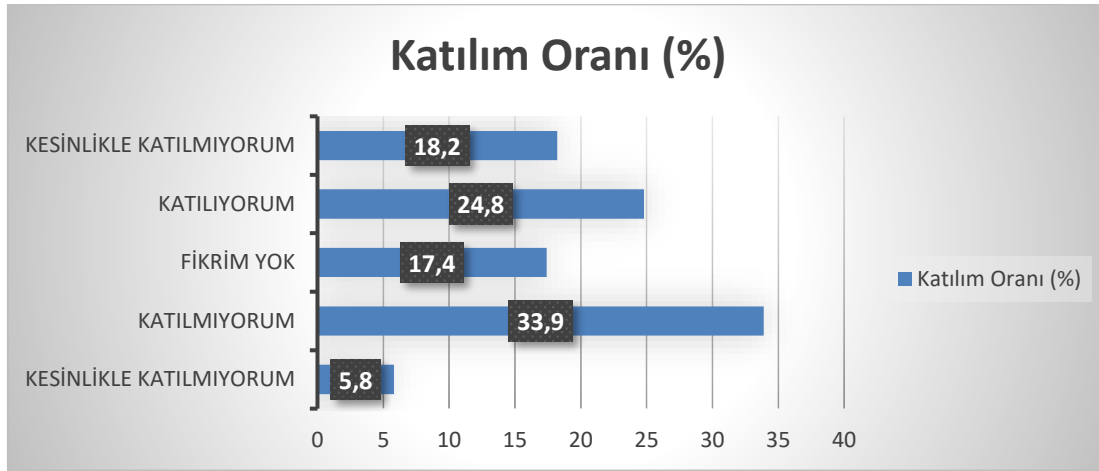
“Tarım Kredi’de kooperatiflerin, daha aktif olması için o yörenin öncelikli ihtiyaçları tespit edilse ve bana yönlendirme yapılırsa, bu doğrultuda yapılacak projelere katılımım.” sorusuna alınan yanıtlar aşağıdaki Şekil 6.12’de gösterilmektedir.

Şekil 6.12. Projelere katılım diyen ortakların yüzde (%) oranları

Tarım Kredi’de kooperatiflerin, daha aktif olması için o yörenin öncelikli ihtiyaçları tespit edilse ve yönlendirme yapılırsa, bu doğrultuda yapılacak projelere katılacağını beyan eden ortakların oranı % 69’dur. Bu oran, girişimcilik konusunda oldukça iyi bir orandır. Tarımsal üreticinin bilinçli hale gelmesi, bu sektörde ortaya çıkarılacak öncü üreticilerin sektör ve devlet tarafından desteklenmesi, şeffaf ve modern bir işletmecilik anlayışının benimsenmesi neticesinde verimli-etkili tarım kredi kooperatifçiliğın gerçekleşebileceği muhakkaktır.

“Tarım Kredi Kooperatiflerinin reklam ve tanıtımının yeterince yapılmadığını, yetersiz bulunduğunu düşünen ortaklar Şekil 6.13’de gösterilmektedir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin reklam ve tanıtımının yeterince yapılmadığını düşünen ortakların oranı % 42’dir. Bu durum reklam ve tanıtıma daha fazla yer verilmesi gerektiği diğer bir ifadeyle yetersiz kaldığı anlamına gelir. Olumsuz düşünenlerin oranı % 5-10 seviyelerine çekilmelidir. Bunun için Tarım Kredi Kooperatifleri Torku Şeker örneğinde olduğu gibi markalaşma yolunda mesafe almalı, modern pazarlama ve şeffaf politikalarla sektörler arası adından söz edilebilen bir kurum olabilmelidir.

Şekil 6.13. Tarım Kredi Kooperatiflerinin reklam ve tanıtımının yetersiz olduğunu düşünen ortakların yüzde (%) oranları

Tarımsal girdilerini Tarım Kredi Kooperatiflerinden kolaylıkla sağlayan ortakların yüzde oranları Çizelge 6.13.’de belirtilmiştir. Tarımsal girdilerini Tarım Kredi Kooperatiflerinden kolaylıkla sağlayabildiğini dile getiren ortakların oranı % 85’dir. Ulaşılan sonuç çok iyi olarak nitelenebilecek bir düzeydir. Ortakların, ortağı oldukları kooperatife erişim ve ihtiyaç başvurusu halinde talebinin yerine getirilmesinde çok büyük engellerle karşılaşmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak şu da hatırlatılmalıdır ki teminatların yerine getirilmesi hallerinde, talep edilen girdi ve ürünler kredilendirilebilmektedir.

Çizelge 6.13. Tarımsal girdileri Tarım Kredi Kooperatiflerinden sağlama kolaylığı

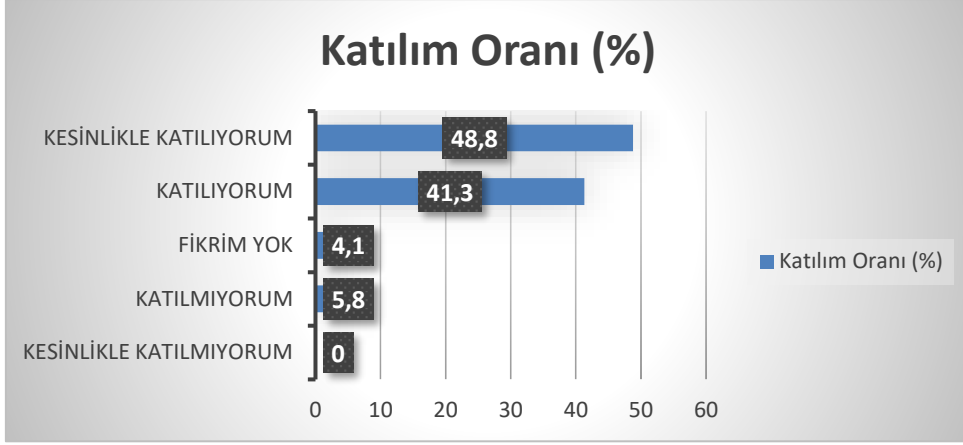
Fikir İfade Düzeyi	Frekans	Yüzde, %
1	5	4,1
2	7	5,8
3	6	5,0
4	70	57,9
5	33	27,3
Toplam	121	100,00

Teminatların yanı sıra ortaklar, Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesinin “Paylar” başlıklı 14.maddesine göre;

- 20.000 TL krediye kadar tespit edilen kredinin %5’ini,
- 20.000 TL’yi aşan kısım için 50.000 TL krediye kadar tespit edilen kredinin %3’ünü,
- 50.000 TL’yi aşan kısım için 250.000 TL krediye kadar tespit edilen kredinin %2’sini,
- 250.000 TL’yi aşan kısım için 1.000.000 TL krediye kadar tespit edilen kredinin %1’ini,
- 1.000.000TL’yi aşan kısmı için tespit edilen kredinin % 0,5’ini ortaklık payı olarak taahhüt ederler.

Ortak çiftçilerin nakit kredi, gübre, zirai ilaç, zirai alet-makine ve ekipmanları, yem, tohumluk, akaryakıt, damızlık hayvan, zaruri tüketim maddeleri vb. ihtiyaçlarını tedarik eden kuruluş, bu alanlarda piyasanın oluşmasında ve fiyat istikrarında önemli bir yere sahip olmak zorundadır.

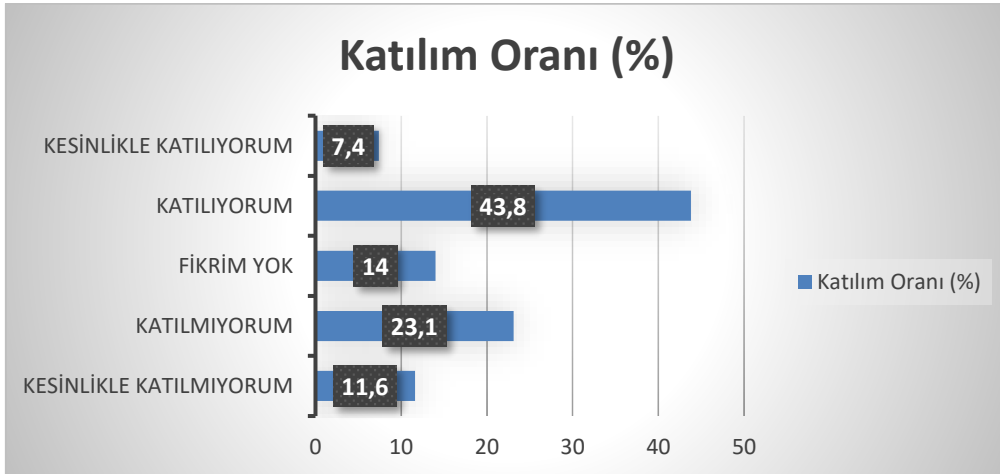
Tarım Kredi Kooperatiflerinden kredisini hiçbir ayırım gözetilmeksizin rahatlıkla sağlayıp sağlayamadığı konusunda görüş bildiren ortaklar Şekil 6.14’de gösterilmektedir.

Şekil 6.14. Tarım Kredi Kooperatiflerinde herhangi bir ayırım gözetilmeksizin kredi sağlayabildiğini düşünen ortakların yüzde (%) oranları

Tarım Kredi Kooperatiflerinden kredi ihtiyacını hiçbir ayırım gözetilmeden rahatlıkla sağlayabildiğini düşünen ortakların oranı % 90'dır. Çıkan sonuç, kooperatifçiliğin ortağın demokratik katılımı ilkesine riayet edildiği sonucunu ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle bu konuda yüksek memnuniyet olduğu anlaşılmaktadır. Tabi ki burada ayırımdan kasıt, kredi mevzuatına uygun şartları taşıdığı ve potansiyeli olduğu görülen ortakların gördüğü muameledir. Kredi mevzuatı şartlarını taşımayan ve tarımsal üretim amacında olmayan kişiler elbette ortaklık şartlarını sağlayana kadar mevcut hizmetlerden yararlanamazlar.

Tarım Kredi Kooperatifleri olmasa da tarımsal faaliyetlerini yürütebileceğini düşünen ortaklar Şekil 6.15'de görülmektedir.

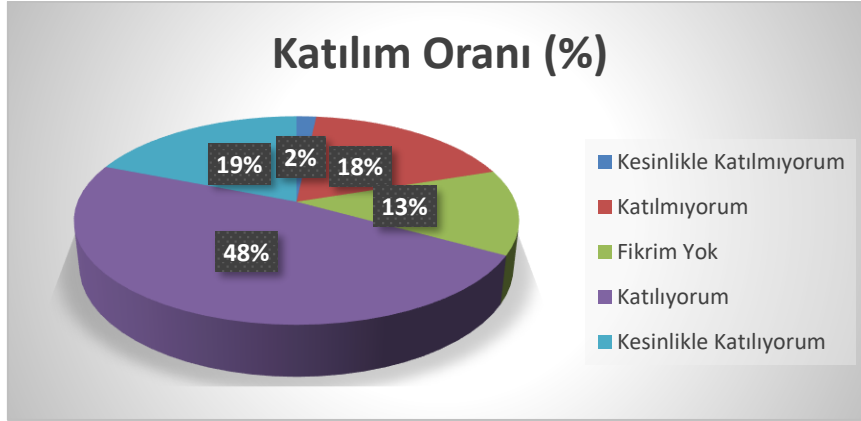
Şekil 6.15. Tarım Kredi Kooperatifleri olmadan tarımsal faaliyetlerini yürütebileceğini düşünen ortakların yüzde (%) oranları

Tarım Kredi Kooperatifleri olmasa da tarımsal faaliyetlerini yürütebileceğini söyleyen ortakların oranı % 51'dir. Ortakların % 35'i, Tarım Krediler olmadan faaliyetlerini

yürütemeyeceğini bildirmiştir. Bu demektir ki, Tarım Krediler olmazsa olmaz değildir. Ancak bu soruda, diğer sorularla ilişki kurulduğunda, aslında Tarım Kredi Kooperatifleri ile alışverişten genellikle memnun kalındığı ancak alternatifleri olduğuna da inanıldığı görüşü ortaya çıkmaktadır.

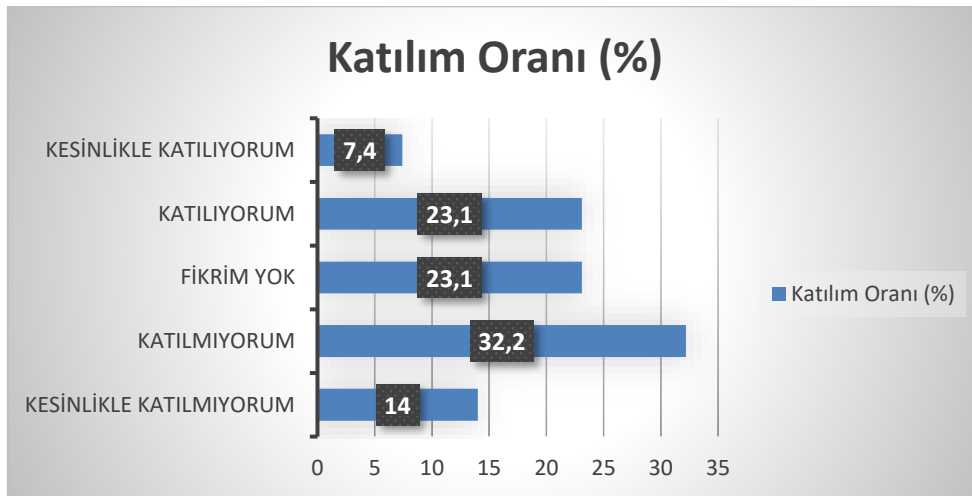
Tarım Kredi Kooperatifinin gelirini arttırmasında, ayrıca bir katkı sağladığını düşünen ortakların yüzdelik oranları Şekil 6.16’da ifade edilmektedir.

Şekil 6.16. Tarım Kredi Kooperatifinin gelirini arttırmasında, ayrıca bir katkı sağladığını düşünen ortakların yüzde (%) oranları

Tarım Kredi Kooperatifinin gelirlerini arttırmasında, ayrıca bir katkı sağladığını düşünen ortakların oranı % 67 olup oldukça iyi bir göstergedir. Burada da Tarım Kredileri iyi bir alternatif tarımsal finans kaynağı olarak nitelemek mümkündür.

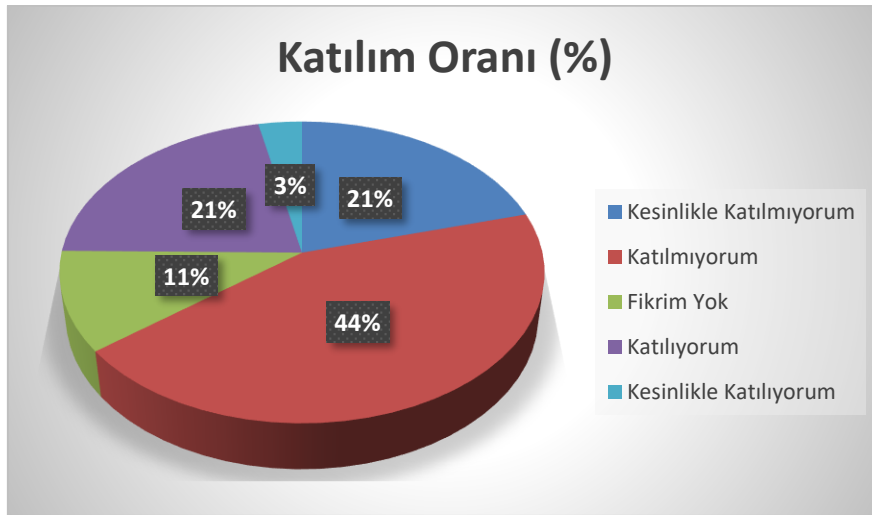
“Tarım Kredi Kooperatifleri bankacılık faaliyetleri yapsa iyi olur. Başka bankaya gitmem, paramı da buraya yatırırım.” diyen ortaklar aşağıdaki Şekil 6.17’de gösterilmektedir.

Şekil 6.17. Tarım Kredi Kooperatiflerinin bankacılık faaliyeti yapmasını doğru bulan ortakların yüzde (%) oranları

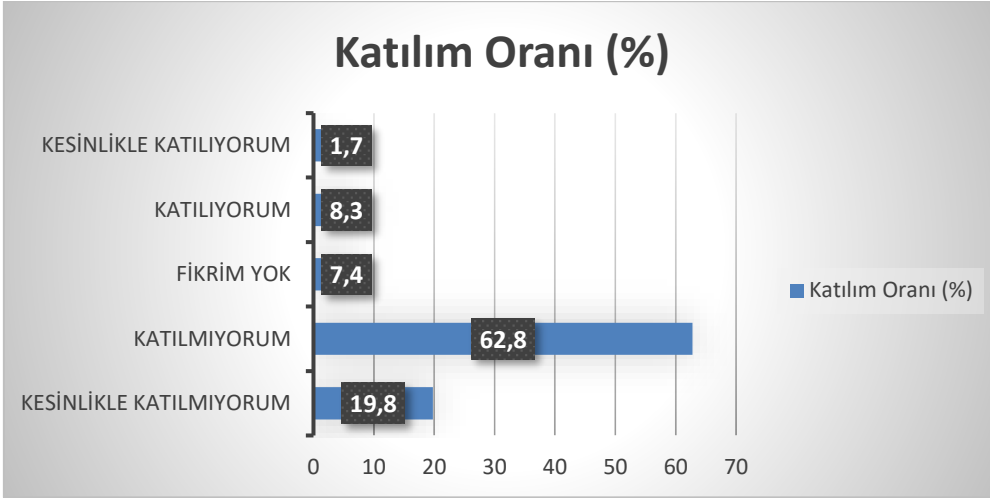
Tarım Kredi bankacılık faaliyetleri yapsa iyi olur diyen ortakların oranı % 31 olup % 50 seviyesinin üzerine çıkmadığı için böyle bir beklentinin, Tarım Kredi Kooperatiflerinde hakim olmadığı gerçeği anlaşılmaktadır. Bu da Tarım Kredi Kooperatiflerinin asıl amacının kredi sağlamak olduğu ve Kooperatifler Bankası konusunda bir bilinç oluşmadığı anlamına gelmektedir.

“Tarım Kredi Kooperatiflerine karşı güçlü bir aidiyet duygusu hissetmiyorum ve kendimi “ailenin bir parçası” olarak görmüyorum.” şeklinde görüş bildiren ortaklar, Şekil 6.18’de gösterilmektedir. Tarım Kredi Kooperatiflerine karşı güçlü bir aidiyet duygusu hissetmeyerek kendini “ailenin bir parçası” olarak görmeyen ortakların oranı % 24’tür. Kendini aileden olarak gören ortakların oranı ise % 65’dir. Bu değer, olumlu kabul edilebilecek bir oran olup daha fazla gayret edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Şekil 6.18. Kendisini Tarım Kredi Kooperatifi ailesinden görmeyen ortakların yüzde (%) oranları

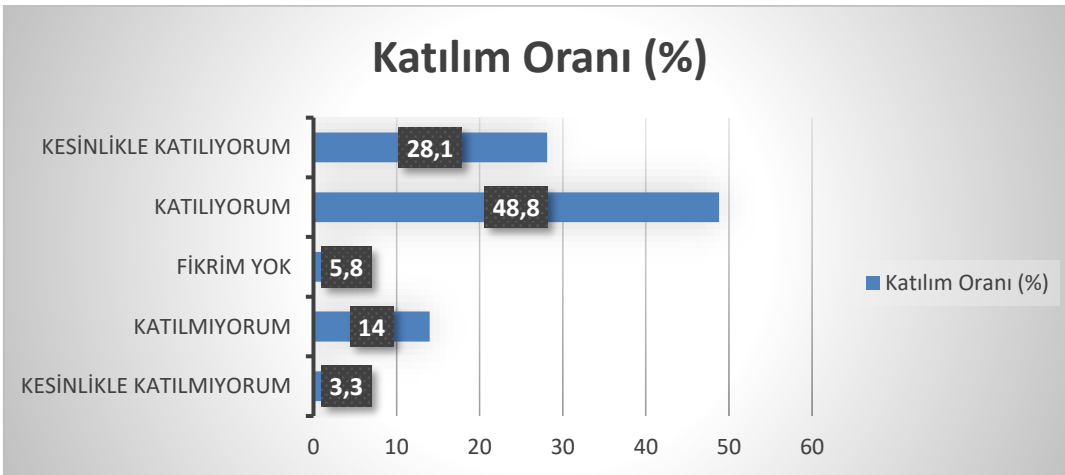
Tarım Kredi Kooperatifinden çiftçilikle ilgili yeterli teknik bilgi alamadığı düşüncesinde olan ortakların yüzde oranları Şekil 6.19’da ifade edilmektedir. “Tarım Krediden çiftçilikle ilgili yeterli teknik bilgi alamıyorum” sorusuna ankete katılan ortakların %83’ü katılmadıklarını yani yeterli teknik bilgiye ulaşabildiklerini ifade etmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri, birim kooperatiflerinde bulunan Ziraat Mühendisleri ile bölgesel bitkisel ve hayvansal üretim desenine uygun şekilde ortak üreticilerine, tarımsal bilgilendirme ve yönlendirme yapabilme olanağına sahiptir. Kooperatiflerin, özellikle bitki koruma ürünü, sıvı ve katı gübre ile tohum satışları, Ziraat Mühendislerinin yetki ve sorumluluğunda yürütülmektedir.

Şekil 6.19. Tarım Kredi Kooperatifinden çiftçilikle ilgili yeterli teknik bilgi alamadığı fikrine katılan ortakların yüzdeler (%) oranları

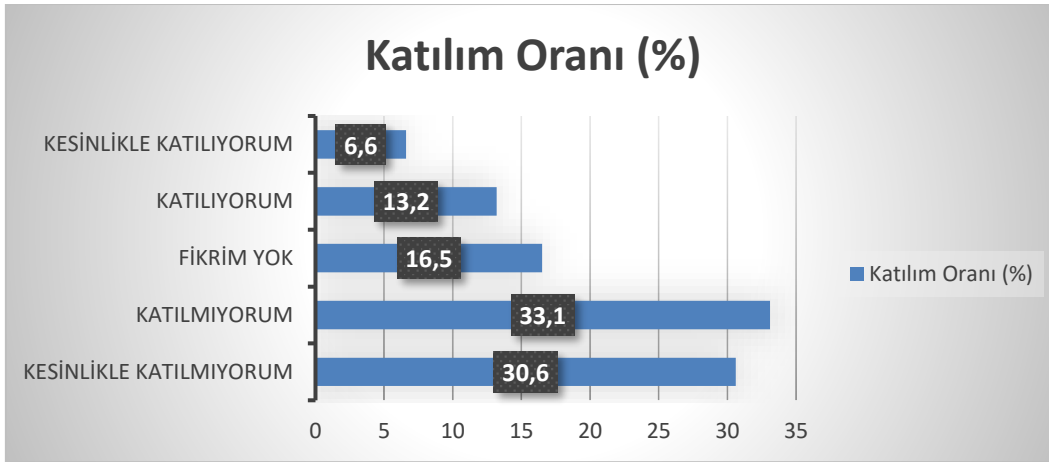
6.2.8. Çok Amaçlılık Politikaları Hakkında Görüşleri

“Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok faaliyeti bir arada yürütmesini doğru buluyorum.” yanıtını veren ortaklar, aşağıdaki Şekil 6.20’de gösterilmiştir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok faaliyeti bir arada yürütmesini doğru bulan ortakların oranı % 77 olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuç, Tarım Kredi Kooperatiflerinin faaliyetlerinin, ortaklarca olumlu karşılandığının önemli bir göstergesidir. Zaten varyans analizi ve korelasyon analizlerinde çok amaçlı faaliyetler olumlu olarak yorumlanmaktadır.

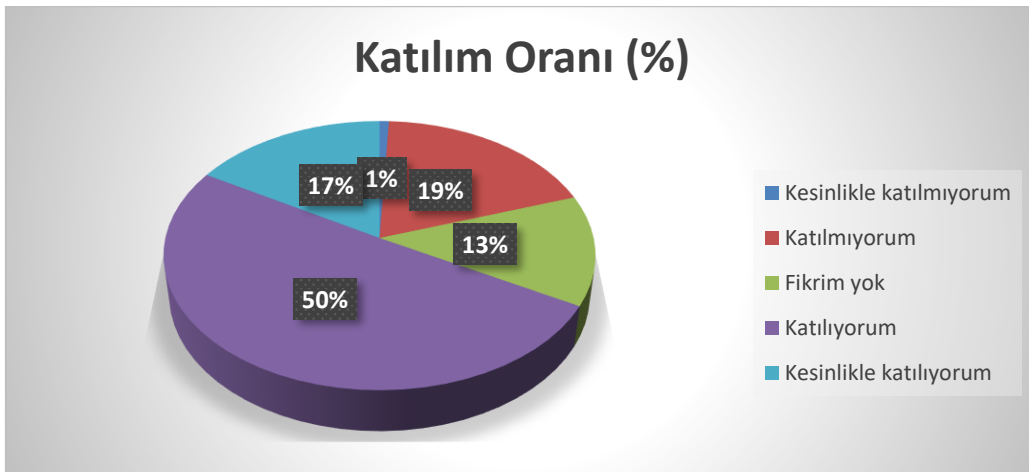
Şekil 6.20. Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok faaliyeti bir arada yürütmesini doğru bulan ortakların yüzdeler (%) oranları

“Tarım Kredi Kooperatiflerinin, Kooperatifler Bankasına dönüştürülerek sadece nakdi kredi ihtiyaçlarını karşılamasının gerekliliğine inanıyorum.” sorusuna ortaklardan alınan yanıtlar, Şekil 6.21’de oransal olarak ifade edilmektedir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, Kooperatifler Bankasına dönüştürülerek sadece nakdi kredi ihtiyaçlarını karşılamasının gerekliliğine inanan ortakların oranı % 20’dir. Bu oran, Tarım Kredi Kooperatiflerinin, asli işi kredi sağlamak konusunun, diğer faaliyetleri yürütecek çok amaçlı kooperatiflerin bulunduğu bölgelerde olmaması ya da aktif olamaması sebebiyle benimsendiği anlamını taşımaktadır.

Şekil 6.21. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, Kooperatifler Bankasına dönüştürülerek sadece nakdi kredi ihtiyaçlarını karşılamasını isteyen ortaklar (%)

Tarım Kredi Kooperatifleri iştiraki ürünleri, ortak ürünü olarak görüp tercih eden ortaklar, Şekil 6.22’de gösterilmektedir.

Şekil 6.22. İştirak ürünlerini, ortak ürünü olarak görüp tercih eden ortaklar (%)

Tarım Kredi Kooperatifleri iştiraki ürünleri, ortak ürünü olarak görüp tercih eden ortakların oranı % 67'dir. Bu oran aslında ortakların 2/3 ünü ifade etse de % 90 ın üzerine çıkarılması ortakların menfaatine olacağı göz önüne alınarak hareket edilmelidir.

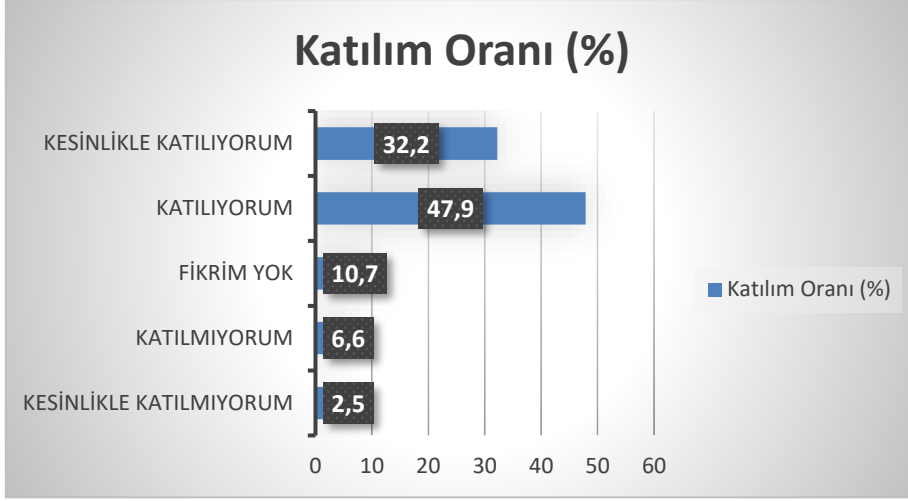
Örneğin, Tarım Kredi Birlik Anonim Şirketi, Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinin bir iştiraki olarak 2010 yılında Mersin'de çiftçi ortaklarının ve diğer iştiraklerinin ürünlerini pazarlamak amacı ile kurulmuştur. Tarım Kredi Birlik A.Ş. 2016 yılında, yine Tarım Kredi Kooperatifleri şirketlerinden, Etimesgut Bakliyat İşletmesini, Tekirdağ Uzunköprü Ham Yağ Tesisini, Kırklareli Ayçiçek Yağı Rafineri tesisini ve Balıkesir – Gömeç/Balıkesir Zeytin, Zeytinyağı İşletmesini bünyesine katarak ürün değerlendirme, üretim ve pazarlama faaliyetlerini arttırarak devam ettirmektedir.

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ailesinin bir üyesi olan şirket, karlılıktan ziyade ortakların, çiftçilerin ürünlerini olumsuz piyasa şartlarına karşı korumayı hedeflemekte, uygun piyasa fiyatlarında satın almakta ve işleyerek değerlendirmektedir. Çiftçilerden alınan natürel ürünleri fabrikalarında uluslararası standartlarda işleyerek, halka ekonomik, kaliteli ve doğal gıda tüketim imkânı sunmaktadır.

Tesislerinde işlediği ürünleri; Tarım Kredi Kooperatifleri, kamu kurum ve kuruluş yemekhaneleri, sosyal yardımlaşma kuruluşlarının gıda yardım kolileri, cezaevleri yemekhaneleri, toptancılar, catering firmaları ve marketler aracılığı ile halka ulaştırmaktadır. Her geçen gün müşteri portföyünü genişleten şirket, ihracat hedefleri ile de ülke ekonomisine katkı sağlayarak, gıda sektöründe bir dünya markası olma yolunda çalışmalarını sürdürmektedir.

Gıda, sigorta, bireysel emeklilik, hayvancılık, gübre, ilaç yem, tohum, plastik, lojistik, lisanslı depoculuk ve bilişim sektörlerinde üretim ve hizmet veren Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinde, Merkez Birliğinde 315, Bölge Birliklerinde 683, Kooperatiflerde 3.389, İştiraklerde 2.771 olmak üzere toplam 7 bin 158 personel çalıştırarak istihdam sağlamaktadır.

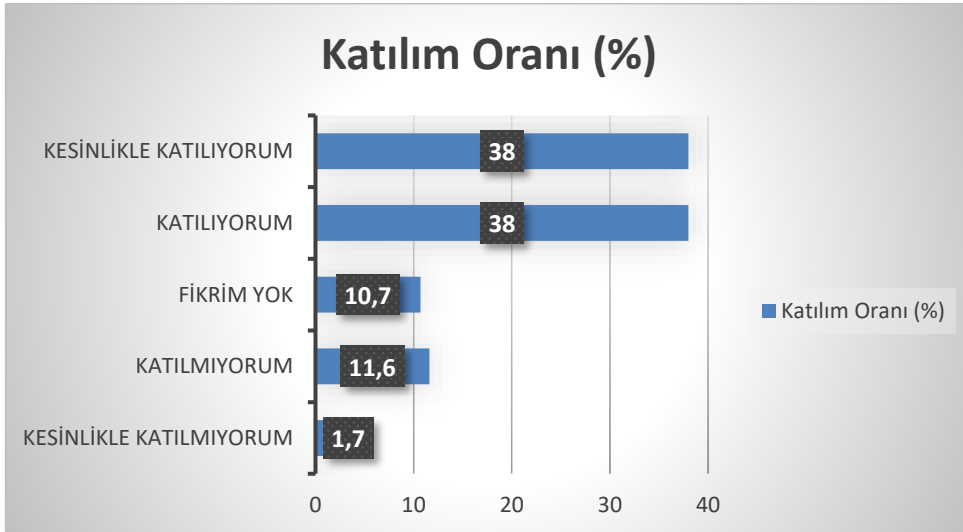
Tarım Kredi Kooperatiflerinin hem banka, hem tarımsal tedarikçi, hem de ürün değerlendirme kollarında faaliyet göstermesinde bir sakınca görmeyen ortaklar Şekil 6.23'de yüzde olarak ifade edilmektedir.

Şekil 6.23. Tarım Kredi Kooperatiflerinin çok amaçlı kollarda faaliyet göstermesinde bir sakınca görmeyen ortakların yüzdelik (%) oranları

Tarım Kredi Kooperatiflerinin hem banka, hem tarımsal tedarikçi, hem de ürün değerlendirme kollarında faaliyet göstermesinde bir sakınca görmeyen ortakların oranı % 80'dir. Ulaşılan sonuç, Tarım Kredilerin çok amaçlılık faaliyetlerini yine yüksek oranda onaylayan bir durumdur.

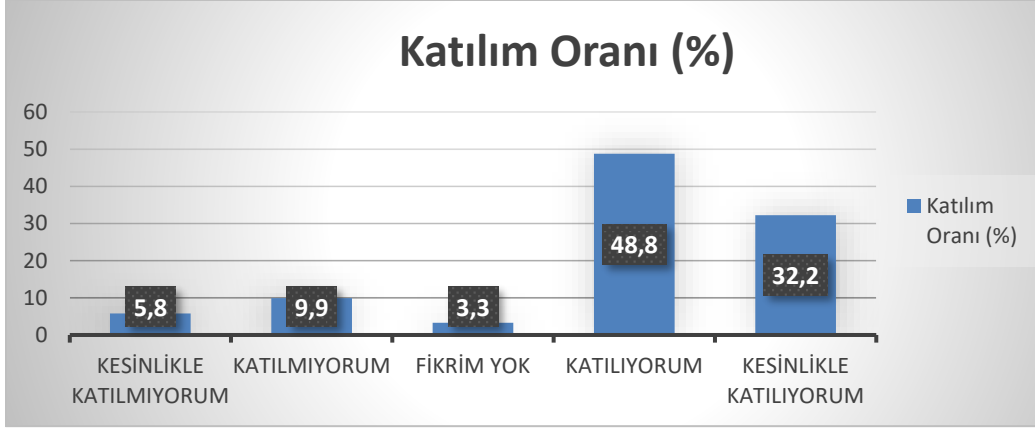
“Kredi kartı uygulamasına geçilmelidir. Bu kart ile nakdi ve aynı kredilerimi herhangi bir Tarım Kredi noktasında kullanabilmeliyim.” görüşünde olan ortaklar Şekil 6.24'te oransal olarak ifade edilmektedir.

Şekil 6.24. Kredi kartı uygulamasını bekleyen ortakların oranları

Kredi kartı uygulamasına geçilmesini talep eden ortakların oranı % 76'dır. Bu demektir ki, Tarım Kredi Kooperatifleri böyle bir uygulamaya yönelmelidir. Ortaklar kredi kartı uygulamasını talep etmektedirler.

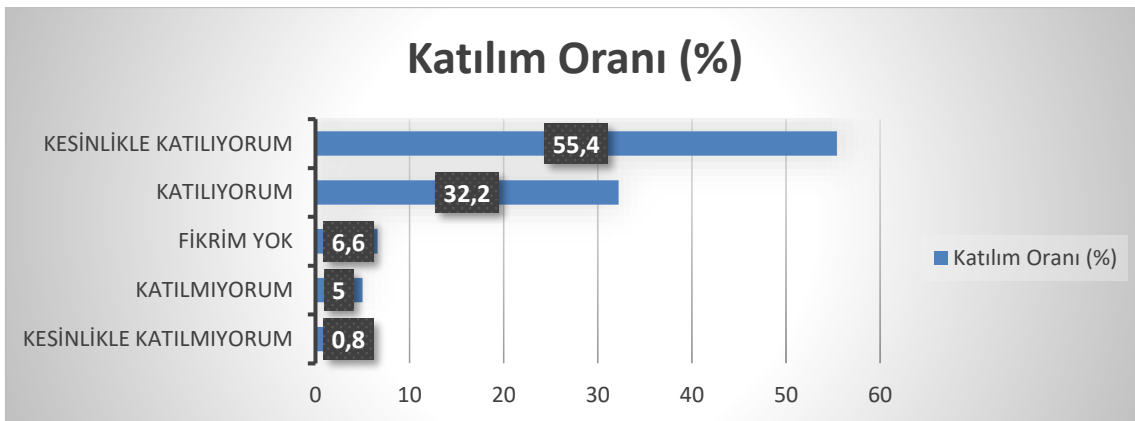
“Tarım Kredi Kooperatiflerinin, modern uygulamaları sergilediğine ve ortaklarına daha faydalı olmak için uğraş verdiğine inanıyorum.” diyen ortakların yüzde oranları Şekil 6.25.’te sütun grafiğiyle görsel olarak ifade edilmektedir.

Şekil 6.25. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, modern uygulamaları sergileyerek ortaklarına daha faydalı olmak için çalıştığına inanan ortaklar (%)

Tarım Kredilerin, modern uygulamaları sergilediğine ve ortaklarına daha faydalı olmak için uğraş verdiğine inanan ortakların oranı % 81 ile yüksek bir çoğunluktur. Yani ortaklar, Tarım Kredilere modern uygulama ve fayda sağlama yönünden inanmakta ve güvenmektedirler.

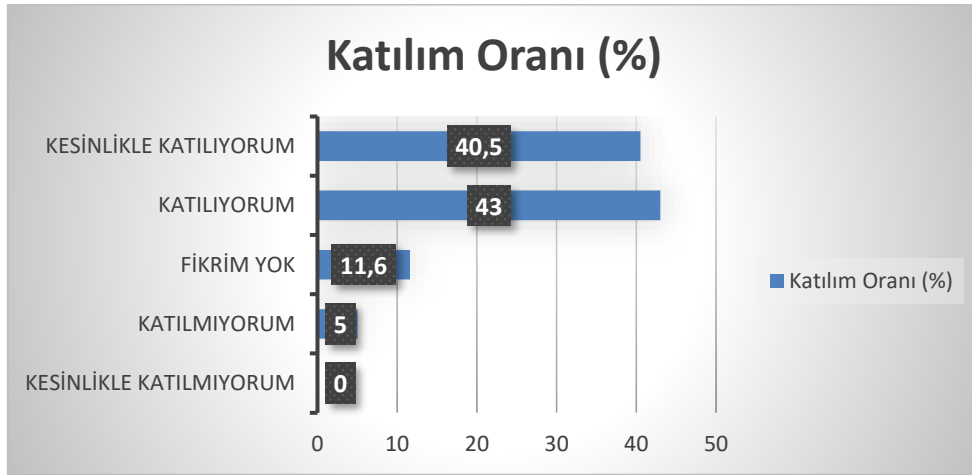
Büyük işletmelere ve bir araya gelerek yapılan siparişlere, toptan satış indirimleri ve işletmelerin maliyetini düşürücü uygulamalara yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olan ortakların yüzde oranları Şekil 6.26’da verilmiştir.

Şekil 6.26. İşletmelerin maliyetini düşürücü uygulamalara yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olan ortaklar (%)

Büyük işletmelere ve bir araya gelerek yapılan siparişlere, toptan satış indirimleri ve işletmelerin maliyetini düşürücü uygulamalara yer verilmesi gerektiğini düşünen ortakların oranı ankette % 87 olarak ortaya çıkmıştır. Yani Tarım Kredi Kooperatifleri, bahsedilen uygulamaları daha çok yapmalıdır. Son yıllarda, motorinde ve yemde çeşitli kampanyalar yapıldığı görülmektedir. Ancak büyük işletmelerin, Tarım Kredi Kooperatiflerine yönelmeleri, toptan satışı avantajlı hale getirebilmeleriyle mümkün olacaktır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin, işletmelerin bilinçli üretim alanlarında verimli ve etkin üretim gerçekleştirebilmeleri için doğru yatırım ve yönetim uygulamaları eğitimine ağırlık vermesi, böylece kredilerin geri dönüşümünde riski en aza indirileceği düşüncesine katılan ortakların oranları, Şekil 6.27’de yüzde olarak gösterilmektedir.

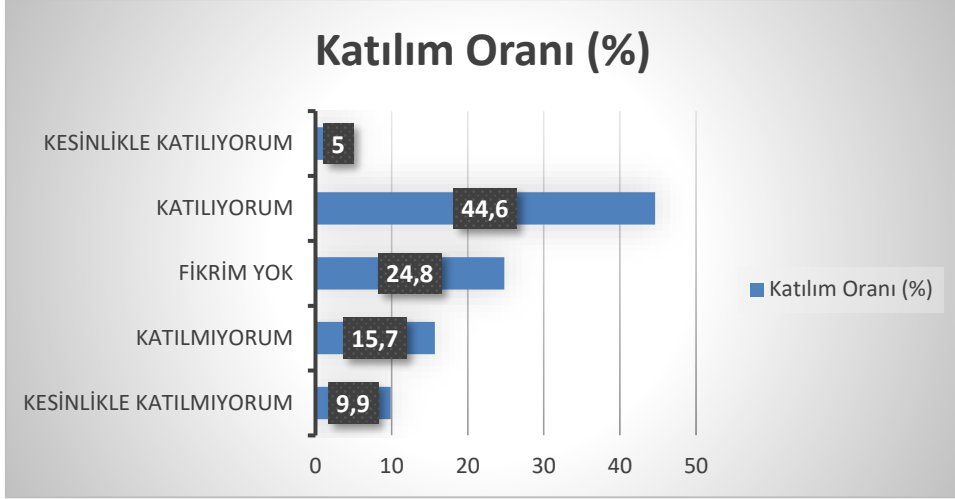

Şekil 6.27. Doğru yatırım uygulamaları eğitimine ağırlık verilmesini talep eden ortalar

Tarım Kredi Kooperatifleri, işletmelerin bilinçli üretim alanlarında verimli ve etkin üretim gerçekleştirebilmeleri için doğru yatırım ve yönetim uygulamaları eğitimine ağırlık vermeli, böylece kredilerin geri dönüşümünde riski en aza indirebilmeli diyen ortakların oranı % 83’dür. Bu rakam, Tarım Kredi Kooperatifleri planlı üretimin bilinçlendirmesine ağırlık vermelidir sonucunu ortaya koymaktadır.

“Teknik ve kredilendirme konularında yeterli toplantılar yapılıyor.” fikrini beyan eden ortaklar, Şekil 6.28’de grafiğe oransal olarak yansıtılmıştır. Elde edilen sonuca göre, olumsuz fikir beyan ortakların oranı % 26 ve fikrim yok diyen ortakların oranı % 25 olup yüksek bir oranı temsil etmektedir.

Şekil 6.28. Teknik ve kredilendirme konularında yeterli toplantıların yapıldığını bildiren ortaklar (%)

Teknik ve kredilendirme konularında yeterli toplantılar yapıldığını bildiren ortakların oranı % 49'da kalmıştır. Aslında bir önceki sorunun cevabı da yeterli toplantıların yapılmadığı yönüne işaret olarak kabul edilebilir. Burada Kooperatif ortaklarının bu tür toplantıları talep etmeleri ve katılım sağlamaları önemlidir. Bu olumsuzluğun giderilebilmesi için Tarım Kredi Kooperatifleri teknik ve kredilendirme toplantılarına ağırlık vermelidir.

Ürün alım istasyonları kurularak ya da TMO depolarından yararlanarak ürün alımı yapılması fikrini ifade olan ortakların katılım oranları, Çizelge 6.14'te gösterilmektedir.

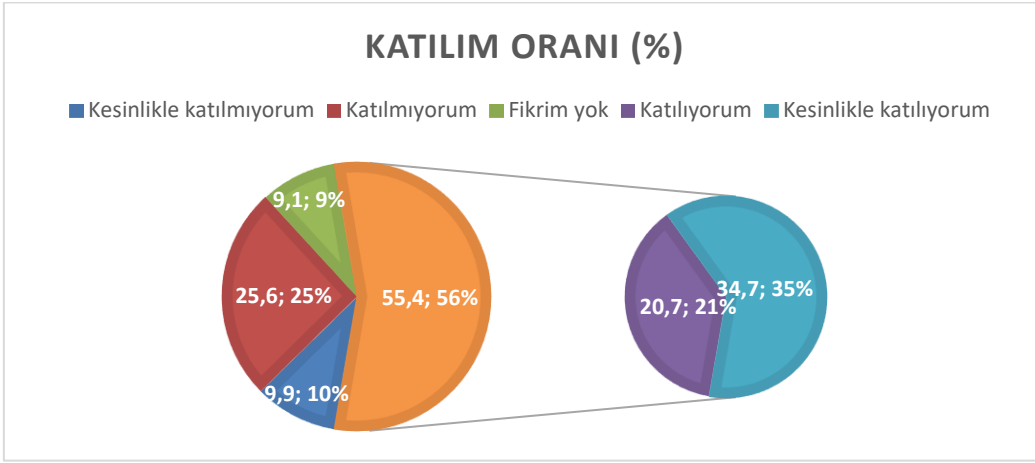
Çizelge 6.14. Ürün alım istasyonları kurularak ya da TMO depolarından yararlanarak ürün alımı yapılması fikrine katılan ortakların oranları

Fikir İfade Düzeyi	Frekans	Yüzde, %
1	2	1,7
2	7	5,8
3	6	5,0
4	37	30,6
5	69	57,00
Toplam	121	100,00

Ürün alım istasyonları kurularak ya da TMO depolarından yararlanarak ürün alımı yapılması gerektiğini düşünen ortakların oranı % 87 olup büyük bir kitleyi temsil etmektedir. Hatta bu düşüncede olan ortaklar % 57 ile kesin katılma beyanı vermiştir ve bu rakamda dikkate

değerdir. Dolayısıyla ürün alımı Tarım Kredi Kooperatiflerinde sağlam bir zeminde giderek arttırılmalıdır.

“Lisanslı depoculuk konusunda destek göremediğimiz için ürünlerimizi bekletemiyor ve değer fiyatından satamıyorum.” görüşünü olum ya da olumsuz yanıt bildiren ortakların yüzde oranları, Şekil 6.29’da oransal olarak ifade edilmektedir.

Şekil 6.29. Ürünlerinin pazar değerini arttırmak için lisanslı depoculuk konusunda destek bekleyen ortakların yüzdelik (%) oranları

Lisanslı depoculuk konusunda destek göremediği için ürünlerini bekletemediğini ve değer fiyatından satamadığını söyleyen ortakların oranı % 56’dır. Çıkan değer ortakların bu duruma şiddetle önem vermediğini, gelişi güzel önemseydiğini, edinilen bilgiler doğrultusunda da zaten “önceden satma eğilimi” gösterdikleri davranışını ortaya koymaktadır. Yani çiftçi genelde ürününü sezonda satmak istemektedir. Ancak üretici, sezonda ürünün değer yapmadığı gerçeğini göz ardı etmektedir.

Ülkemizde 10 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5300 Sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu’nun amacı; tarım mamullerinin ticaretini kolaylaştırmak, tarım mamullerinin depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, mamul sahiplerinin mamullerinin emniyetini sağlayarak kalitesini korumak, mamullerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, mamullerin mülkiyetini temsil eden, finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkarmak, standartları belirlenmiş tarım mamullerinin ticaretini geliştirmek üzere LDS’nin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (Büyükcebeci 2006).

LDS ile hedeflenenler (Ünal 2011):

- Nakliye maliyetleri ve mamul kayıplarının azaltılması,
- Tarımsal mamul ticaretinin kayıt altına alınması, vergi gelirlerinin arttırılması ve milli gelire katkı sağlanması,
- Mamulün fiziki olarak yeri değiştirilmeksizin, mülkiyetini temsil eden ürün senedi aracılığıyla el değiştirmesinin sağlanması ve bu sayede ürün senetlerinin hububat borsalarında işlem görmesini sağlayarak borsaların geliştirilmesi, ürün senedi aracılığı ile kredi kullanımının yaygınlaştırılması,
- Mamullerin güvenliğinin ve sağlıklı ortamlarda depolanmasının sağlanması,
- Mamullerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar aracılığıyla saptanmasının sağlanması,
- Mamulünü hasat dönemi sonrasında satmak isteyen üreticiye depo sağlanarak, üreticinin ihtiyacı olduğu dönemde mamulünü değerlendirmesine imkân verilerek piyasadaki mamul arzının daha uzun bir döneme yayılmasının sağlanması,
- Lisanslı depo işleticilerinin kişiler arasında ayırım yapmaksızın tarım mamullerini kabul etmelerinin temin edilmesi şeklinde sıralamak mümkündür.

6.2.9. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Bu çalışmada çok amaçlı politikaların kooperatif ortaklarına etkisi incelenmektedir. Bu doğrultuda oluşturulan hipotezler ve araştırma modeli aşağıdaki gibidir:

H1: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften ekonomik beklentilerini, anlamlı olarak etkilemektedir.

H2: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften ekonomik beklentilerini, anlamlı olarak etkilememektedir.

H3: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften sosyal alanda beklentilerini, anlamlı olarak etkilemektedir.

H4: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften sosyal alanda beklentilerini, anlamlı olarak etkilememektedir.

H5: Kooperatif ortaklarının çok amaçlı politikalara ilişkin algıları, eğitimlerine göre farklılaşmaktadır.

H6: Kooperatif ortaklarının çok amaçlı politikalara ilişkin algıları, ortak sürelerine göre farklılaşmaktadır.

H7: Kooperatif ortaklarının çok amaçlılık politikalarına ilişkin algıları, yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

Bu hipotezler için varyans analizi, korelasyon analizi ve doğrusal modelleme yöntemlerinden yararlanılması faktörler arasındaki ilişkinin tespiti açısından doğru olacaktır.

6.2.9.1. Korelasyon Analizi ve Sonuçları

Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir.

Korelasyon analizinde amaç; bağımsız değişken (x) değiştiğinde, bağımlı değişkenin (y) ne yönde değişeceğini görmektir.

Korelasyon analizini yapabilmek için her iki değişkenin de sürekli olmaları ve normal dağılım göstermeleri gerekmektedir.

Korelasyon analizi sonucunda, doğrusal ilişki olup olmadığı, varsa bu ilişkinin derecesi korelasyon katsayısı ile hesaplanır. Korelasyon katsayısı “r” ile gösterilir ve -1 ile +1 arasında değerler alır.

Şimdi H1 ve H2 hipotezlerimize en yakın faktörlerimizle korelasyon uygulayalım:

H1: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften ekonomik beklentilerini, anlamlı olarak etkilemektedir.

H2: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften ekonomik beklentilerini, anlamlı olarak etkilememektedir.

Çizelge 6.15. Tanımlayıcı İstatistik Tablosu (H1 ve H2 için)

Korelasyon konuları	Mean (ortalama değer)	Std. Deviation (standart sapma)	N (örnek sayısı)
isimkolay	4,3223	,69779	121
birçokfaalyürütme	3,8430	1,08787	121

Çizelge 6.16. Korelesyon (İşerin kolaylaşması ve birçok faaliyeti yürütme arasında)

		isimkolay	birçokfaalyürütme
isimkolay	Pearson Correlation	1	,298**
	Sig. (2-tailed)		,001
	Sum of Squares and Cross-products	58,430	27,124
	Covariance	,487	,226
	N	121	121
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	,298**	1
	Sig. (2-tailed)	,001	
	Sum of Squares and Cross-products	27,124	142,017
	Covariance	,226	1,183
	N	121	121

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Korelasyon katsayısı 0,298 değeri, 0,01'den büyük çıktığı için çok amaçlı politikalarla çiftçilerin işlerinin kolaylaşması arasında pozitif yönlü ilişki olup bu ilişki kuvvetlidir. Yani, H1: Çok amaçlı politikalar, ortakların kooperatiften ekonomik beklentilerini, anlamlı olarak etkilemektedir.

Başka bir korelasyona bakalım;

H3: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften sosyal alanda beklentilerini, anlamlı olarak etkilemektedir.

H4: Çok amaçlı politikalar ortakların kooperatiften sosyal alanda beklentilerini, anlamlı olarak etkilememektedir.

Sosyal alanda beklentilere örnek olarak projelere katılma kararı ele alınmıştır. Bu yönde yapılan analiz aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Çizelge 6.17. Korelasyon (sosyal beklenti ve birçok faaliyeti yürütme arasında H3 ve H4 için)

		yönyaprojekt	birçokfaalyürütme
yönyaprojekt	Pearson Correlation	1	,412**
	Sig. (2-tailed)		,000
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	,412**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

a. Listwise N=121

Korelasyon katsayısı 0,412 değeri, 0,01'den büyük çıktığı için çok amaçlı politikalarla (birçok faaliyeti bir arada yürütme ile) yönlendirme yapıldığında, projelere katılma kararı (sosyal beklenti) arasında pozitif yönlü ilişki olup bu ilişki bir önceki hipotezimiz olan "işleri kolaylaştırmaya" (ekonomik beklenti) göre daha kuvvetlidir.

"H5: Kooperatif ortaklarının çok amaçlı politikalara ilişkin algıları, eğitimlerine göre farklılaşmaktadır." Hipotezine göre çıkan sonuç aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 6.18. Tanımlayıcı İstatistik Tablosu (H5 için)

	Mean	Std. Deviation	N
isimkolay	4,3223	,69779	121
birçokfaalyürütme	3,8430	1,08787	121
eğitimdurum	1,5950	,82238	121

Çizelge 6.19. Korelasyon (eğitim durumu, işlerin kolaylaşması ve birçok faaliyet arasında)

Control Variables			isimkolay	birçokfaalyürütme
eğitimdurum	isimkolay	Correlation	1,000	,305
		Significance (2-tailed)	.	,001
		df	0	118
birçokfaalyürütme	birçokfaalyürütme	Correlation	,305	1,000
		Significance (2-tailed)	,001	.
		df	118	0

Yukarıdaki tabloda çok amaçlılık politikalarıyla (birçok faaliyetin bir arada yürütülmesi) işlerin kolaylaşması arasında, eğitim durumunun olumsuz etki yapmadığı 0,305 değerinden anlaşılmaktadır. Ancak eğitim durumuyla birçok faaliyetin bir arada yürütülmesi

ele alındığında, -0,081 katsayısı (0,01'den negatif yönde büyük) negatif ve zayıf bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

- Korelasyon katsayısının işareti pozitifse, değişkenlerden birinin değeri artarken (azalırken) diğerinin de arttığını (azaldığını) gösterir.
- Korelasyon katsayısının işareti negatifse, değişkenlerden birinin değeri artarken (azalırken) diğerinin değerinin azaldığını (arttığını) gösterir. Yani ters yönlü bir ilişki söz konusudur.

Çizelge 6.20. Korelasyon (birçok faaliyet ve eğitim durumu arasında)

		birçokfaalyürütme	eğitimdurum
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	1	-,081
	Sig. (2-tailed)		,377
	N	121	121
eğitimdurum	Pearson Correlation	-,081	1
	Sig. (2-tailed)	,377	
	N	121	121

“H6: Kooperatif ortaklarının çok amaçlı politikalara ilişkin algıları, ortak sürelerine göre farklılaşmaktadır.” Hipotezine göre durum, aşağıda korelasyona tabi tutulmuş ve şu sonuçlar bulunmuştur:

Korelasyon katsayısı (pearson correlation) 0,271 olduğundan ve 0,01 sınır değerinden (significant) büyük olduğundan ortaklık süreleriyle, bir çok faaliyeti bir arada yürütme arasında normal pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Çizelge 6.21. Korelasyon (birçok faaliyet ve ortaklık süreleri arasında, H6 için)

		birçokfaalyürütme	ortaklıksüre
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	1	,271**
	Sig. (2-tailed)		,003
	N	121	121
ortaklıksüre	Pearson Correlation	,271**	1
	Sig. (2-tailed)	,003	
	N	121	121

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Çizelge 6.22. Korelasyon (birçok faaliyet ve yaş arasında, H7 için)

		birçokfaalyürütme	yaşı
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	1	,136**
	Sig. (2-tailed)		,138
	N	121	121
yaşı	Pearson Correlation	,136**	1
	Sig. (2-tailed)	,138	
	N	121	121

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Çizelge 6.22.'de “H7: Kooperatif ortaklarının çok amaçlılık politikalarına ilişkin algıları, yaşlarına göre farklılaşmaktadır.” Hipotezine göre yapılan korelasyonda korelasyon katsayısı 0,136 olarak bulunduğundan 0,01 sınır değerinden büyük çıktığından birçok faaliyeti bir arada yürütme ile ortakların yaşları arasında **normal pozitif yönlü olumlu ilişki** vardır. Dolayısıyla yaş miktarı arttıkça çok amaçlılık faaliyetlerine bakış olumlu yönde etkilenmektedir. Yani H7 hipotezi de kabul edilmektedir.

Çizelge 6.23. Korelasyon (yaş, eğitim ve ortaklık sürelerinin ortak gösterimi)

		birçokfaalyürütme	yaşı	eğitimdurum	ortaklıksüre
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	1	,136	-,081	,271**
	Sig. (2-tailed)		,138	,377	,003
	N	121	121	121	121
yaşı	Pearson Correlation	,136	1	-,516**	,491**
	Sig. (2-tailed)	,138		,000	,000
	N	121	121	121	121
eğitimdurum	Pearson Correlation	-,081	-,516**	1	-,229*
	Sig. (2-tailed)	,377	,000		,011
	N	121	121	121	121
ortaklıksüre	Pearson Correlation	,271**	,491**	-,229*	1
	Sig. (2-tailed)	,003	,000	,011	
	N	121	121	121	121

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Çizelge 6.24. Korelasyon (birçok faaliyet, güçlü aidiyet ve işlerin kolaylaşması)

		birçokfaalyürütme	güçlüaidiyet	isimkolay
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	1	-,201*	,298**
	Sig. (2-tailed)		,027	,001
	N	121	121	121
güçlüaidiyet	Pearson Correlation	-,201*	1	-,249**
	Sig. (2-tailed)	,027		,006
	N	121	121	121
isimkolay	Pearson Correlation	,298**	-,249**	1
	Sig. (2-tailed)	,001	,006	
	N	121	121	121

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Çizelge 6.24'deki korelasyonda bir değişkenin diğer değişkenlerle olan etkileşimi incelendiğinde;

H0: Değişkenler arasında ilişki yoktur. H1: Değişkenler arasında ilişki vardır.

Korelasyon analizi sonucunda, değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları belirlenmiştir. Buna göre güçlü aidiyetle ilgili soru % 5 önem seviyesine göre incelenmiş olup,

0,05'ten küçük olan değerler ilişkinin olmadığını gösterirken yani H0 hipotezi reddedilirken, % 5'ten büyük olan değerler değişkenler, arasında ilişkinin varlığını yani H1 hipotezinin kabul edildiğini gösterir. Bu durumda güçlü aidiyet duygusu hissetmekle, birçok faaliyetin bir arada yürütülmesi arasında % 5 önem seviyesinde -0,201 rakamı ile zayıf ve pozitif yönlü bir korelasyon mevcuttur. (Güçlü aidiyet sorusu olumsuz şekilde sorulduğundan sonuç negatif çıksa da pozitif olarak yorumlanmıştır.) İşlerin kolaylaşması açısından ise % 1 önem seviyesinde 0,298 rakamı ile normal ve pozitif yönlü bir korelasyon bulunduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 6.25. Aidiyet ve Tarım Kredi Koop. olmasa dahi faaliyetleri yürütebilme konularında çoklu korelasyon tablosu

		birçokfaalyürütme	güçlüaidiyet	olmasafaalyürüt
birçokfaalyürütme	Pearson Correlation	1	-,201*	-,036
	Sig. (2-tailed)		,027	,693
	N	121	121	121
güçlüaidiyet	Pearson Correlation	-,201*	1	-,021
	Sig. (2-tailed)	,027		,818
	N	121	121	121
olmasafaalyürüt	Pearson Correlation	-,036	-,021	1
	Sig. (2-tailed)	,693	,818	
	N	121	121	121

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Yukarıdaki korelasyonda, birçok faaliyeti bir arada yürütme bağımlı değişkeninin Tarım Kredi Kooperatifleri olmasa da faaliyetlerin yürütülmesi bağımsız değişkeniyle olan etkileşimi incelendiğinde;

Tarım Kredi Kooperatifleri olmasa da faaliyetlerini yürütebileceğine inanma açısından ise % 5 önem seviyesinde -0,036 rakamı ile zayıf ve ters yönlü bir korelasyon bulunduğu anlaşılmaktadır. Yani burada da aslında zayıf bir şekilde de olsa faaliyetlerini yürütemeyeceği anlamı çıkmaktadır.

6.2.9.2. Varyans Analizi ve Doğrusal Modelleme Sonucu

Varyans analizi iki ya da daha fazla ortalama arasında fark olup olmadığı ile ilgili hipotezi test etmek için kullanılır. İki ortalama arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için t testi de kullanılabilir. Fakat t testi, ikiden fazla ortalamanın karşılaştırılması gerektiği durumlarda sorun yaşamaktadır.

Çizelge 6.26. Basit Doğrusal Regresyon (Bir bağımlı değişken ile bir bağımsız değişken arasındaki ilişki) Parametre Tahminleri

Model	Standart Olmayan Katsayılar (Unstandardized Coefficients)		Standart Katsayı (Standardized Coefficients)	t değeri	Sig. (Önem Derecesi Değeri)	Doğrudaşlık İstatistiği (Collinearity Statics)	
	B	Standart Hata (Std.Error)	B			Tolerans (Tolerance)	VIF
Sabite (Constant)	2,853	0,351	0	8,128	0,000		
Birden çok faaliyetin gelirleri arttırmada katkı sağlaması	0,272	0,093	0,260	2,934	0,004	1,000	1,000

Varyans analizinde **bağımlı** ve **bağımsız değişkenlerden** bahsedilir. Bağımsız değişkenlere faktör adı verilir. Faktörlerin, bağımlı değişkenler üzerinde etkisi araştırılır. Bağımsız değişkenin kategorik, bağımlı değişkenin ise metrik olması gerekmektedir. Bunu bir örnek ile açıklayacak olursak;

- Bağımsız Değişken: Cinsiyet (Erkek, Kadın) veya ortaklık süreleri
- Bağımlı Değişken: Tarım Kredi Kooperatifi ortağının çok amaçlılık politikalarından memnuniyet düzeyi.

Bağımsız değişkenin ikiden fazla gruptan oluştuğu durumlarda vardır. Bir örnek verelim:

- Bağımsız Değişken: Ortağın Kooperatifteki konumu (üye, denetçi, yönetim kur. üyesi, başkan)
- Bağımlı Değişken: Çok amaçlılık politikalarından memnuniyet düzeyi

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) en basit varyans analizidir. İki tane değişken vardır. Bunlardan birisi kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir. Diğer de metrik özellik gösteren bağımlı değişkendir. Bağımsız değişken içerisinde yukarıdaki örnekte olduğu gibi (kooperatifteki konumlar) iki veya daha fazla grup olabilir. Tek Yönlü ANOVA, bu gruplara göre, bağımlı değişkendeki ortalamalar arasında fark olup olmadığını test eder.

Çizelge 6.26.'ya göre, ortak etmen katsayılarından (coefficients) elde edilen doğrusal modelimizin tahmin sonucu aşağıdaki gibidir:

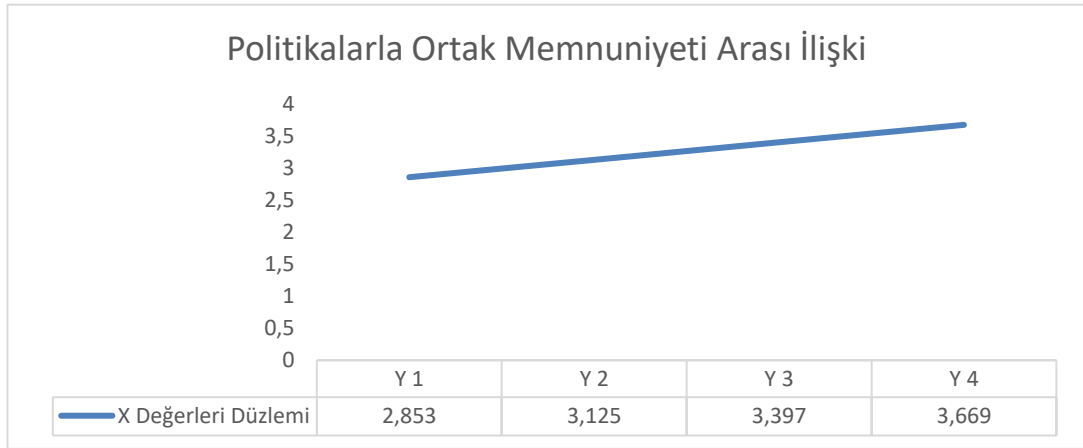
Tek yönlü varyans analizi sunucunda elde edilen Doğrusal Denklem;

$$Y=2,853+0,272X$$

Burada Y bağımlı değişken gelir düzeyindeki artışı X ise bağımsız değişkeni ise birçok faaliyetin bir arada yürütülmesi anlamına gelmektedir. İstatistiksel ilişki anlamlıdır.

$$X=0 \text{ için } Y= 2,853 \quad X=2 \text{ için } Y= 3,397$$

$X=1 \text{ için } Y= 3,125 \quad X=3 \text{ için } Y= 3,669$ rakamları x, y grafik düzleminde yerine konulduğunda, aşağıdaki doğrusal model grafiği ortaya çıkmaktadır.

Şekil 7.1. Doğrusal Model Grafiği

Şekil 7.1'deki doğrusal model grafiğinde, Tarım Kredi Kooperatiflerinde uygulanan çok amaçlı politikalarla, ortak memnuniyeti yani ortakların bu faaliyetleri olumlu karşılması arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki mevcuttur. Uygulanan politikalarla memnuniyet arasındaki ilişkinin, y düzlemi 45 derece yönünde daha da artması arzulanan en ideal durumdur. Doğrunun 90 derece yönünde ilerlemesi ise memnuniyet düzeyini arttırsa da uygulanan faaliyetlerle orantısızlığı ifade edecektir. Burada Tarım Kredi Kooperatiflerinin varlığını koruyan proje ve faaliyetlerle büyümesi çok önemlidir.

Doğrusal modelimizin en ideal düzeye ulaşması için anket sonuçlarından alınan verilerin, en iyi şekilde değerlendirilerek sürekli güncellenen, dinamik ve şeffaf politikalarla aktive edilmesi, ortakların memnuniyetine ve kooperatif-ortak ilişkilerine daha da katkı yapacaktır.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda kooperatifçiliğin teşvik edilip destekleneceği açıkça düzenlendiği halde, Türkiye'de izlenen politikalar gerçek bir kooperatifçiliğin oluşmasını sağlayamamıştır. Son yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle kooperatiflerin özerkliği konusunda önemli adımlar atılırken, kamu desteklerinin azalması ve uygun politikalar oluşturulamaması nedenleriyle beklenen iyileşmeler gerçekleşmemiştir (Rehber 2007).

Kooperatiflerin siyaset ile ilişkileri incelendiğinde ise karşımıza daha farklı sorunlar çıkmaktadır. İlke olarak kooperatiflerin siyasetle ilgili olması doğaldır. Ancak bu ilgi, ulusal politikalar, kooperatifçiliğin gelişimi, tarım ve üretici sorunlarıyla ilgili olmalıdır. Bunun ilerisi ve özellikle ideolojik politikalar ve bir siyasi partiyle organik ilişkiler kooperatifleşme hareketine zarar verebilir (Atik 2014).

Türkiye'de devlet kooperatif ilişkisine ortakların bakışı da problemlidir. Üreticiler kooperatifleri kendi örgütleri olarak değil, bir kamu kurumu gibi görmektedirler. Bu durum gerçek demokratik kooperatiflerin oluşmasının önüne geçmekte ve kooperatiflerde sahiplenme sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Ortakların kooperatiflerine bağlılığı, kooperatiflerin başarısı açısından son derece önemlidir. Bu çalışmayla, ortakların tarım kredi kooperatiflerine yönelmesi sonucunda işletmelerine katkıları, bilinç düzeyleri, çok amaçlı politikalardan memnuniyetleri ve aidiyet duyguları, anket sonuçlarına dayanılarak ortaya konulmuştur.

1581 ve 5330 sayılı yasalara tabi Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri, 4572 sayılı yasaya tabi Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri ile 1163 ve 3476 sayılı yasalara tabi Tarımsal Kooperatifler, 6172 sayılı yasaya tabi Sulama Kooperatifleri ve Birlikleri, 5996 sayılı yasaya tabi Islah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri, tarımdaki yasal ayrışmayı ve dağınıklığı gözler önüne sermektedir. Bir de bunların üç bakanlık üzerinden yürütüldüğünü eklersek (Gıda, Tarım Hayvancılık Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) karmaşıklık daha iyi anlaşılacaktır. Halbuki bu kadar ayrı yasa yerine tarımsal kooperatifler, tek çatı altında, ayrı kollarda faaliyet göstermelidirler.

Tarımsal kooperatiflerin tabi olduğu çok sayıda kanunun bulunması, bu kanunlarda daha çok devletçiliğin öne çıkması, yasaların yeterli esnek çalışma ortamını sağlayamaması, tarımsal kooperatif örgütlerinin etkinliğini azaltmaktadır.

5330 Sayılı Kanun, kooperatifler arası dayanışma ilkesi dayanağında, diğer tarımsal amaçlı kooperatiflerin, Tarım Kredi Kooperatifleri ile iş birliği yapmalarına ve paydaş olarak çalışmalarına imkan tanımaktadır. Böylece ülkede faaliyet gösteren diğer tarımsal amaçlı kooperatifler, Tarım Kredi Kooperatiflerine ortak olabilmektedirler.

Kooperatiflerin karşılaştıkları en önemli sorun finansman sorunudur. Tarımsal kooperatiflerin ve birliklerin kendi finansman kaynaklarını oluşturma ve kısıtlı olan kaynaklarını rasyonel şekilde kullanmalarına ilişkin sıkıntıları öteden beri bilinmektedir. Bu doğrultuda, kooperatiflerin mevcudiyetlerini devam ettirmeleri için günlük politikalardan etkilenmeyen güvenli finansman kaynaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Ulusal düzeyde oluşturması gereken kooperatifçilik politikasıyla, finansman sorununun çözümüne yönelik araç, yöntem ve tedbirlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla genellikle bir Kooperatifler Bankası kurulması öngörülse de, özelleştirilecek kamu bankalarının çoğunluk hissesinin tarımsal amaçlı kooperatiflerin üst birliklerine devrinin yapılması yönünde siyasi iradenin tercih kullanması, tarımsal amaçlı kooperatifler ve birliklerin fonlarının tek elde toplanması ve özellikle üretici lehine bu fonların kullanımının sağlanması konuları tarımsal kooperatiflerin finansman sorunlarının aşılmasında alternatif olabilecek çözümlerdir. Bu konu üzerinde tarımsal amaçlı kooperatifler ve birliklerin mutabakat sağlamaları ve siyasi iradenin de bu mutabakata destek vermesi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır (Atik 2014).

Tarım Kredi Kooperatifleri, 2011 yılında kamuoyuyla paylaştığı “Tarım Kredi 2023 Strateji Belgesi ve Eylem Planı” çalışmasında, finansman sorununu çözmek için Tarım Kredi Kooperatiflerinin bankacılık hizmetlerine hazırlanarak, kendi bankasını kurması hedeflenmektedir.

Ülkemizde ortak-kooperatif ilişkilerinin zayıf olması, üreticilerde örgütlenme bilincinin tam olarak oluşmaması ve buna bağlı olarak kooperatifi sahiplenememeleri, seçilen yöneticilerin kooperatifin birikimlerinden faydalanmak maksadıyla bu görevi üstlendikleri algısının, kooperatif ortaklarında hakim olması, denetim mekanizasyonunun iç ve dış yönlerden kurulamayarak verimli bir organizasyon sisteminin gerçekleştirilememesi, ortakların ve yöneticilerin kooperatif ilkeleri hakkında yeterli bilgi ve donanıma sahip olmamaları, kooperatiflerdeki finansmanın doğru yönlendirilmemesi, kooperatiflerin fon ve sermaye birikimlerini değerlendiren güçlü bir finansman kaynağı oluşturmalarını temin edecek, kooperatifler bankasının sağlanamaması gibi sorunlar, kooperatifçilik hareketinin gelişimini önlemektedir (Özdemir 2016).

Bir kooperatifler bankası için önemli olan sadece öz sermaye değildir. Kooperatifler için öz sermaye kadar önemli olan, Merkez Bankası reeskont kredilerinden yararlanma ve mevduat toplamadır. Böylece kurulan kooperatifler bankası, tarım kredi kooperatiflerine sadece kredi vermeyecek, fon yönetimi, yatırım ve finansman desteği verecektir.

Tarımsal finansman, tarımsal girdi, ürün değerlendirme vb. rolleri üstlenen Tarım Kredi Kooperatifleri, finansal bağımlılığın ortaya çıkardığı ve öz kaynakların canlandırılmadığı bir yapı içerisinde mücadele vermektedir. Tarım Kredi kooperatiflerinin 1625 birim kooperatif ve 180 hizmet bürosunda bulunan varlığı, azımsanamayacak bir rakam olsa da bu kooperatiflerin etkin yönetiminin temelinde güçlü, dış etkilere bağımlılığı düşük bir finans desteğinin üzerine, verimli personel ve doğru yönetimin inşa edilmesi başarılı bir netice getirecektir.

Kooperatifler bankası 1581 sayılı kanunda bahsedilen Tarım Kredilerin mevduat toplama görevini yerine getirmesi, finansman kaynağını güçlendirmesi, elde edilen karların uygun üretim alanlarında kullanılması, kaynak maliyetlerinin bugünkü % 15 - % 16 seviyelerinden daha aşağıya çekilmesi, üretimin hızlanması ve devletin yükünün hafiflemesi gibi olumlu sonuçları doğuracaktır.

Çok amaçlı politikalarda, bir hammadde veya ürün konusunda kooperatife gelen ortak, diğer ihtiyacı da aynı yerden uygun koşulda sağlayabildiği takdirde kooperatife bağlılık derecesi artabilecektir. Bu faaliyetlerin ortakta oluşturduğu bağlılık duygusu, ortağı zorlama, inciterek satış yapma ve dikte etme şekline varmadan ortağın yürüttüğü tarımsal faaliyetin tipi, boyutu, planlamaları göz önüne alınarak samimi ve saygılı bir pozisyonda yapılmalıdır.

Bölgesel ürün deseni farklılıkları, Merkez Birliği tarafından hesaba katılarak Bölge ve Birim Kooperatiflerine gereken destek verilmelidir.

Bugün dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde, tarım ve hayvancılık kooperatifleri önemli ekonomik birer güç haline gelmişlerdir. Dünyada en büyük ciroya sahip kooperatifler, tarımsal kooperatiflerdir. Süt üretiminin Norveç'te yüzde 99'u, Almanya'da yüzde 82'si, ve Hollanda'da yüzde 88'i tarımsal kooperatifler tarafından gerçekleştirilmektedir. (Tarım Kooperatifleri Merkez Birliği 2015). Bununla birlikte Türkiye'de tarım ürünleri piyasaları aracılardan egemenliğindedir. Hayvansal ürünlerde üreticiden nihai tüketiciye kadar ürün 6-7 kez, bitkisel ürünlerde 4-5 kez el değiştirmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu sayı 2-3'ü geçmemekte, aracı konumunda olanlar ise genellikle çiftçi örgütleri olmaktadır (NKÜ TZF Dergisi 2015).

Kuzey Avrupa ülkelerindeki kooperatiflerinde, birleşme ve ihtisaslaşma temel strateji olarak benimsenmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri iştiraki Gübretaş A.Ş.'nin Tarım Kredi Kooperatifleri ve özel bayileri aracılığıyla 2017 yılı itibariyle gerçekleştirdiği pazar payı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre % 30,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu 3,49 milyar TL konsolide ciroya sahip finansal yapı ve ihtisaslaşmanın bir neticesidir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin 17 Bölge Birliği ve 1625 Birim Tarım Kooperatifi faaliyetleri, 2017 yıl sonu itibariyle incelendiğinde, 4.994.289.607 TL'si indirimli kredi, 2.625.024.485 TL'si indirimsiz kredi olmak üzere toplam 7.619.314.092 TL toplam kredi kullandırdığı anlaşılmaktadır. Özkaynaklar, 2013 yılında 4.378.575.103 TL iken 2017 yılsonunda 6.436.388.295 TL'ye ulaşmıştır. Ancak diğer bankalardan kullanılan kredi 2013 yılında 1.809.935.633 TL iken, 2017 yılında 3.887.655.328 TL'ye çıkmıştır. İşte bu durum kullanılan kredinin % 51'nin T.C. Ziraat Bankası ve Diğer Bankalar kaynaklı olduğu anlamına gelmektedir.

Bir başka yönden, Tarım Kredi Kooperatiflerinin onarılması gereken yönü de siyasi değişimlerden kolaylıkla etkilenebilen bir yapısının bulunmasıdır.

Bu durum işte profesyonelleşmeyi azaltmakta, ehliyetsiz ve kooperatif hâkimiyeti zayıf bir görüntünün meydana gelmesine ve dolayısıyla çok amaçlılığın lehimize değil aleyhimize, verimsiz bir tablo şeklinde karşımıza çıkmasına yol açmaktadır. Ayrıca çok merkezîyetçi bir yapı, Bölgelerin karar almaları geciktirmekte ve böylece amacına ulaşmayan faaliyetler olarak göze çarpmaktadır. Burada piyasayı en iyi ve anında okumak çok önemlidir.

Birden fazla hizmet ve faaliyet yürütme ile tarımın finans maliyetlerini alt düzeye çekmek amaçlanmalıdır. Bu şekilde profesyonel ve işini severek yapan kadrolarla ortak-kooperatif iletişimi hızlanacak ve kooperatif ile üretim sahası birbirini tamamlayarak sinerji artacaktır. Bu itibarla, ortakların ihtiyaç ve önerileri, hangi konuya ne kadar yatırım yapılması gerektiğine gerçekçi boyuttan yön verecektir. Ayrıca çok amaçlı politikalar, tarımın desteklenmesi odaklı olmalıdır. Diğer yönde amaç, tarımdaki fiyat istikrarını korumaktan uzaklaşacaktır. Güçlü tarım sektörü, ilkelerine bağlı, çok amaçlı fakat uzmanlaşmış bir kooperatifçilikle mümkündür.

Tarım Kredi Kooperatifleri, kooperatifçilik tanımlamalarında Tarım Satış Kooperatifleri gibi tek amaçlı bir tarımsal kooperatif örgütlenmesi şeklinde tanımlanıyorsa da

geldiği nokta itibariyle bu kooperatifler çok amaçlı birer tarımsal kooperatif olarak ortaklarında hizmet vermektedir (Özdemir 2016).

Araştırma sırasında elde edilen bulgular özetlenerek aşağıda sıralanmış ve kooperatifçilik ile ilgili teorik bilgiler de göz önüne alınarak tartışılmıştır. Ayrıca daha önce bu konuda yapılan çalışmaların bulguları ile de karşılaştırılarak Tekirdağ ilindeki tarım kredi kooperatiflerinin 32 anket sorusunda ve demografik sorularda analizi ve tarımsal girdi kullanımındaki payı ile ilgili olarak varılan sonuçlar sunulmuştur. Bulgulardan hareket edilerek Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına katkıları ortaya konmuş ve çözüm önerileri tartışılmıştır.

Sonuçlar; Tekirdağ ilindeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin, genel yapısı ve modern kooperatifçilik anlayışı, tarımsal girdi, genel ihtiyaç, sigortacılık, ürün değerlendirme ve iştirak ürünleri satışı vb. çok amaçlılık faaliyetlerinin hedef kitle ortaklar üzerindeki etki değerlendirmesi, çeşitli grafik ve istatistiksel analiz yöntemleriyle ortaya konulmuştur.

Tekirdağ ilindeki 43 tarım kredi kooperatifinde 121 ortakla yapılan anket çalışması sonuçlarına göre tarım kredi kooperatiflerinin genel yapısı ve değerlendirmeleri ile ilgili başlıca bulgular aşağıda sıralandığı gibidir:

Tekirdağ ilindeki ortakların % 0,8'i 18-25 yaş arasında, % 7,5'i 26-35 yaş arasında, % 25,6'sı 36-45 arasında, % 66,1'i 46 yaş ve üzerindedir. Tekirdağ ilindeki tarım kredi kooperatifleri ortaklarının yaş ortalaması giderek artmaktadır.

Ankete katılan ortakların % 62'si isterlerse yönetime aday olabileceklerini bildirmişlerdir. Bu durum kooperatifi sahiplenme ve yönetimle ilgilenme anlamında önemlidir.

Benzer bir çalışma olan "Kooperatif Ortaklarının Kooperatif Yönetimine Katılma Durumları ve Eğilimleri: Tarım Kredi Kooperatifleri Balıkesir Bölge Birliği Örneği" araştırma sonuçlarında elde edilen bulguların özeti şöyledir: Ortakların kooperatif yönetimi ile ilgili bilinç düzeylerinde eğitim düzeyleri, hane nüfusları, kooperatife olan ortaklık yılları, tarımsal toplantılara katılma durumları, internet kullanma durumları, tarım dışı gelir durumları, kooperatifi ziyaret sıklıkları ve kooperatif konusunda eğitim almış olmaları etkili faktörler olarak bulunmuştur.

Personelin çok amaçlı faaliyetlerle çalıştırılması esnasında Bölge ve Merkez Birliklerince desteklenmesi şarttır. Buna göre;

- Tüm işlerle ilgilenilmesinden ötürü uzmanlaşma sağlanamamasından belirli saha teknik ve güncel değişimleri hızlı bilgilendirme destek merkezleri oluşturulmalıdır.
- Saha çalışması yapılmasına her zaman yeterli vakit ayrılamamasından, özellikle küçük çaptaki kooperatiflerin desteklenmesi ihtiyacı vardır.
- Piyasa hareketlerinin hızlı takip edilebilmesi için Bölge içi ve dışı veriler mutlaka takip edilmelidir. Böylece ürünlerin satış dönemleri kaçırılmamalıdır.
- Potansiyel pasif hizmet alanları aktivite edilmelidir.
- Kooperatif-ortak ilişkileri sürekli geliştirilmelidir.

Diğer taraftan Tarım Kredi Kooperatifleri, siyasi değişimlerden kolaylıkla etkilenebilen bir yapıdan uzak bulunmalıdır. İşi ön planda tutmayan yaklaşımlar, her yerde olduğu gibi burada da profesyonelleşmeyi azaltacak, ehliyetsiz ve kooperatif hakimiyeti zayıf bir görüntünün meydana gelmesine ve dolayısıyla çok amaçlılığın verimsiz bir tabloya dönüşmesine yol açacaktır.

Ankete katılan ortaklardan “Kooperatif ortağı olmam işimi kolaylaştırıyor.” sorusuna cevap veren ortakların % 92’si memnuniyete dönük bir değerlendirmede bulunmuşlar ancak “Kooperatifin sahibi benim.” sorusuna % 69 değeriyle bu duruma çok katılmadıkları görüşünü ortaya koymuşlardır. “Kooperatifte görüşlerimi kolaylıkla dile getirebilirim.” sorusuna ise % 94 oranıyla çok olumlu yönde cevap vermişlerdir.

Dikkat edilecek olursa, en düşük oran olan % 16 sonucuna ulaşılan soru “11. Kooperatif bana alışverişim oranında kardan pay verir.” sorusudur. Bu sorudan alınan yanıt, kooperatifçiliğin ilkelerinden biri olan ortağın ekonomik katılımı ilkesinde bahsedilen kardan pay alma (risturn) durumunun uygulanmadığını, kooperatifi geliştirmek için yedek akçe ve öz kaynak fonlarına aktarıldığını göstermektedir.

Kooperatiflerin rasyonel birer işletme olarak varlıklarını sürdürebilmeleri ve ortaklara sunulan hizmetlerde uzmanlaşabilmeleri için potansiyeli düşük kooperatiflerin birleştirilmeleri ve çeşitli alanlarda uzmanlaşmış yeterli sayıda personel ve araç-gereçle desteklenmeleri gerekmektedir.

Bu birleştirmelerin, kooperatiflerin güçlü bir yapıya kavuşturulması, yönetim ve işletme giderlerinin azaltılması, motorize ekiplerle yerinde ve etkin hizmet sunulması, personel eksikliğinin olumsuzluklarının bertaraf edilmesi, otokontrol sisteminin uygulanması, faaliyetlerin ve hizmet çeşitliliğinin artması (çok amaçlılık politikaları) ve rekabet edebilme kapasitesinin artırılması gibi uzun vadede çeşitli faydaları öngörülebilir. Ancak bu şekilde

kooperatifler büyük bayi ve tüccarlarla rekabet edebilecekler; yüksek fiyat ve hizmet sunma konusunda yaşadıkları sorunları ortadan kaldıracabileceklerdir (Atik 2014).

Tarımsal üretim iklim koşullarına çok bağlı olduğundan piyasa fiyatlarının esnekliği oldukça yüksektir. Bu noktada lisanslı depoculuk üretilen malların denge fiyatlarının oluşmasını bekleme imkanı sağlaması bakımından önemlidir. Anketlere katılan ortakların % 55,4'ü "Lisanslı depoculuk konusunda destek göremediğimiz için ürünlerimizi bekletemiyor ve değer fiyatından satamıyorum." sorusuna katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diye cevap vermişlerdir. Aslında bu durum, üreticilerin hala piyasaya nasıl müdahale edebilecekleri konusunda stratejilerinin olmadığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Tarımsal girdilerin doğaya zarar vermeden kullanılması ve yan etkilerin minimuma indirilmesini hedefleyen çiftçi bilinçlendirme ve teknik destek eğitimlerine daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Anket uygulamaları sırasında ortakların %80 ila 90'ı, kooperatiflerdeki ürün değerlendirme faaliyetlerini geliştirme yönünde fikir beyan etmişlerdir. Birim kooperatiflerin, alınan ürünlerin fiyatlandırılması, depolanması, sevkiyatı veya pazarlanması gibi faaliyetleri tek başlarına yürütebilmeleri mümkün olmadığından üst birlikler bu konuda, alım istasyonu oluşturma ve işleme gibi konularda öncü girişimlerde bulunmalıdır. Bölge birlikleri ve Merkez Birliği tarafından, ortakların ürünlerinin iç ve dış piyasalarda değerlendirilmesine dönük entegre üretim ve pazarlama ağı oluşturulmalıdır.

Dünyada önde gelen tarım amaçlı kooperatiflerin tümünün sahibi oldukları kooperatif bankaları bulunmaktadır. Uluslararası Kooperatif Bankaları Birliği'ne göre kooperatif bankası, ihtiyaç duyulan kredi ve diğer bankacılık hizmetlerine daha uygun koşullarla ulaşmak üzere, genellikle aynı yerleşim yerinde yaşayan ve aynı işi yapan kişiler tarafından, kooperatif ilkelerine göre kurulan ve yönetilen bir kuruluştur. Kooperatif bankası konusu, Türkiye genelinde yaklaşık 1 milyon ortağı bulunan Tarım Kredi Kooperatiflerini, dünyadaki türdeşlerinden ayıran en önemli eksikliklerdir. Bu nedenle, tarım kredi kooperatiflerinin bir banka kurarak mevduat toplama, kredi işlemleri ve sigortacılıkta tarımsal kesimin öncü kuruluşu olmayı hedeflemesi gerekmektedir. Kooperatif bankasının kurulması, tarım kredi kooperatiflerinin kredi kaynaklarının yeterli düzeye gelmesi ve mali bağımsızlığına kavuşması açısından da önemlidir.

Birden fazla hizmet ve faaliyet yürütme ile tarımın finans maliyetlerini alt düzeye çekmek amaçlanmalıdır. Profesyonel ve işini severek yapan kadrolarla ortak-kooperatif iletişimi hızlanacak ve kooperatif ile üretim sahası birbirini tamamlayarak sinerji artacaktır. Bu

itibarla, ortakların ihtiyaç ve önerileri, hangi konuya ne kadar yatırım yapılması gerektiğine gerçekçi boyuttan yön verecektir. Ayrıca çok amaçlı politikalar, tarımın desteklenmesi odaklı olmalıdır. Diğer yönde amaç, tarımdaki fiyat ve üretim istikrarını korumaktan uzaklaşacaktır.

Bu bakımdan, Tarım Kredi Kooperatifleri; kooperatif ortaklarıyla, tasarruf sahipleri ya da kredi kuruluşları arasında aracılık yapmakta ve küçük üreticinin tek başına alamadığı krediyi ona maliyet fiyatına sağlamayı amaçlamaktadır. Günümüzde ise, tedarik ve ürün değerlendirme kollarında faaliyet göstererek sadece nakdi ihtiyaçları sağlayan bir kuruluş olmadığını, orta ve büyük ölçekteki üreticilere de ulaşarak, düşük komisyon ve gelire çiftçi için bir alternatif olmaya çalışmaktadır.

Bilinçsiz tarımsal yatırım, geriye dönmesi zorlaşan kredi anlamına gelir. Bu yüzden, kredili satış sonrası ortak faaliyet takibi önemlidir. Diğer bir açıdan satış sonrası hizmet, çok amaçlı politikaların bütünlük ve optimizasyonuna pozitif etki yapacaktır. Çok amaçlı politikalarda, bir hammadde veya ürün konusunda kooperatife gelen ortak, diğer ihtiyacını da aynı yerden uygun koşulda sağlayabildiği takdirde kooperatife bağlılık derecesi artabilecektir.

Sonuç olarak, Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok tarımsal faaliyeti bir arada yürütmesinin, ortaklar tarafından olumlu karşılandığı ancak bilinçli bir faaliyet politikası sergilemenin gerekliliği, istatistiksel analizlerde ortaya çıkmaktadır.

Ankete katılan ortaklara Tarım Kredi Kooperatifi ortağı olmalarının işlerini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı sorulmuş ve % 92'si Kooperatif ortağı olmalarının işlerini kolaylaştırdığı inancını taşıdıklarını bildirdiğinden Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklar için işlerini yürütmede önemli bir araçtır.

Tarım Kredi Kooperatifinin gelirlerini arttırmasında, ayrıca bir katkı sağladığını düşünen ortakların oranı % 67 olup oldukça iyi bir göstergedir.

Özdemir (1996) yapmış olduğu “Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkileri” adlı çalışmasında, Tarım Kredi Kooperatifleri ortakları içinde, gelirlerin artmasında kooperatiflerin bir rolü olduğuna inanan ortakların tamamı (kooperatif ortaklarının % 60'ı), tarımsal girdileri daha ucuza sağlayarak kooperatiflerin, gelirlerini arttırdığını savunmuşlardır. Tarım Kredi Kooperatifi ortakları % 70 oranında, kendi kooperatiflerini ekonomik güç ve çiftçiye hizmet açısından önemli bulduklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan ortakların % 93,4'ü görüşlerini kolaylıkla dile getirebildikleri belirtmiştir. % 4,1'i bu görüşte değildir. Tarım Kredi Kooperatifi'nden ihtiyaçların rahatlıkla talep edilmesinde bir engel ve sıkıntı yoktur.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin hem banka, hem tarımsal tedarikçi, hem de ürün değerlendirme kollarında faaliyet göstermesinde bir sakınca görmeyen ortakların oranı % 80'dir. Tarım Kredilerin çok amaçlılık faaliyetleri ortak üreticiler tarafından yüksek oranda onaylanmaktadır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok faaliyeti bir arada yürütmesini doğru bulan ortakların oranı % 77 olarak ortaya çıkmıştır.

Ortakların % 67'sinin Tarım Kredilerin faiz oranlarını yeterince düşük bulmadıkları anlaşılmıştır. Yani faiz oranlarını yüksek bulduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kooperatifler Bankası ya da ortak fon kaynakları oluşturarak, kaynak maliyetini aşağı çekmesi gibi çözüm önerilerinin değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Tarımsal girdilerini Tarım Kredi Kooperatiflerinden kolaylıkla sağlayabildiğini dile getiren ortakların oranı % 85'dir. Ortakların, bağlı oldukları kooperatife erişim ve ihtiyaç başvurusu halinde talebinin yerine getirilmesinde çok büyük engellerle karşılaşmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Tarım Kredilerin, modern uygulamaları sergilediğine ve ortaklarına daha faydalı olmak için uğraş verdiğine inanan ortakların oranı % 81 ile yüksek bir çoğunluktur. Tarım Kredi Kooperatifleri, modern uygulama ve fayda sağlama yönünden iyi bir duruş sergilemekte ve güven vermektedir.

Doğrusal model grafiğinde elde edilen $Y=2,853+0,272X$ denklemine göre, X bağımsız değişkeni olan çok amaçlılık politikalarının uygulanması, Y bağımlı değişken olan gelir düzeyini pozitif yönde olumlu olarak etkilemektedir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin, nakdi ve aynı kredi vermenin ötesinde, çok yönlü kooperatif şekline doğru ilerleyen ve bu gücünü 1581 sayılı kanundan alan eğilim, ortaklarınca kabul görmüş ve son yıllarda tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Ancak tam demokratik yapıya kavuşabilmesi için kurulacak olan Kooperatifler Bankası içinde etkin yerini almalı ve iyi bir alternatif olma özelliğini daha avantajlı olarak sunmaya gayret etmelidir.

KAYNAKLAR

- Alçıçek, G, Karlı B (2016). Burdur İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif-Ortak İlişkilerinin Değerlendirilmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi. Tarım Ekonomisi Bölümü, 32260, Isparta.
- Anonim (2018). Tarım Kredi Kooperatifleri web sitesi. www.tarimkredi.org.tr
- Anonim (2018). Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği 2017 İstatistik Yıllığı. Strateji Geliştirme ve Teşkilatlandırma Daire Başkanlığı, Yayın No:96, Ankara.
- Anonim (2018). iletisim@tarimkredibirlik.com.tr, (erişim tarihi 15.02.2018)
- Anonim (2018). bilgi@tarekshayvancilik.com.tr (erişim tarihi 10.02.2018)
- Anonim (2018). <https://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/BelgeAra.aspx?k> (erişim tarihi 28.05.2018)
- Anonim (2017). Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesi. www.tarimkredi.org.tr (erişim tarihi 15.12.2017).
- Anonim (2017). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Web Sitesi. www.tarim.gov.tr/GKGM (erişim tarihi 12.11. 2017)
- Anonim (2017). www.ebrd.com EBRD Mikro & Kobi Finans Programı Tarım Sektörü Raporu Ocak-Mart 2017 (erişim tarihi 10.02.2018)
- Anonim (2017). Ziraat Bankası Tarımsal Krediler Faiz İndirim Oranları. Ziraat Bankası web sirtesi. www.ziraat.com.tr
- Anonim (2017). Tarım Kredi Kooperatifleri Krediler Mevzuatı. www.tarimkredi.org.tr (erişim tarihi 10.12.2017).
- Anonim (2017). <https://www.muhandisbeyinler.net> (erişim tarihi,15.02.2018)
- Anonim (2017). <http://www.tarimkredi.org.tr/index.php>
- Anonim (2017). <http://www.turkiyemillikoop.org.tr/>
- Anonim (2016). Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Kredi Mevzuatı Ders Notları.
- Anonim (2016). www.finansgundem.com, (erişim tarihi 12.08.2016)
- Anonim (2016). Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği (SETBİR), setbir@setbir.gov.tr (erişim tarihi 10.04.2017)
- Anonim (2015). www.uis.gov.tr, (erişim tarihi 03.02.2018) Tarım Sektörü, Sektör Stratejileri.
- Anonim (2011). Tarım Kredi Kooperatifleri 2011-2023 Dönemi Strateji Belgesi ve Eylem Planı. Kalkan Matbaacılık San. Ve Tic. Ltd. Şti. Ankara.

- Atik V T (2014). Tekirdağ İlindeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin Genel Yapısı, Sorunları ve Bölgedeki Tarımsal Girdi Kullanımındaki Payı. Yüksek Lisans Tezi, NKÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Çıkın A, Nergis N K (1999). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik Hareketleri. TMKB Yayınları. Ümit Yayıncılık & Matbaacılık, Ankara
- Engin M (2003). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçiliğin Değerlendirilmesi Raporu.
- Er Ülker F (2011). Kooperatif İşletmelerde İşgörenlerin İş Tatmini İle Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ İli Örneği, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, NKÜ
- Ertek T (2009). Temel Ekonomi. Beta Yayıncılık. İstanbul.
- Erol E M (2015). Küreselleşen Dünyada Tarım Ürünlerinin Arz ve Değer Zincirleri Üzerine Bir Değerlendirme. AB Uzmanlık Tezi, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- Everest B (2015). Tarım Kredi Kooperatiflerinde Ortakların Kooperatifçilik İlkelerini Algılamaları ve Yönetime Katılmalarını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma: Balıkesir Bölge Birliği Örneği, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, İzmir.
- İnan İ H (2008). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Yayın No: 2008-73, Tekirdağ.
- İnan İ H (2001). Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği. Avcı Ofset. İstanbul.
- Memiş S, Keskin H D (2015). Tarımsal Mamullerde Lisanslı Depoculuk Sisteminin Rolü. Yönetim ve Ekonomi, Cilt:22, Sayı:2, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B. Fak., Manisa.
- Mülayim Z.G. (2006). Kooperatifçilik. Yetkin Yayınları. 655 s. Ankara.
- Özdemir G (1990). Türk Tarımında Girdi Kullanımında Kooperatiflerin Payı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Özdemir G (1996). Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkileri. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir G, Keskin G, Özudoğru H (2010). Türkiye’de Ekonomik Krizlere Alternatif Bir Çözüm Önerisi: Tarımda Güçlü ve Etkin Üretici Örgütlenme Modeli.
- Özdemir G (2016). Kooperatifçilik. Nobel Akademik Yayıncılık. İstanbul
- Peppers D (2013). Müşteri İlişkileri Yönetimi. Optimist Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul.

Semerci A (2015). Türkiye’de Çiftçi Örgütleri: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, NKÜ, Tekirdağ.

Yıldız F (2008). Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesinden Yapılan Tarımsal Destekleme Ödemelerinin Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkisi: 2006–2016 Dönemi, Sayıştay Dergisi Sayı: 104, Dumlupınar Üniversitesi İ.İ.B.F, Maliye Bölümü, Kütahya.

Yılmaz M K (2008). Dünya’da ve Türkiye’de Tarımsal Finansman: Türkiye İçin Model Önerisi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık Finans Anabilim Dalı, İstanbul.

EKLER

EK-1 TEZ ANKET FORMU

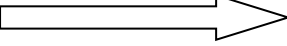
Değerli katılımcı;

Elinizdeki anket formu Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında yürütülmekte olan “**Tarım Kredi Kooperatiflerinde Çok Amaçlılık Politikalarının, Kooperatif Ortakları Açısından Değerlendirilmesi**” başlıklı Yüksek Lisans çalışmasına veri toplamak amacıyla geliştirilmiştir. Sizden istediğimiz çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanmış anket sorularını kendi fikirlerinizi ve yaklaşımlarınızı dikkate alarak doldurmanızdır. Elde edilecek olan bilgiler bilimsel araştırma için veri olarak kullanılacak olup, hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır. Araştırmanın geçerliliği için, mutlaka tüm soruları yanıtlamanız gerekmektedir.

Değerli katkılarınız için teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz

Mehmet ENGİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Lütfen, aşağıdaki ifadelerin, (kendiniz, işiniz ve işyerinizle ilgili) gerçek durumu ne ölçüde yansıttığını “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “fikrim yok”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” şıklarından bir tanesini işaretleyerek belirtiniz. 	Kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	Fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum
BÖLÜM 1. Kooperatif Ortaklık Bilinci					
1. Kooperatif ortağı olmam işimi kolaylaştırıyor.					
2. Kooperatifin sahibi benim.					
3. Kooperatifte görüşlerimi kolaylıkla dile getirebilirim.					
4. Kooperatif toplantılarına aksatmadan katılırım.					
5. Kooperatif yönetimine istersem aday olabilirim.					
6. Tarımsal işletmemin gelir ve giderlerini hesaplıyor ve günlük üretim değerlerimi takip ediyorum.					
7. İşletmemde gerçekleşen önemli faaliyetleri kayıt altına alıyorum.					
8. Bağlı olduğum Tarım Kredi Kooperatifimi facebook, whatsapp, web sitesi vb. yollardan takip ediyorum.					
9. Tarımsal teknik bilgi sunan, gazete, dergi ve kitapları, televizyon programlarını takip ediyorum.					
10. Kooperatif hesaplarını ortak olarak ben istersem denetleyebilirim.					
11. Kooperatif bana alışverişim oranında kardan pay verir.					
BÖLÜM 2. Kooperatif Memnuniyetleri					
12. Tarım Kredilerin faiz oranlarını yeterince düşük bulmuyorum.					
13. Tarım Kredi’de kooperatiflerin, daha aktif olması için o yörenin öncelikli ihtiyaçları tespit edilse ve bana yönlendirme yapılırsa, bu doğrultuda yapılacak projelere katılırım.					
14. Tarım Kredilerin reklam ve tanıtımının yeterince yapılmadığını düşünüyorum.					
15. Tarımsal girdilerimi Tarım Krediden kolaylıkla sağlayabiliyorum.					
16. Tarım Krediden kredimi hiçbir ayırım gözetilmeksizin rahatlıkla sağlayabiliyorum.					

17. Tarım Kredi Kooperatifleri olmasa da tarımsal faaliyetlerimi yürütebilirim.					
18. Tarım Kredi Kooperatifinin <u>gelirlerimi arttırmamda</u> , ayrıca bir katkı sağladığımı düşünüyorum.					
19. Tarım Kredi bankacılık faaliyetleri yapsa iyi olur. Başka bankaya gitmem, paramı da buraya yatırırım.					
20. Tarım Kredi Kooperatiflerine karşı güçlü bir aidiyet duygusu hissetmiyor ve kendimi “ailenin bir parçası” olarak görmüyorum.					
21. Tarım Krediden çiftçilikle ilgili yeterli teknik bilgi alamıyorum.					
BÖLÜM 3. Çok Amaçlılık Politikaları Hakkında Görüşleri					
22. Tarım Kredi Kooperatiflerinin birçok faaliyeti bir arada yürütmesini doğru buluyorum.					
23. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, Kooperatifler Bankasına dönüştürülerek sadece nakdi kredi ihtiyaçlarımı karşılamasının gerekliliğine inanıyorum.					
24. Tarım Kredi Kooperatifleri iştiraki ürünleri, ortak ürün olarak görüp tercih ederim.					
25. Tarım Kredinin hem banka, hem tarımsal tedarikçi, hem de ürün değerlendirme kollarında faaliyet göstermesinde bir sakınca görmüyorum.					
26. Kredi kartı uygulamasına geçilmelidir. Bu kart ile nakdi ve aynı kredilerimi her hangi bir Tarım Kredi noktasında kullanabilmeliyim.					
27. Tarım Kredilerin, modern uygulamaları sergilediğine ve ortaklarına daha faydalı olmak için uğraş verdiğine inanıyorum.					
28. Büyük işletmelere ve bir araya gelerek yapılan siparişlere, toptan satış indirimleri ve işletmelerin maliyetini düşürücü uygulamalara yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
29. Tarım Krediler, İşletmelerin bilinçli üretim alanlarında verimli ve etkin üretim gerçekleştirebilmeleri için doğru yatırım ve yönetim uygulamaları eğitimine ağırlık vermeli, böylece kredilerin geri dönüşümünde riski en aza indirebilmelidir.					
30. Teknik ve kredilendirme konularında yeterli toplantılar yapılıyor.					

31. Ürün alım istasyonları kurularak ya da TMO depolarından yararlanarak ürün alımı yapılması gerektiğine inanıyorum.					
32. Lisanslı depoculuk konusunda destek göremediğimiz için ürünlerimizi bekletemiyor ve değer fiyatından satamıyorum.					

- Lütfen, aşağıda yer alan sorulara durumunuza uygun seçeneği işaretleyerek yanıtlayınız.

1. Cinsiyetiniz? ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Medeni durumunuz? ( ) Evli ( ) Bekar

3. Çocuğunuz var mı? Yanıtınız evet ise kaç tane olduğunu yanına belirtiniz.

( ) Evet ..... ( ) Hayır

4. Yaşınız? ( ) 18-25 ( ) 26-35 ( ) 36-45 ( ) 46 ve üstü

5. Eğitim düzeyiniz? ( ) İlköğretim ( ) Ortaöğretim/Lise ( ) Önlisans ( ) Lisans

( ) Yüksek Lisans

6. Ortaklık süreniz? ( ) 1 yıldan az ( ) 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11-15 yıl ( ) 16-20 yıl

( ) 21 yıl ve üstü

7. Aylık toplam geliriniz? ( ) 1999TL'den az ( ) 2000TL - 4999TL

( ) 5000TL üzeri

8. Köyde sürekli olarak yaşıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

9. Arazi varlığınız? ( ) 20 da'dan az ( ) 21 da – 100 da ( ) 101 da- 250 da

( ) 251 da- 500 da ( ) 501 da üzeri

10. Ürettiğiniz önemli üç ürünü ve kaç da olduğunu belirtiniz?

(.....da) (.....da) (.....da)

11. Hayvancılık faaliyetiniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

12. Hayvancılık faaliyetiniz varsa hangisi ve kaç adet?

(.....adet) Büyükbaş (.....adet) Küçükbaş (.....adet) Kümesi hayvancılığı

13. Kooperatifte yöneticilik göreviniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

14. Kooperatifte yöneticilik göreviniz varsa nedir?

( ) Yönetim Kurulu Üyesi ( ) Denetim Kurulu Üyesi ( ) Kooperatif Başkanı

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım esnasında başta, böylesine farklı bir çalışmaya beni yönlendiren çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR'e, istatistiksel analiz konularında yol gösteren hocam Doç. Dr. Gökhan UNAKITAN'a, Tarım Ekonomisi bölümünün diğer öğretim üyeleri ve araştırma görevlilerine, tezime tecrübeleriyle katkılar sunan Öğr. Gör. Funda ER ÜLKER'e çok teşekkür ediyorum. Eőim Semra ENGİN ile kızlarım Nurdan Elif ENGİN ve Zeynepnaz ENGİN'e, sevgilerimi gönderiyorum. Anket sorularımı cevaplamayı kabul edip zaman ayıran Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ Bölge Birliği Tekirdağ İline bağlı ortaklarına ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim Yönetmenim Murat YILDIRIM'a ayrıca teşekkür ediyorum.

ÖZGEÇMİŞ

28.11.1981 tarihinde Tekirdağ'ın Malkara ilçesinde doğdu. İlkokulu Karamurat Köyü'nde, ortaokulu Yörük Köyü'nde ve Lise öğrenimini Tekirdağ'da tamamladı. 1999 yılında başladığı Trakya Üniversitesi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi, Tarım Teknolojisi/Tarım Ekonomisi Bölümü'nden 2003 yılında mezun oldu. İş hayatına başlamadan önce eğitim hayatı boyunca yazları, köyündeki aile işletmesinde, çiftçilik işleriyle uğraştı. 2004 yılında, askerlik görevini kısa dönem olarak tamamladıktan sonra 2005-2007 yılları arasında özel sektörde, tarımsal pazarlama işiyle meşgul oldu. 2007 yılı Nisan ayında Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri, Tekirdağ Bölge Birliği'ne bağlı 2339 Sayılı Kaşıkçı Tarım Kredi Kooperatifi'nde göreve başladı. 2013 yılında, Tekirdağ Bölge Birliği Müdürlüğü Tedarik ve Pazarlama Birimi'ne, Yetkili Ziraat Mühendisi olarak tayin edildi. 2014 yılı Eylül ayında, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. Halen, 2017 yılı Ocak ayından itibaren, aynı birimdeki görevini Yönetmen Yardımcısı olarak sürdürmektedir.